

Gelişmiş Sosyalizm Aşamasında SBKP'nin Tarım Politikası

Mihail Gorbaçev

SBKP MK Politbüro üyesi, SBKP MK Sekreteri

Gelişmiş sosyalizm kavramının işlenip geliştirilmesi SBKP ve sosyalist ülkeler kardeş partilerinin teorik çalışmalarının önemli bir kazanımıdır. Sosyalizmden, onun daha yüksek evresi olan komünizme geçiş sürecinin bu aşamada yasal olduğuna ve tarihsel açıdan uzun olacağına ilişkin bu kavramın içerdiği bilimsel saptama çok önemlidir. Bu sonuçtan çıkarak SBKP, son kongrelerinde komünizm kuruculuğunun uzun erimli strateji ve taktiğini hazırladı, programsal amaçların gerçekleşmesi yollarını belirledi, süreleri somutlaştırdı, bunları pratik çalışmalarına temel yaptı. SBKP'nin çağdaş tarım politikası bu stratejinin önemli bir doğrultusunu oluşturuyor.

1

Gelişmiş sosyalizmin şimdiki aşamasına uygun düşen tarım politikasının ana ve belirleyici ideleri SBKP Merkez Komitesi'nin Mart (1965 Plenumu'nda formüle edildi. Bu Plenum ile, SSCB'nin 1990 yılına kadarki dönemi kapsayan Gıda Programı'nın onaylandığı Merkez Komitesi Mayıs (1982) Plenumu arasında gergin çalışmalarla, tarım sorununun çözümü yönünde partimizin gerçekleştirdiği verimli teorik ve pratik eylemlerle dolu uzun bir dönem bulunuyor. SBKP, Marksizm-Leninizm öğretisini, ülkenin ekonomik ve sosyal yaşamında meydana gelen değişimleri hesaba katarak geliştirirken, tarım teorisini ve pratiğini yeni teorik saptamalar ve çıkarımlarla zenginleştirdi, tarımın ve onunla ilişkili diğer ekonomi dallarının gelişmesiyle ilgili temel sorunların çözüm yollarını ve yöntemlerini belir-

ledi. Çağdaş tarım politikasının hazırlanmasına ve pratikte gerçekleştirilmesi yöntemlerinin saptanmasına SBKP MK Genel Sekreteri L. İ. Brejnev yoldaş büyük katkılarda bulundu ve bulunuyor.

Sosyalist toplumun gelişmesinde ekonominin tarım sektörünün yeri, rolü ve önemine ilişkin sorunların derin teorik analizi temeline dayanarak parti, tarım ürünleri üretiminin nitel bakımdan yeniden düzenlenmesi, ülkenin gıda ve tarım ürünleri gereksinimini güvenle karşılayacak, ayrıca kent ile köyde maddesel ve kültürel yaşam koşullarını birbirine daha hızlı ölçülerde yakınlaştıracak ekonominin yüksek düzeyde gelişmiş bir sektörüne dönüştürülmesi doğrultusuna yöneldi. SBKP'nin, gelişmiş sosyalizm kavramına uygun düşen çağdaş tarım politikasının özü ve stratejik doğrultusu budur. Bununla uyumlu olarak, belirlenen doğrultunun pratikte gerçekleştirilmesi için ekonomik, maddesel-teknik, sosyal ve yönetsel önlemleri içeren bir sistem oluşturuldu ve bu sistem uygulanıyor.

Bu sistem içinde yatırım politikası ilk sırada yer alıyor. Bu dönemde ulusal gelirin, tarım yararına yeniden paylaşılması ve bu alana yönelik temel yatırımların artırılması gerekliliği benimsendi. Ve SBKP Merkez Komitesi'nin Mart (1965) Plenumu'ndan sonra, tarıma devlet ve kolhoz kaynaklarından yaklaşık 400 milyar ruble yatırım yapıldı. Bu ise, sosyalizm kuruculuğunun daha önceki yıllarında yapılan tarımın gelişmesine yönelik yatırım toplamından birkaç kat fazladır. Bu yatırımlar, kolhoz ve sovhozların maddesel-teknik temelinin yeniden düzenlenmesini olanaklı kıldı. Bugün, kolhoz ve sovhozların temel üretim fonlarının dörtte üçünün son 8 yıl içinde oluşturulduğunu söylemek yeterlidir.

Tarımın entansifleştirilmesinin ana yönlerinin belirlenmesi büyük teorik ve pratik önem taşıyordu. Burada sözkonusu olan kırlarda ve hayvan çiftliklerinde üretim süreçlerinin makineleştirilmesi, toprak ıslah çalışmalarıının yaygınlaştırılması, üretimde kimyasal madde kullanımının yoğunlaştırılmasıydı. Partinin, tarımın, tahıl üretimi ve hayvancılığın entansifleştirilmesine ilişkin doğrultusu ardıcılıkla yaşama geçiriliyor. Bunun sonucu olarak, üretimde teknik donatım kullanımı önemli ölçüde arttı. Emek sürecinde enerji kullanımı ise üç kat arttı. Bugün hektar başına kullanılan yapay gübre miktarı, 15 yıl öncesine oranla üç kat artmış bulunuyor. Yine bu dönem içinde ıslah edilen, işlenir duruma getirilen topraklar 1,7 kat artarak 34 milyon hektarı aştı. Üretim gelişmesinde entansif faktörler çözümleyici rol oynadı. Tarım ürünlerindeki artışın $\frac{0}{0}$ 90'dan fazlası bugün doğrudan bu etkenler sayesinde sağlanıyor.

Tarımın maddesel-teknik temelinin güçlenmesiyle birlikte köye endüstri malları sağlayan sektörler de hızla gelişti. Sadece onuncu beşyılılık dönemde traktör ve tarım makineleri endüstrisinin üretim fonları 1,6 kat arttı. Yapay gübre ve tarım ilaçlarıyla hayvan yemi kalitesini artırıcı kimyasal maddeler üreten kimya endüstrisi daha da gelişti. Ülkede köy

ve su ekonomisi kuruculuğu için güçlü bir temel oluşturuldu, yem ve mikro-biyoloji endüstrisinin ölçüleri daha da genişletildi. Tarım ürünlerini işleyen sanayi dallarının geriliğini gidermek için büyük adımlar atıldı. Yapılan büyük yatırımlar, bunların kapasitelerinin son üç beş yıllık dönemde yaklaşık üç kat artmasını sağladı.

Başka bir deyişle, bu yıllar içinde ekonominin tarım sektörü yeni, daha etkin bir maddesel-teknik temel üzerine oturtuldu. Bunun sonucu olarak köydeki üretim güçleri nitel olarak değişti, bunların teknik düzeyi hızla yükseldi. İçeriği bakımından tarım alanındaki emeğin niteliği de değişti, verimliliği daha da arttı ve birçok açıdan endüstridekinin çizgilerini taşımacıya başladı. Bütün bu nitel değişimler gelişmiş sosyalizmin istemlerine yanıt veriyor.

Çağdaş tarım politikası, üretimde uzmanlaşma ve üretimin yoğunlaştırılması, endüstriyel temellere oturtulması gibi çok önemli bir doğrultuda bilimsel temele dayandırıldı. Köydeki üretim güçlerinin bu son dönemdeki gelişmesini, üretimin toplumsallaşma düzeyinin artması, işletmelerarası kooperasyonun ve tarım-endüstri bütünleşmesinin daha geniş ölçülerde gelişmesi izledi. Bugün ülkede üç binden fazla uzmanlaşmış dev hayvancılık kompleksi, onbinden fazla çeşitli işletmelerarası ve tarım-endüstri merkezi ve birlikleri, çok sayıda başka alanlarda uzmanlaşmış tarım işletmeleri bulunuyor. Bununla birlikte kolhoz ve sovhozlarda işleme-içi uzmanlaşma da derinleşiyor ve genişliyor.

Bütün bunlar, Leninci kooperatif plânının gerçekleştirilmesinde yeni bir aşamadan sözetmemize olanak veriyor. Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde üretimin yoğunlaştırılması özel köylü işletmelerinin kolektivizasyonu yoluyla, 40'lı-60'lı yıllar arasında ise kolhoz ve sovhozların güçlendirilmesi temelinde gerçekleştirilirken, günümüzde bu süreç sosyalist tarım işletmelerinin işletmelerarası kooperasyonu temelinde, ayrıca endüstriyel teknolojiyle çalışan uzmanlaşmış dev işletmeler oluşturularak tarım-endüstri bütünleşmesi biçiminde sürüyor. 1981 yılının başında kolhozların yüzde 84'ü, sovhozların da üçte biri çeşitli kooperasyon biçimleri kapsamına alınmış bulunuyor.

Köydeki üretim güçlerinin gelişmesi, tarım ve ona yardımcı olan diğer birçok sektörlerle bağlarının genişlemesi, köydeki üretim ilişkilerinin daha da yetkinleştirilmesi zorunluluğunu doğurdu. Varolan yönetim biçimleri, işletmecilik, işçileri özendirme ve emeği teşvik etme yöntemlerinin son yıllarda, yaşamın giderek artan istemlerine gereken yanıt vermediği açıkça görüldü. Bu da, ülkenin değişik bölgelerinde, yönetimin iyileştirilmesi amacıyla geniş ekonomik deneyler yapılmasını zorunlu kıldı. Bu deneyler, tarımın gelişmesindeki olumlu ve olumsuz yanların ortaya çıkarılması, önemli saptamalar ve sonuçlara varılması ve bunların pratikte kullanılması olanağını verdi.

Partimizin teorik araştırmalarında ve pratik eylemlerinde köyün sosyal gelişmesine ilişkin sorunlar önemli bir yer tuttu. Endüstrinin büyümesi, yeni alanların üretime açılması, kent kuruculuğu, tarımın makineleştirilmesi, bütün bunlar zorunlu olarak köyde yeni bir demokratik durum yarattı. Bu durumun karakteristik özelliği de, işgücü kaynağının kolhoz ve sovhozlardan endüstri merkezine akmasıydı. Genel olarak böyle bir olgu doğal ve yasal olsa da, bazı bölgelerde aşırı boyutlara vararak tarıma olumsuz etkilerde bulunmaya başlamıştı.

Partimiz, bu durumu gözönünde tutarak, olgunlaşan sorunların doğru çözümüne yönelik somut önlemler alıyor. Merkez Komitesi'nin Mart Plenumu'ndan sonra bir dizi önlem gerçekleştirildi. Emeğin özendirilmesi güçlendirildi, köy emekçilerinin maddesel gelirleri olan ilgisi artırıldı, tüm kolhozculara garantili ücret uygulaması sağlandı, onların sosyal güvenlikleri iyileştirildi, işçi ve memurlara hangi koşullarda emeklilik maaşı sağlanıyorsa, kolhozculara da aynı koşullarda emeklilik maaşı bağlandı. Bunun sonucu olarak, kolhozcuların ve sovhöz işçilerinin ücretleri, son yıllarda, endüstri kesimindeki ücretlere oranla daha yüksek tempolarla arttı ve bu da, onların reel gelirlerinin öteki kesimlerdekinin düzeyine yaklaşmasını sağladı.

Köydeki kalifiye kadroların artması, sosyal alanda büyük bir kazanım oldu. Kolhoz ve sovhozlarda çalışan lise ve yüksek öğrenimli tarım uzmanlarının sayısı son 15 yıl içinde iki kat artarak 1 milyon 600 bine yükseldi. Teknikerler kadrosu sıraları da aynı dönem içinde yaklaşık bir buçuk kat arttı ve bugün 4,5 milyon kişiye yükseldi. Bugün köyde çalışanların dörtte biri yüksek ve orta öğrenimlidir.

Parti ve devletçe alınan önlemler, tarım sektörünün gelişmesine böylece çokyönlü bir yaklaşım, tarımda hızlı büyüme tempoları sağladı. SSCB'de nüfusun 1966–1980 yılları arasında 35 milyon kişilik bir artış göstermesi karşısında ulusal gelir, kişi başına düşen pay bakımından $\frac{3}{10}$ 28 oranında bir artış kaydetti. Bu da, Sovyet insanların sofrasını büyük ölçüde zenginleştirdi. Son 15 yıl içinde kişi başına düşen ortalama et ve et mamulleri tüketimi $\frac{0}{10}$ 41 oranında, süt ve sütlü mamuller $\frac{0}{10}$ 25, bitkisel yağlar $\frac{0}{10}$ 24, şeker tüketimi de $\frac{0}{10}$ 30 oranında arttı. Tarım ve Gıda Örgütü'nün (FAO) verilerine göre, 70'li yılların sonunda dünyada kişi başına düşen günlük gıda ortalaması 2.590 kilo-kalori, Batı Avrupa ülkelerinde ise 3.378 kilo-kalori iken, SSCB'de bu 3.443 kilokaloridir. Böylece gıda kalorisi bakımından ülkemiz fizyolojik norm düzeyine çıkmış bulunuyor. Bu, gelişmiş sosyalizmin önemli bir kazanımıdır.

Ne ki, gıda sorunu bizde henüz gündemdem inmiş değildir. Burada sözkonusu olan, beslemeyi nitelikçe iyileştirmek, yani et, süt, sebze ve meyve tüketimini artırarak gıda maddeleri yapısını nitel bakımdan iyileş-

tirmektir. Sorunun hızlı çözümünü zorlaştıran nedenler nelerdir? Bunlar çeşitlidir. En başta, Sovyet devletinin Çarlık rejiminden çok ağır bir miras almış olması nedeni geliyor. Devrim öncesinde ülke tarımı çok geri kalmıştı, param-parçaydı ve düşük verimliydi. Bu geriliği gidermek, tarımı büyük toplumsal üretim raylarına oturtmak, tarım ürünleri üretiminde önemli bir artış sağlamak için büyük çaba harcamak gerekti. Ancak bu gelişmeyi savaş engelledi.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında tarımımız çok ağır kayıplara uğradı. Faşist saldırganlar 70 binden fazla köy ve yerleşim merkezini tamamıyla yada kısmen yakıp yıktılar, 98 bin kolhozu, 1.876 sovhozu ve 2.890 makine-traktör istasyonunu yıktılar ve yağma ettiler. İşgal edilen topraklarda hayvanlar kırıldı, meyve, sebze bahçeleri ve bağların büyük bir bölümü imha edildi. Fabrikalar, endüstri, evler, ekonominin bütün alt yapısı büyük ölçüde yıkılmıştı. Ve kaynaklar, bunların yeniden kurulmasına, onarılmasına yöneltildi.

Bizdeki toprak-iklim koşullarının özelliklerini de gözönünde bulundurmak gerekiyor. Uzmanların hesaplarına göre, SSCB'de toprağın biyolojik verimliliği örneğin ABD, İtalya ve Fransa'ya oranla birbuçuk-iki kat daha düşüktür. Sovyetler Birliği'nde işlenir toprakların % 58'i kurak ve yarı-kurak kuşaklarda bulunuyor. Yıllık 700 mm ve daha çok yağışla elverişli sayılan bölgelerde işlenir toprakların ancak % 1,1'i bulunuyor. SSCB'deki sert kara iklimi koşulları, sık sık görülen kuraklık ve diğer olumsuz faktörler tarım bitkilerinin dayanıklı yetişmesini ve sabit ürün alınmasını engelliyor. Örneğin, iki ayrı yılda (1975 ve 1976) elde edilen tahıl ürünleri toplamı arasındaki fark 83 milyon tondan fazla oldu ve bu da İtalya, Fransa ve FAC'nin birlikte, bir yılda elde ettiği tahıl ürünleri toplamına hemen hemen eşittir.

Gıda pazarının, daha bir dizi sosyal faktörlerden etkilendiğini söylemeden geçemeyiz. Halkın genlik düzeyinin yükseltilmesine ilişkin önlemler, yaşam düzeyinin yükselmesini de sağladı. Son 15 yıl içinde kişi başına düşen reel gelir iki kat arttı. 20–30 yıldan beri temel besin maddelerinin devletçe belirlenen ve oldukça düşük tutulan fiyatlarının aynı düzeyde kalması koşullarında reel gelirlerdeki bu artış daha değerli besin maddelerine, özellikle hayvansal besin maddelerine olan talebin önemli ölçüde artmasına yol açtı.

Bununla birlikte, tarımın gelişmesinde beliren bazı olumsuz durumları da belirtmeliyiz. Tarımın maddesel-teknik temelinin oluşturulmasına, tarım-endüstri kompleksiyle diğer kollar arasındaki ilişkilere, yönetim ve işletmeciliğin ekonomik mekanizmasına ilişkin bir dizi çözüme bağlanmamış sorun birikti. Bu eksiklikler ve çok elverişsiz olan hava-iklim koşulları son üç yıldır tarım üretiminin artış tempolarını olumsuz yönde etki-

ledi. Bütün bunlar, halka bazı gıda maddelerinin sağlanması işleri büyük çaba harcamayı gerektirdi.

Bu reel durumu ve Sovyet insanlarının genlik düzeyinin ardıcıl olarak yükseltilmesi gerekliliğini gözönünde bulunduran SBKP'nin 26. Kongresi, içinde bulunduğumuz 10 yıllık dönemi kapsayan özel bir Gıda Programı'nın hazırlanmasını amaca uygun gördü. Böyle bir program hazırlandı ve SBKP Merkez Komitesi'nin Mayıs (1982) Plenumu'nda görüşülerek kabul edildi.

2

SSCB'nin Gıda Programı, partinin çağdaş tarım politikasının daha yaratıcı bir biçimde ve derinlemesine geliştirilmesidir, bu politikanın mantıksal devamı ve SBKP'nin bu 10 yıllığa ait ekonomik stratejisinin organik bir parçasıdır.

Gıda Programı'nın özünün kavranması, onun amaç ve ödevlerinin anlaşılması ve gerçekleştirme yollarının görülmesi için L. İ. Brejnev'in Merkez Komitesi Mayıs Plenumunda okuduğu rapor belirleyici önem taşıyor. Plenum kararları ve belgeleri, V. İ. Lenin'in sözleriyle söylersek, ülke yaşamının «önemli sorunlarına kapsamlı, sistemli ve tamamen doğru yanıt» (!) veren belgelerdir.

Gıda Programının ana amacı yurttaşlara her çeşit gıda maddelerinin sağlanmasını güvence altına almak, beslenme yapısının kalitesini iyileştirmektir. Program, daha değerli maddelerin sağlanmasındaki zorlukları giderecek, her türlü tesadüfler karşısında ülkeyi güvence altına alacak bir gıda fonunun oluşturulmasını öngörüyor. Onikinci beşyillik plan döneminde tahıl ürünleri toplamının 250–255 milyon tona yükselmesi gerekiyor. Bu da, kişi başına düşen yıllık tahıl ürünleri üretiminin 900 kilograma çıkmasını sağlayacak. Onuncu beşyillik döneme göre, ortalama yıllık artış tahıl ürünlerinde 45–50 milyon ton, süt 11,3–13,3 milyon ton, et 5,2–5,7 milyon ton, sebze 7–9 milyon ton ve meyva 4,6–5,6 milyon ton olarak gerçekleşecek. Bu artış, bundan önceki iki beşyillik döneme göre, çok daha yüksek olacaktır.

Üretimdeki artış tempolarının hızlandırılması, daha değerli gıda maddeleri tüketiminin artmasını sağlayacaktır. 80'li yılların sonuna doğru kişi başına düşen et tüketiminin yüzde 20, sebze yüzde 30–39, meyve yüzde 74–84 ve bitkisel yağ tüketiminin de bir buçuk kat artması öngörülmüyor. Bunun sonucunda da beslenme yapısı, bilimsel olarak saptanan normlara yaklaşmış olacak.

Öne konulan ödevlerin çözümünde bütünsellik ve sistemlilik ilkesine titizlikle uyulması büyük önem taşıyor. Gıda Programına temel yapılan bu

(!) V. İ. Lenin, Tüm Yapıtlar, c. 24, s. 79.

ilke ekonomik, sosyal, örgütsel ve bilimsel-teknik yanları bir bütün olarak kapsıyor. Bütünsellik gerekliliği temelinde böyle bir programın hazırlanması, tek başına bir olgu olarak, sosyalist planlamanın bir yeniliğini oluşturuyor. Kaldı ki, bunun önemi sadece sorunun pratik yanıyla sınırlı kalmıyor, aynı zamanda büyük teorik ve metodolojik bir ilgi alanı da oluyor. Gıda Programı işletmeciliğin tüm düzeylerini kapsıyor. Program tüm ülke için bir bütün olarak kabul edilmekle birlikte, her cumhuriyette, bölgede ve yörede somut biçimlerde hazırlanıyor. Bunun yanısıra her düzeyde kaynaklar ve olanaklar gözönünde tutuluyor, tarımın gelişmesi ise, tarım-endüstri kompleksinin öteki öğelerinin gelişmesiyle ve bunlar arasında uyumluluğun sağlanması amacıyla sıkı sıkıya bağlı olarak ele alınıyor.

Ülke ölçüsünde, halk ekonomisinde tarım-endüstri kompleksi genel hatlarıyla oluşturulmuş bulunuyor. Şimdi bu, bir bütünsel üretim sistemi olarak ele alınıyor, planlama ve yönetimi de bütünsel olarak yapıyor. Bu, kompleksin yapısındaki orantısızlığın giderilmesini, teknik-ekonomik düzeylerin eşitlenmesini, onun değişik kolları ve bölümleri arasında esaslı ekonomik ilişkilerin kurulmasını, verimliliğin artmasını ve üretim ilişkilerinin daha da etkinleştirilmesini sağlayacaktır.

Çıkarılan ilkesel sonuç şudur: Ülkenin tüm tarım-endüstri kompleksinin ana halkasını tarım oluşturuyor. Bu kompleksin temelini büyük kooperatif ve devlet işletmeleri, yani kolhozlar ve sovhozlar oluşturuyor. Bugün toplumsal sektörün payına tarım ürünlerinin yaklaşık yüzde 90'ı düşüyor. Parti, kolhoz ve sovhozların sosyalizm kuruculuğunun şimdiki aşamasında olduğu gibi, gelecekte de tarım üretiminin temel biçimleri olarak kalacağı görüşünden hareket ediyor ve bunun için de Gıda Programında toplumsal ekonominin daha da güçlendirilmesine yönelik önlemler öngörülüyor.

Bununla birlikte, yurttaşların özel yan işletmecilik girişimlerinin desteklenmesinin de önemli olduğu belirtiliyor. Partimiz, bunları bugünkü aşamada sosyalist tarımın ayrılmaz bir halkası olarak, gıda fonu için önemli bir ek kaynak olarak, emek ve diğer kaynakların daha tam kullanılmasının önemli bir koşulu ve bir dizi sosyal ödevlerin çözümünün yardımcısı olarak görüyor. Ancak bunların olanakları da abartılamaz. Bunların «üstünlüğü»ne ilişkin olarak Batı'da yaygınlaştırılmaya çalışılan kimi söylemler, kum üzerine kurulmuş binadan farklı değildir. Bunlarda emek üretkenliği kolhoz ve sovhozlardakinden iki kat daha düşüktür. Ayrıca şunu da anımsatalım ki, kişilerin bu yan işletmeleri toplumsal sektöre dayanıyor. Başka bir deyişle toprak ve su bedava kullanıma veriliyor; büyük ve küçükbaş hayvan, kümes hayvanı, yem, gübre, elektrik enerjisi, taşıt araçları, diğer hizmet türleri vs. çok uygun fiyatla, hatta çoğu kez bedava sağlanıyor. Kişilerin bu özel yan işletmelerinin geliş-

mesi ileride de, herşeyden önce bunların toplumsal işletmelerle bütünleşmesi yoluyla sağlanmış olacaktır.

Gıda maddeleri üretiminde artışın ve ekonomide verimliliğin yükselmesinin ana yolu, eskisi gibi, tarım-endüstri kompleksi kollarının entansifleştirilmesi olarak kalıyor. On yıl içinde tarımın temel üretim fonlarının yaklaşık 15 kat, kolhoz ve sovhozların enerji güçlerinin 1,6 kat, bunlara sağlanan yapay gübre miktarının 1,7 kat artırılması, islah edilen toprakların da yüzde 20–30 oranında genişletilmesi ve böylelikle bu toprakların 41–44 milyon hektara çıkarılması planlanıyor.

Tarım-endüstri kompleksinin tüm halkalarını sürekli entansifleştirme doğrultusunda onun yapısının tümüyle yetkinleştirilmesini öngörüyor. Her şeyden önce üretim araçları üreten kolların ve özellikle tarım için makine yapımı kollarının daha hızlı gelişmesi ve teknik bakımdan donatımı sözkonusudur. 80'li yıllarda bu alanlara 70'li yıllara kıyasla iki kat daha fazla yatırım yapılması öngörülüyor. Tüm tarım-endüstri kompleksine yapılacak yatırımlar ise yüzde 30 oranında artacaktır. Tarım ürünlerinin korunması ve işlenmesi alanına, yol yapımı ve taşımacılık ve aynı zamanda üretimsel ve sosyal enfastrüktür alanlarına yapılan yatırımlar da önemli ölçüde artmaktadır. Bu 1990 yılında üretimin komple biçimde mckineleştirilmesini, gıda endüstrisinin yeni baştan düzenlenmesini olanaklı kılacak.

Tarım üretiminin entansifleştirilmesinin hızlandırılması, tarımda verimliliği artırmakla kopmaz biçimde bağlıdır. Gıda programı işte böyle bir yola yöneliktir. Tahıl üretimi alanında çabalar genellikle toprağın verimini artırma, bitkilerin cinsini iyileştirme ve verimini artırma, yüksek kaliteli mal üretiminin sağlanması alanlarında yoğunlaştırılmaktadır. Hayvancılıkta başlıca dikkat hayvanları semirtmede entansif yöntemlerden yararlanmaya, hayvanların cinsinin iyileştirilmesi ve veriminin artırılmasına ayrılıyor.

Gıda Programı'nda ekonomik mekanizmanın ve tarım-endüstri kompleksinin yönetiminin iyileştirilmesi sorunları da önemli yer almaktadır. SBKP Merkez Komitesi'nin Mayıs Plenumu kararlarında tüm düzeylerde – bölgelerden merkeze kadar – kompleksin branşlararası yönetim organlarının oluşturulması öngörülüyor. Bunlar ekonominin çeşitli dallarının yönetim ile yerel yönetim ilkelerini birleştirmek, bakanlıkların kendi çıkarlarını her şeyin üstüne koymamasını, dairelerin birbirinin yaptığı işi tekrarlamalarını sağlamak, ekonominin tüm dallarının gıda malları üretimini artmasını sağlayacak biçimde uyumlu, dengeli gelişmesine yardım etmek gibi görevlerle yükümlüdürler. Böyle bir yönetme yapısı, demokratik santralizm ilkelerini sağlamlaştırarak, bölgelerde işletmelere daha geniş özerklik tanıyor, bunların girişimde bulunma olanaklarını artırıyor.

Yeni yönetim biçimlerinin oluşturulması ekonomik mekanizmanın yet-

kinleştirilmesi alanında alınan önlemlerle pekiştiriliyor. Burada söz konusu olan işletmenin kendi giderlerini kendi karşılayarak çalışması yönteminden daha etkin biçimde yararlanarak, fiyat, kredi ve kâr gibi ekonomik kaldıraçların rolünü güçlendirerek kolhoz ve sovhozların ekonomik durumlarını sağlamlaştırmaktır. SBKP Merkez Komitesi'nin Mayıs Plenumu bunu gözönünde bulundurarak geniş bir önlemler sistemi belirledi. 1983 yılı başından itibaren bir dizi tarım ürününün alım fiyatları yükseltilecek, gıda mallarının şimdiki perakende fiyatları ise değişmeden kalacak. Tarım-endüstri kompleksinin çeşitli halkaları arasındaki örgütsel-ekonomik ilişkilerde de ciddi değişiklikler yapılıyor.

İşletmelerin kendi giderlerini kendi karşılayarak çalışması ve ekonominin çeşitli kolları arasında mal değiş tokuşunun eşit olması ilkelerinin rolünü güçlendirmeye, üretime katılanların tümünün sonuca, ürünün pazara hazır biçime getirilmesine ilgisini artırmaya büyük önem veriliyor. Emeğin daha iyi örgütlenmesi, norm-üstü sağlanan mallar için daha fazla ücret ödenmesi yöntemlerini uygulamak için, özellikle atölye yönetimi, birim yönetimi yapısından, ekipler halinde çalışma ve tüm ekibin çalışmalarına karşılık ücret ödeme yönteminden daha geniş olarak yararlanmak için geniş olanaklar sağlanıyor.

SBKP'nin 26. Kongresi, köylü emekçilerin yaşam koşullarının daha da iyileştirilmesini kararlaştırdı. Bu, şimdi somut olarak Gıda Programında cisimleniyor. Köylerin sosyal gereksinimleri için 160 milyar ruble ayrıldı. Bu, şimdiye kadar olanlardan çok daha fazladır, geçen on yıllık döneme kıyasla hemen hemen iki kat daha fazladır. 1991 yılına kadar kolhoz ve sovhozlarda 378 milyon metre kare yeni modern konut kurulacak. Bu, geçen on yıllık döneme kıyasla 1,4 kat daha fazladır. Çocuk yuvalarının sayısı iki kat artırılacak, kültür-eğitim merkezleri ağı genişletilecek, sosyal hizmetler iki kat artırılacak. Kamu servisleri önemli ölçüde çoğaltılacak, merkezsiz su ve ısıtma tesisatı, kanalizasyon ağı önemli ölçüde genişletilecek. Çalışma ve yaşama koşullarının iyileştirilmesi tarım alanında çalışan emekçilerin mesleklerinin saygınlığını artıracak, üretimde verimlilik düzeyinin yükselmesine yardım edecektir.

Ülkemiz için yol yapımının, yollar ağının genişletilmesinin, kolhoz ve sovhozların kentlerle ve endüstri merkezleriyle bağının güçlendirilmesinin özel bir önemi vardır. 80'li yıllarda 130 bin kilometre anayol ve köylerde, kolhozlarda ve sovhozlarda da 150 bin kilometre yol yapılması öngörülmüyor. Bu, geçen on yıllık dönemine kıyasla iki kat daha fazladır.

Belirlenen hedeflere ulaşmanın ilkesel önemi vardır. Bunun temelinde köy ile kent arasındaki en önemli farkların ortadan kaldırılmasının öngören büyük politika yatmaktadır, dolayısıyla sosyalizm kuruculuğuyla ilgili Marksist-Leninist öğretinin en önemli istemlerinden birinin yaşama geçirilmesi sözkonusudur.

SBKP Merkez Komitesi'nin Mayıs (1982) Plenumu'nun sonuçları, onun onayladığı SSCB'nin Gıda Programı diğer ülkelerin komünist ve işçi partileri, ilerici kamuoyu tarafından ilgiyle karşılandı. Demokratik kamuoyu memnuniyetle şunu belirtiyor: Uluslararası gerginliğin arttığı, emperyalizmin en gerici, saldırgan güçlerinin silahlanma yarışını körükledikleri koşullarda Sovyetler Birliği gıda malları üretiminin artırılması, halkın genlik düzeyinin yükseltilmesi yönünde büyük çaplı görevler saptayarak barışçı niyetini bir kez daha gösterdi.

Gıda Programı, dünya çapında gıda maddeleri sağlama, beslenme sorununun çözümüne SSCB'nin yaptığı önemli ve yapıcı bir katkıdır. Sovyet insanları dünyada yiyecek maddeleri sağlama, beslenme sorunuyla ilgili durumu, birçok ülke halkının bu yönde karşılaştıkları güçlükleri çok iyi biliyorlar. Açlık ve yetersiz beslenme hâlâ yeryüzünün çeşitli anakaralarında milyonlarca insanın ağır hastalıklara yakalanmasına ve ölümüne neden olmaktadır. Dünya gıda bunalımının merkezini Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki sömürgecilik zincirinden yakın geçmişte kurtulan az gelişmiş ülkeler oluşturmaktadır.

Sovyetler Birliği bu bunalımı, yirminci yüzyılın ikinci yarısında insanlığın karşı karşıya bulunduğu en önemli, global sosyal-ekonomik sorunlardan biri sayıyor. Bu soruna dikkati çeken L. İ. Brejnev yoldaş, bir dizi gelişmekte olan ülkelerde yığınsal açlığın «birçok devletin özel ilgisini ve ortak çabasını gerektirdiğini»⁽²⁾ belirtti.

Batı'daki kimileri dünyadaki karmaşık gıda maddeleri sorununu kendi çirkin amaçları yönünde kullanmaya çalışıyorlar. Onlar, ülkemiz tarımındaki güçlüklerin sözde dünyadaki gıda bunalımının nedenlerinden biri olduğu yolunda propaganda amaçlı uydurmayı piyasaya sürdüler.

Gerçekler bu tür savların tamamen uydurma, yalan olduğunu ortaya koyuyor. Yalnızca şunu belirtelim ki, son 15 yıl içinde Sovyetler Birliği'nde tahıl üretimi 75 milyon ton, ya da yüzde 57 oranında bir artış gösterdi. Bizde yıllık ortalama tarım ürünleri üretimi artışı nüfus artışından 2,5 kat daha fazladır, Ortak Pazar ülkeleri ve ABD'deki artıştan da 1,5–2 kat daha yüksektir. Dünya nüfusunun yüzde 6'sını oluşturan Sovyetler Birliği, dünyada üretilen tahılın yüzde 13'ünü, sütün yüzde 20'sini, etin yüzde 10'unu ve yumurtanın yüzde 12'sini üretmektedir. Biz ilerde bitkilerin verimliliğini yükselterek, bunların ekildiği toprakları genişleterek, her şeyden önce tahıl üretimini önemli ölçüde artıracğıız.

Birleşmiş Milletler'e bağlı Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) geçenlerde Meksika'da çalışmalarını tamamlayan 8. dönem toplantısı şu belge

(2) Bak: L. İ. Brejnev, Lenin'in yolunda, c. 4, Moskova, 1974, s. 340, c. 5, 1976, s. 218.

altında geçti: Tahıl ekiminin ve gıda maddeleri üretiminin azaltılması hukuk açısından cinayet sayılmalıdır. Birçok gelişmekte olan ülkelerin delegasyonları tüm devletleri tarım ürünleri üretimini artırma olanaklarını araştırmaya çağırdılar. Ancak bu çağrı her yerde gerekli yankıyı uyandırmadı. ABD yönetimi tahıl ekilen toprakların bir bölümünü alması ekimden alma programını gerçekleştirmek niyetindedir. Fermerlere buğday ekili topraklarda da yüzde 15'lik bir azaltma yapmalarını önerdi. Bu, her şeyden önce dışsatım fiyatlarını yüksek tutmak ve tekellerin en çok kâr sağlamalarını garantilemek amacıyla yapılıyor. Tarım ürünleri satan tekeller fiyatları yükseltmek için yüzsüzce her olanaktan yararlanıyorlar. Örneğin 70'li yılların başında birçok ülkeyi kapsamına alan büyük kuraklık koşullarında yalnız iki yıl içinde (1973-1974) buğday fiyatları 2,7 kat, pirinç fiyatları 3,7 kat artırıldı. Açlık çeken insanların gereksinimlerine, dünya ilerici kamuoyuna saygısızlık gösterisi olan böyle bir politika, dünyada gıda maddeleri sağlama, beslenme sorununun çözümünü güçleştiriyor, gelişmekte olan ülkelerin gıda maddeleri sağlama olanaklarını önemli ölçüde sınırlıyor.

Dünyadaki çoğu devletlerin yarar sağladıkları uluslararası iş bölümü tarım ürünleri de içinde çeşitli mallar alışverişini öngörüyor. Ve bu doğaldır. Toprak-iklim koşullarının elverişli olduğu, tarımın gelişmiş olduğu kapitalist ülkeler bile 20-30 yıldır büyük ölçüde gıda maddesi (tahıl da içinde) satın alıyorlar. Dış ticaretini hızla geliştiren Sovyetler Birliği de kimi tarım ürünlerini satıyor, kimilerini de satın alıyor. Sovyetler Birliği'nin başka ülkelere satın aldığı malların ana bölümünü geliştirmekte olan ülkeler genellikle ithal etmiyorlar, ya da çok az miktarda ithal ediyorlar. Çoğu kez bu ülkeler bu malları ihraç ediyorlar. Buğday satın alımına gelince bu, genellikle uzun vadeli anlaşmalar gereğince yapılmaktadır. Ve bu, dünya buğday pazarında istikrar sağlayıcı bir etmen rolü oynamaktadır.

Kurtulmuş ülkelerde gerekli gıda maddeleri sağlama sorununun ortaya çıkmasının başlıca nedeni, her zaman tekelci sermayeye ekonomik yararlar sağlamaya yönelik olan emperyalist politikadır, bu politikanın sonucudur. Günümüzde bu, genç devletlerin bağımsız ulusal ekonomilerini (çok branşlı tarım da içinde) kurmalarına engel olan yeni-sömürgecilik politikasının uygulanmasında görülmektedir.

Sovyetler Birliği kurtulmuş ülkelere tarımlarını geliştirmeleri ve gerekli gıda maddelerini sağlama sorununu çözmeleri için destek veriyor, yardımda bulunuyor. Bu yardım, tarafların tam eşitliği, karşılıklı yarar ve birbirinin iç işlerine karışmama ilkelerine dayalı devletler arasında bağlanan ekonomik ve teknik işbirliği anlaşmaları çerçevesinde gerçekleştiriliyor. Bizim amacımız, bu ülkelerin ulusal tarımlarını, onunla bağlı kolları geliştirip güçlendirmelerine yardım etmektir. Bu alanda önemli

adımlar atıldı. Sovyetler Birliği bu ülkelere toprak ve su kaynaklarından yararlanmalarında, üretim çiftlikleri, iyi cins tohum ve hayvan üretme çiftlikleri kurmada, makineli tarım istasyonları ve tamir dükkanları örgütlemeye yardım ediyor.

Gelişmekte olan ülkelere de Moğolistan, Küba, Vietnam, Laos ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti gibi sosyalist ülkelerde Sovyetler Birliği'nin yardımıyla tarımın ve onunla bağlı kolların geliştirilmesini sağlayan 1.000'den fazla projenin bir bölümü gerçekleştirilmiş, bir bölümü de gerçekleştirilmektedir. Bunlar arasında 270 büyük devlet bitki üretim çiftliği ve hayvan üretim çiftliği projesi, 100'den fazla toprak islah çalışmaları yapma projesi, 380 tarım ürünleri işleme fabrikası ve depolama merkezi, mineral gübre fabrikası projesi vb. vardır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalar sonucunda 1,1 milyon hektar toprak tarım için elverişli duruma getirilmiştir. Kurulan fabrikalarda yılda 790 bin ton mineral gübre üretilmektedir. Bu, milyonlarca ton ek tahıl ve başka ürün elde edilmesine olanak sağlamaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri ve kamuoyu şunu belirtiyorlar: Sosyalist devletlerin yardımı etkin, verimli, adaletlidir, çıkar gözetmeyen bir yardımdır, kapitalist ülkelerin yaptıklarından ilkesel bakımdan farklı temele dayanmaktadır. Örneğin, ABD emperyalizmi gıda «yardım»ını, her zaman «üçüncü dünya»nın çeşitli ülkelerinde kendi etkisini güçlendirmek, burada kendi stratejik çıkarlarını güvence altına almak için kullanmıştır, ABD, buğday vermeyi politik baskı aracı olarak kullanma pratiğini özellikle yaygınlaştırmıştır. ABD diktasına boyun eğmek istemeyenler hemen gıda malları pazarından kovuluyor. Küba'ya gıda malları satımına konan ambargo 20 yıldan fazla süredir devam ediyor. Şimdi bu «ceza» Nikaragua'ya ve daha bir dizi sömürgecilik zincirinden kurtulmuş ülkeye karşı da uygulanıyor. ABD, bunu Sovyetler Birliği'ne ve diğer sosyalist ülkelere karşı da uygulamayı denedi.

Bu uygulama SBKP Merkez Komitesi'nin Mayıs Plenumu'nda SSCB Gıda Programının, kimi devletlerin yönetimlerinin ve her şeyden önce ABD emperyalist çevrelerinin sıradan ticaret operasyonlarını politik baskı aracı yapmaya çalıştıklarını gözönünde bulundurarak kapitalist dünyadan gıda maddeleri ithalini azaltma zorunluluğundan ileri geldiği yolundaki saptamasının ne denli haklı ve güncel olduğunu bir kez daha ortaya koyuyor.

Bununla birlikte Sovyetler Birliği uluslararası iş bölümünün ve uluslararası ticaretin sağladığı yararlardan vazgeçmek niyetinde değildir. Bu, SBKP Merkez Komitesi'nin Mayıs Plenumunda kabul edilen belgede de belirtiliyor. Ve şöyle deniyor: «Program projesi diğer ülkelerle her şeyden önce sosyalist ülkelerle işbirliğini öngörüyor ve bu çok doğaldır.» (3)

SSCB, sosyalist topluluk üyesi ülkelerle öteden beri ve başarılı işbirliği yapıyor, tarım-endüstri kompleksi dallarında mal alışverişi yapıyor. Yalnızca 1975–1980 döneminde biz Ekonomik Yardımlaşma Konseyi üyesi devletlere 10,5 milyon ton tahıl, 2,3 milyon ton pamuk lif, 472 bin ton balık ve balık ürünü, 541 bin ton bitki yağı sağladı. Bu dönemde bu ülkelerden 1,4 milyon ton et ve etli ürünler, 17 milyon ton şeker, 2 milyon ton taze meyva, yüzbinlerce ton sebze aldık. Sosyalist ülkeler aralarında birçok endüstri ürününü de değiştokuş ediyorlar. 1975–1980 döneminde Sovyetler Birliği Ekonomik Yardımlaşma Konseyi üyesi ülkelere 26 bin traktör, 141 bin ton tarım ilacı ithal etti, bu ülkelere de 178 bin traktör, 11 milyon ton mineral gübre ihraç etti.

Karşılıklı yarara ve karşılıklı anlaşmalara dayanan bu işbirliği ileride de devam edecektir. Sosyalist ülkelerle dış ekonomik ilişkileri geliştirme sorunlarına Gıda Programında özel bir bölüm ayrılmıştır. Bu bölümde sosyalist topluluk ülkeleriyle ortak çalışmaların ana doğrultuları belirtilmektedir. Burada bilim, tarım, hammaddeyi işleme alanlarında işbirliğini derinleştirme, teknik araçlar, makine ve donatılar, mineral gübre vb. üretiminde uzmanlaşma ve kooperasyonu ardıcıl olarak geliştirme söz-konusudur.

Sovyetler Birliği, et ve süt ürünlerini, meyvaları, şeker pancarını işlemede, buz dolapları yapımında, depolar, un fabrikaları, ekmek fabrikaları kurmada ve bunları işletmede büyük deneyimi olan EYK üyelerinin tarım-endüstri kompleksinin çeşitli birimlerinin kurulmasına ve onarımına katılmalarında büyük yarar görmektedir.

Sovyetler Birliği kurtulmuş ülkelerle işbirliğini (elbette buna ilgi duyanlarla) geliştirmeye devam edecek. Onlara tarımlarını geliştirmeleri için yardım edecek. Buna karşılık bu ülkelere bizde aranan, ama ülkemizde üretilmeyen geleneksel tropikal ve astropikal ürünler satın alacak.

Gıda Programının hazırlanmasından sonra kapitalist ülkelerdeki birçok firma ve kuruluş Sovyetler Birliği ile işbirliğini geliştirmeye daha büyük bir ilgi gösteriyor. Bu konuda Sovyetler Birliği'nin konumu biliniyor. Bizim bu konuda tutumumuz her zaman yapıcı olmuştur. Biz çok yönlü işbirliğinden ve karşılıklı yarara dayanan ticaretten yanayız. Elbette ancak bunu diskriminasyon ve politik baskı aracı olarak kullanmayanlarla. Sovyetler Birliği karşılıklı yarara dayanan ekonomik ilişkileri kesmek niyetinde değildir. Ama biz boykot ve yaptırımlar politikası uygulamaya başvuran saldırgan emperyalist çevrelerin eylemlerinden sonuçlar çıkarmamazlık edemeyiz.

(³) SSCB'nin 1990 yılına kadarki Gıda Programı ve onun gerçekleşmesi yönünde belirlenen önlemler, SBKP Merkez Komitesi'nin Mayıs Plenumu belgeleri. Moskova, 1982, s. 14.

Dünya gıda sorununun başarıyla çözümü barış savaşıyla, uluslararası gerginliğin azalmasıyla kopmaz biçimde bağlıdır. SBKP, Sovyet hükümeti sürekli olarak silahlanma yarışının durdurulmasını, tüm halklarla iyi komşuluk ilişkilerinin kurulmasını önerdiler, her zaman bundan yanadılar ve bugün de bundan yanadırlar. Silahsızlanma alanında atılacak adımlar, elde edilecek olumlu sonuçlar büyük parasal kaynakların ve büyük bilimsel-tekniik potansiyelin serbest kalmasına ve bunların dünyada tarımın geliştirilmesi, gelişmekte olan ülkelere yardım için kullanılmasına olanak sağlayabilir. SSCB'nin Gıda Programı içeriği, özü bakımından SBKP'nin kabul ettiği ve 80'li yılları içeren Barış Programıyla, bizim ardıcıl olarak uyguladığımız barışsever dış politikamızla kopmaz biçimde bağlıdır.

«Dehşet dengesi»ne karşı eşit güvenlik

Pavel Auersperg

Çekoslovakya Komünist Partisi MK üyesi,
«Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisinin Yazı Kurulu üyesi

Sovyetler Birliği, nükleer silahları ilk kullanmama yükümlülüğünü üstlendi. Varşova Antlaşması Örgütü'nün tüm nükleer gücüne sahip olan öncü sosyalist ülkesi, insanlığı, yeryüzündeki barışın geleceği konusundaki haklı endişelerini hafifletecek yaşamsal önemde bir adım attı.

Sovyetler Birliği'nin bu kararı, belki görmezden gelinebilir (burjuva basının büyük bir bölümünün yaptığı tam da budur) ve bu kararın önemini azaltmak için kimi sözcükler kullanılabilir («propaganda oyunu» gibi). Ama hiç kimse, nükleer çağın dünya politikasına yeni bir niteliğin getirildiği yolundaki basit ve tartışılmaz olguyu yadsıyamaz. Gerçekten de Sovyetler Birliği'nin yükümlülüğünün Birleşmiş Milletler kürsüsünden açıklandığı ve yürürlüğe girdiği 17 Haziran 1982'den bu yana her hükümet, her politik parti ve her yığın hareketi, nükleer silahların kullanımının dışlanmasıyla dünya çapındaki çatışmanın bir kutbunda, nükleer silahların yalnızca bir savunma önleminin dışında kullanımının reddedildiği, öteki kutbunda ise «herkesten önce ilk nükleer vuruşu» yapmanın olanaklı bir şey olarak ele alındığını hesaplamak zorundadır.

Dünya, SSCB'nin kararını, Leonid Brejnev'in, Birleşmiş Milletler İkinci Silahsızlanma Özel Oturumu'na gönderdiği mesajıyla öğrendi. Bu toplantının çağırılması, bizzat dünya kamuoyunun modern türden silahların ve bunların gezegenimizde benzeri görülmedik ölçülerde depolanmasının yarattığı tehlike karşısındaki endişesini dile getiriyordu. Dört yıl önce Birleşmiş Milletler Genel Kurulu günün ciddi ikilemini aynı sorun üzerindeki birinci özel oturumunda tanımlamıştı. Söz konusu kararda, «ya silahlanma yarışını durdurmak ve silahsızlanma yönünde ilerlemek, ya da yok olma tehlikesiyle yüzyüze gelmek durumundayız» (!) deniliyordu. Bu amansız «ya-ya da», bir dizi akılcı ve barışo yararlı önerinin o zamanlar Birleşmiş Milletlere sunulmasında uyarıcı olmuştu. Ne ki bunlar, ölü bir mektup olarak kaldılar. Uluslararası anlaşmalar diline çevrilmedi.

İkinci özel oturumun, konuşma yapmak ve çağrılarda bulunmaktan öte, silahlanma yarışını gemleyecek ve dünya çapındaki endişeyi hafifletecek bir yol bulması umutlanıyordu. Burjuva basınının, bu kez de Genel Kurul'un «üretici olmayan bir forum» olduğunu gösterdiği iddialarını yaygınlaştırmasına karşın, oturum, günümüz uluslararası tarihinin bir köşe taşına dönüştü. Bu oturumda ilan edilen tek yanlı Sovyet yükümlülüğü,

dünya çapındaki bir nükleer yıkımın karşısına engeller dikilmesi için elle tutulur bir katkıdır.

Sovyetler Birliği'nin kararını, olağanüstü, tarihsel olarak eşsiz diye nitelendirmek olanaklıdır. Ama bu, bu kararın özel, «herşeyin üzerinde» bir eylem olduğunu, sosyalizmin günlük dış politika ilkeleri ve hareket noktaları dışında kaldığı demek değildir. Tam tersine, nükleer silahları ilkönce kullanmama biçimindeki SSCB'nin yükümlülüğü bu ilkelerle tam bir uyum içindedir ve bu hareket noktalarını bir adım öteye götürmüştür.

Olayın yalnızca dış görünüşü ve vurucu yanı ele alınırsa, Haziran kararının Sovyet askersel doktrininin kesinlikle savunmaya dayalı karakterinin belirlediği önceki çizgisinin bir devamı olarak görülür. SSCB çok önceden nükleer silahlar üretmeyen, elde etmek istemeyen ve topraklarında depolamayan ülkelere karşı bu silahları kullanmamaya hazır olduğunu açıklamıştı. Son Sovyet yükümlülüğü, bu türden deyimleri ve sınırlamaları kaldırdı. Yeryüzündeki tüm ülkelere karşı yükümlülük üstlenildi. Bu kararın, Helsinki Sonuç Belgesi'ni imzalayan ülkelerin birbirlerine karşı ilk nükleer vuruştan kaçınmalarını öngören Varşova Antlaşması ülkelerinin 1976'da ortaklaşa aldıkları bir kararla yakında ilişkili olduğunu görmek de zor değildir.

Gelişmelere daha yakından baktığımızda, Sovyet kararının SSCB'nin dış politikasının doğal bir ürünü olduğu sonucu olduğunu görmemek olanaksızdır. Bu bağlamda, bu karar, SBKP'nin 24. ve 25. Kongrelerinde kabul edilen Barış Programı'yla ve 26. Kongresinde onaylanan 1980'li yılların Barış Programı'yla bağlıdır. Sovyetler Birliği'nin, dünya sahnesindeki yolunu çizen tüm bu belgelerde, barışın ve genel güvenliğin sözlerle değil, eylemlerle, somut önlemlerle ve yapıcı girişimlerle güçlendirilmesi gerektiği vurgulanıyor.

Bu üç programın sözü ve özü bir nükleer yıkımı önlemek yolundaki başlıca amacı yansıtır. Kendi başına ve içeriği bakımından yeni olan Haziran adımı, bir bütün olarak dünya politik durumunda yeni bir gelişmeyi oluşturmaktadır. İyi düşünülmüş bir dış politika kavrayışına dayanmakta ve seçilen çizginin ardıcıl niteliğini ortaya koymaktadır. ÇKP MK Prezidyumu, bu adım konusunda şunları söyledi: «Bu adım, Büyük Ekim Ayı Sosyalist Devrimi'nin ilk günlerinden bu yana sözünün eri olarak izlenen, dünyanın ilk sosyalist devletinin oluşmasından bu yana geçen 60 yıllık dönemin çizgisi doğrultusundaki Sovyetler Birliği'nin Leninci dış politikasının ilkeli karakterinin bir kez daha doğrulanmasıdır.»⁽²⁾

Peki, dış politikada ardıcılık ne demektir? İçinde yaşadığımız dünya son derece değişken, kararsızdır. Sabah uyandığımızda uluslararası ya-

(1) BM Genel Kurulu'nun onayladığı kararlar, 23 Mayıs – 30 Haziran 1978 Ek № 4/a/s-10/4, New York, 1978, s. 5.

(2) «Rude Pravo», 7 Ağustos 1982.

şamanın bir gecede değiştiğini saptadığımız sık sık görülmektedir. Açık ki, bu koşullarda dış politikadaki ardıcılığı övmek, dün oluşturulan formüllere her zaman için geçerli modellere körükörüne bağlı kalmayı övmek anlamında değildir. Politikalar esnek olmak zorundadır. Politikalar, dünyanın değişen gerçeklerine hemen karşılık vermek zorundadır. Fakat bu esneklik, hiçbir biçimde gerçek ardıcılıkla çelişmez. Sorun, yalnızca, yeni durumda, onun özgülükleriyle uyumlu olarak değişmeden kalan temel amaçlara varacak araçları bulmaktır.

Bu fikirler sıralamasının çok soyut kalmadığını umuyorum. Bu mantık, Sovyetler Birliği'nin ilk nükleer vuruş konusundaki konumuyla doğrudan bağlıdır. Çünkü bu karar, daha önce de söylediğim gibi, yalnızca Sovyetler Birliği'nin dış politika çizgisindeki ardıcıl bir gelişme değil, aynı zamanda uluslararası olayların seyrine somut bir tepkidir.

Bu karar, hiçbir biçimde dünya çapında sakinlik denilemeyecek bir dönemde alınmıştır. Haziran 1982, ABD Başkanının Batı Avrupa ülkelerine karşı tutumunda, sosyalist ülkeler topluluğuna, ve genelde dünyadaki tüm devrimci ve kurtuluş güçlerine karşı kaba ve düşman saldırılarda bulunduğu bir zamandı. Bu, Malvinas (Falkland adaları) çatışmasının olduğu, İsrail'in Lübnan'a saldırdığı, ve İran ile Irak arasındaki düşmanlıkların yeniden alevlendiği bir zamandı. Atom çağı öncesinin deyimleriyle, Hazirandaki birçok olay, barut kokuyordu. Dahası, yalnızca bu ay içindeki politik durum, uzun erimli bir dönemin uğursuz eğilimlerini vurucu biçimde somutluyordu. Birçok yıldan bu yana emperyalist gericilik, yumuşamayayı durdurmak ve dünyayı bir savaşın eşliğinde dengeleme politikasına dönmek istiyordu.

Emperyalizmin, özellikle de ABD emperyalizminin dış politika aygıtı, uluslararası yaşamın tüm alanlarında sosyalizme, tüm kurtuluş ve ilerleme güçlerine karşı artan ölçülerde haçlı seferi yürütmeye yönelmiştir. *Ekonomik* ilişkiler alanındaki seçmeci ambargolar taktiği, ticaret ve kredi blokağı stratejisine dönüşüyor. *Sosyal ve politik* alanda vurgu, açıkça, sosyalist ülkelerin iç işlerine karışma, ulusal kurtuluş hareketinin ve özel girişimciliği gemleyen sosyal yenilenme hareketinin zor yoluyla ezilmesi üzerine vuruluyor. *İdeolojide*, anti-komünizmin ve anti-sovyetizmin tüm akımlarına yapılan öneri, kaba bir söz düelosu, ABD Başkanının «Marksizm-Leninizmi tarihin çöplüğüne atmak»⁽³⁾ belgisine uygun bir modeldir.

Bugünkü ABD yönetiminin platformu ve eylem konuları böyledir. Ne kadar uğraşırsanız uğraşın, bunların içinde ne ayık bir düşüncenin ne de sermayenin ve iş hayatının seçkin, deneyimli temsilcilerine özgü olduğu sanılan ihtiyatlı bir politik değerlendirme bulabilirsiniz. Örneğin «The Wall Street Journal», Amerikan «neo-tutuculuğu»nun bir temsilcisinin ol-

(3) «The Times», 9 Haziran 1982.

gulara ilişkin böyle olması gerektiği, çünkü iş adamlarının bir ya da iki şeyin rekabetini bildikleri, cepheleşme ve çatışmalardan haberdar olmadıkları, en önemlisi de riske etmek istemedikleri dönemlerin» (1) artık geçtiğini yazıyor, Batı Alman «Die Welt» de bunları tekrarlıyor.

Başka bir deyişle, bugün burjuvazinin aşırı sağ kanadı, Lenin'in burjuvazinin «savaş partisi» (2) dediği aynı sağ kanadı üste çıkarmaya başlamıştır. Dünyayı kendi zevkine ve çıkarlarına göre biçimlendirmenin aracı olarak kökükörüne askersel güce dayanmanın, Washington tarafından izlenen politikanın köşe taşı oluşturduğu düşünülürse, bu tanımdan daha kesin bir başkası bulunamaz. Militaristleşmenin olağanüstü boyutları ve askersel harcamaların yeni rekoru ortadadır. Öte yandan, Başkan, Kongre'ye askersel bütçenin şişirilmesinin durdurulması yolunda verdiği sözlerin Pentagon'u rahatsız etmemesi gerektiğini, başka deyişle, askersel kurumların çıkarlarının her zaman politik güvencelerden önce geleceğini açıklaması da politik arsızlığın nerelere vardığını göstermektedir.

Ama tüm bunlardan en tehlikelisi, onulmaz sonuçlar tehdidini içeren silahlanma yarışını kamçılamadır. Özellikle de emperyalizmin istediğini elde etmek için her yola baş vurmaya hazır olduğunu vurgulayan doktrinlerin ve «buyruklar»ın açıklanmasıyla eş gittiği koşullarda nükleer silahlar da içinde, askersel gücünü hızla artırmasıdır.

Örneğin Pentagon, SSCB'ye karşı «altı aya dek sürecek» bir nükleer savaş senaryosunu tamamladı. Batılı yorumcular, «hükümetin ilk kez ABD'nin Sovyetler Birliği ile bir nükleer savaş kazanabileceğini ilan etti»ğini kaydettiler (3). Buna ilişkin haberler, Ağustosta basına sızdı. Bu nedenle, bunun üzerindeki çalışmaların Haziranda tüm hızıyla sürdüğünü kabul etmek olasıdır.

İşte bu uluslararası durumda, SSCB ilk nükleer vuruştan uzak duracağına ilişkin yükümlülüğüyle ortaya çıktı. Birçok kişi, sosyalizmin düşmanları ve dostları, Sovyet hükümetinin bu kararı almada ve açıklamadaki anı seçmesi açısından şaşkınlığa uğradı. Kimilerini rahatsız eden şudur: SSCB'nin kendi tutumunu, karşı taraftan gelen artan tehditler karşısında sertleştirilmesi mantıksal değildir? Kimileri ise, şunu soruyor: «Sovyetler Birliği'nin yükümlülüğü, emperyalizmin tırmanan saldırganlığına karşı koyma cephesini yumuşatmıyor mu?

Bu kuşkuları incelemeye çalışalım.

İlk önce, Sovyetler Birliği'nin adımının, emperyalist serüvenciliğin önündeki engellerin birisini kaldırdığından yola çıkanları ele alalım. Böyle bir

(1) «Die Welt», 26 Temmuz 1982.

(2) Bak: V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 36, s. 322, 324, 333, 337, 341.

(3) «The Times», 16 Ağustos 1982.

varsayımın temeli yoktur. Böyle bir varsayıma, ancak bir kavram karmaşası sonucu varılabilir. Herşeyden önce, belli türden bir silahı ilk kullanmaktan vazgeçme, tek yanlı silahsızlanmakla özdeşleştirilemez. Gerçekte, Sovyet Silahlı Kuvvetleri'nin savaş gücünün düzeyini azaltma diye bir sorun söz konusu değildir. Sovyet Savunma Bakanı, bunu uzun uzun açıklamıştır. (7)

Sosyalizmin dostları, kurtuluş ve ilerleme güçleri sosyalist topluluğa düşmanlıkla beslenen genel kurmay planlarının Sovyetler Birliği'nin bu beriş eylemini askersel zayıflığın bir işareti olarak yanlış yorumlamalarından korkmamalıdır.

Şimdi de Sovyet kararının günümüzdeki, uluslararası alandaki olayların akışına uygun olup olmadığına ilişkin birkaç söz söyleyelim.

Yumuşamaya karşı savaş ilan eden «savaş partisi», kolay bir utku kazanacağını sandı. Savaş partisi, Washington'un attığı sertlik yanlısı bir adımın, Sovyetler Birliği ve bir bütün sosyalist topluluk tarafından aynı biçimde sertlik yanlısı bir adımla karşılanacağını hesapladı. Bu senaryoya göre, sosyalist ülkeler, yumuşama fikrini zedelemeye katılmaya zorlanacaklardı. Dahası, uluslararası ilişkilerdeki uzun bir zamandan beri görülen mantığa uygun olarak sosyalist ülkelerin böyle davranacağına, kılıç sallamanın top atışlarına yolaçacağına inanıyorlardı. Sonuçta, yumuşamanın erken bir cenaze töreni planlanmıştı. Hem de yumuşamayı ortaklaşa yaratan ve geliştiren ülkelerin katılımıyla.

Oysa gerçekte ne oldu? Yumuşamanın sarsılan binası yıkılmadı. Tam tersine, uluslararası buzların erimesi döneminin temel kazanımlarının değeri arttı. Örneğin, Partimizin MK Genel Sekreteri ve Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti Başkanı Gustav Husak ile Leonid Brejnev arasındaki Temmuz toplantısında vurgulandığı gibi, Avrupa'daki ve dünyadaki durum, Helsinki Konferansı'nın sonuçlarını hiçbir biçimde geçersiz kılmamıştır, günümüzdeki karmaşık koşullarda Sonuç Belgesi'nin önemi daha vurucu bir biçimde artmıştır. (8) Çekoslovakya Komünist Partisi MK Prezidyumu, «dünyanın üzerine çöken tehditler ne denli büyük olursa olsunlar, savaş tehlikesini azaltmanın da hâlâ büyük olanakları vardır» (9) demiştir.

Emperyalizmin çıplak şantajları ve provokasyonları kardeş sosyalist ülkeleri dünya barışını güçlendirmek yolundaki yapıcı çabalarını durdurmaya yönelmemiştir. Dünyadaki durumun çoktan kötüleştiği bir ortamda toplanan SBKP'nin 26. Kongresi, Çekoslovakya Komünist Partisi'nin 16. Kongresi ve birçok öteki sosyalist ülkelerin partilerinin kongreleri,

(7) D. F. Ustinov, «Nükleer savaş tehlikesini önleyelim», «Pravda», 12 Temmuz 1982.

(8) «Rude Pravo», 31 Temmuz 1982.

(9) «Rude Pravo», 7 Ağustos 1982.

kuşkulara yer bırakmayacak bir açıklıkla, uluslararası gerginlik düzeyinin daha alt basamaklara indirilmesi ve bunun önüne emperyalizmin çıkaracağı engellere bakılmaksızın, bu amaç doğrultusunda yürünülmesi çağrılarını yaptılar.

Demek ki, günümüzde, uluslararası yaşamda iki mantık vardır. Birincisi, cepheleşmeyi, çatışmayı yoğunlaştırmaktır. Burada varsayım, politik gerginliği artıran her eylemin karşılığında gerginliği daha da tırmandırmaktır. Öteki ise, evrensel güvenlik konularından yola çıkan mantıktır. Bu, barışı tehdit eden eğilim ve eylemlere yanıt verir. Ama bu tehdidi artıran değil, bunun ortadan kaldırılmasına yardım eden yanıtıdır.

Cepheleşmenin, çatışmanın tırmanışını istenilen bir şey ya da kader açısından kaçınılmaz olarak öğrenlerin kafasında Sovyetler Birliği'nin ilk olarak nükleer silah kullanmama kararı belki de «mantık-dışı» olarak kalacaktır. Fakat bu cepheleşme ve çatışmanın içerdiği tehlikeyi görebilen herkes, gezegenimizi nükleer bir yıkımdan korumayı gerekli ve olası sayan herkes, SSCB'nin adımının hem mantıksal hem de olanaklara uygun olduğunu kavrar. Çünkü bu adım, tam da emperyalizmin serüvenci politikasının ve onun kısıktığı silahlanma yarışının dünya barışına yönelik tehdidinin kritik derecede yüksek bir düzeye eriştiği bir anda atılmıştır.

Sovyetler Birliği'nin tek yanlı yükümlülüğü, günümüzün anahtar sorusunda, savaş-barış sorununda, her zamankinden daha net bir biçimde sosyalizmin ve emperyalizmin hareket noktalarını birbirinden ayırmıştır. Bu ayrımın özünün ve derinliğinin her zaman uluslararası kamuoyu tarafından, özellikle de kimi sol kesimleri tarafından açıklıkla görülemediği bir sır değildir.

Örneğin, birçok durumda silahlanma yarışının her iki tarafının da bunu bir yük olarak gördükleri, bunu durdurmak için en etkin ve eşitçe kabul edilebilecek yolları aramaya aynı ölçülerde bağlı olduklarına inanılıyor. Böyle düşünen kişilere göre, silahsızlanmadaki düğümleme, roketlerin ve başlıkların sayısına konacak sınırlama tavanındaki görüş ayrılıklarından ya da bu silah sistemini azaltma süresindeki aşamalar üzerindeki tartışmalardan, ya da gerekli kontrol önlemleri görüşmelerinde karşılıklı ödün vermeden kaynaklanıyor. Ama gerçekte sürüşme noktası burası mıdır?

Askersel güçler dengesiyle ilgili sorun, silahsızlanma sorununun bir parçası, bir bölümüdür. Bunun bugün nasıl olduğu, yarın nasıl olması gerektiği konusundaki yargılar, askersel uzmanlara ait bir öncelik olmaktan çıkmalıdır. Bu, herşeyden önce politikadır. Silahsızlanma konularındaki pratik bir anlaşmaya varılmasının önündeki baş engel, kesinlikle politik kavramlardaki temel farklılıklardan, yani soruna sosyalizmin ve tekeli sermayenin «savaş partisi»nin değişik yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır.

Sovyetler Birliği ve öteki Varşova Antlaşması ülkeleri, şu anda varolan yaklaşık askersel güç eşitliğinin değişmemesi ilkesinin titizlikle gözetilmesinde ısrar ediyorlar. Washington'da bugünkü yönetim açıkça SSCB karşısında askersel üstünlük sağlama amacını, ABD'yi birinci askersel güce dönüştürme amacını güdüyor. Bu Amerikan çizgisini kabul eden NATO bloku, bir bütün olarak Varşova Antlaşması Örgütü'nü askersel güç olarak geride bırakmaya bakıyor. Tutumlardaki bu büyük farklılığın, her iki tarafın yaptığı görüşmelerdeki, kamuoyu önündeki silahsızlanma tartışmalarındaki somut önerilerine farklı boyutlar verdiğini görmek, hiç de zor değildir.

Örneğin, Reagan'ın sıfır çözümünü ele alalım. ABD Başkanı, görünürde, Avrupa'yı tümüyle orta menzilli roketlerden arındırmayı, sayılarını sıfıra indirmeyi öneriyor. Bundan daha iyisi istenebilir mi? Fakat acelelikle bu öneriyi silahsızlanma sorununu çözümlemek için ciddi bir istek olarak görenler, ciddi bir yanlış içindedirler. Bunlar yalnızca, hiç de küçümsenmeyecek bir unutkanlıkla bunun ardında Washington'un Sovyetler Birliği karşısında askersel üstünlük sağlamaya yönelik çizgisinin yattığını görmezlikten geldiler. Reagan'ın sıfır çözümü, bu çizgiden ayrılmak bir yana, tam da onun bir parçasıdır. Bunun anlamı, ne az ne de çok, yalnızca, «roketlerden arındırılmış» bir Avrupa'da, ABD ve NATO'nun bölgedeki emirlerinde olan başka nükleer silah sistemleri sayesinde tartışılmaz bir üstünlük kazanmalarıdır.

Eğer bu kavramı kullanacaksak, gerçekçi bir sıfır çözüm, Sovyetler Birliği'nin, Avrupa'daki askersel karşı karşıya gelmeyi bugünkü düzeyde dondurma ve bunları dünyanın bu bölgesindeki tüm nükleer savaş araçlarının tamamen ortadan kaldırılmasına kadar adım adım azaltmaya başlama önerisinde yatıyor. Soruna bu yaklaşımdaki askersel dengeyi koruma ilkesi büyük önem taşıyor. Buna uyulması, sıfıra doğru ilerlerken her aşamada hiç kimsenin güvenlik çıkarlarının sarsılmamasının güvence altına alınmasını getirecektir.

Kimi zaman şu öne sürülüyor: Askersel denge kavramı emperyalizmin benimsediği ve övdüğü terör dengesi doktrininden farklı değildir. Her iki durumda da, deniliyor, barışı korumak ve evrensel güvenliği pekiştirmek, askersel güçle bağlanmaktadır. Bu, gerçekte doğru mudur?

Bu sorunu daha iyi kavrayabilmek için, onu geniş tarihsel boyutlar içinde ele almak yerinde olur. Kaldı ki, sosyalizm ve emperyalizm arasındaki güvenlik ve silahsızlanma sorunlarına ilişkin polemik bugün ya da dün başlamadı. Bu daha ilk sosyalist devletin ortaya çıkışının başlangıcında belirdi. Ve hemen karşıt sosyal sistemlerin dış politika görüşleri karşıt yönde ilerleyen yollar üzerinde gelişmeye başladı.

İki çizgi keskin çatışmalara düştüler. Örneğin, 1920'lerin sonundaki ve 1930'ların başındaki silahsızlanma sorunu üzerine diplomatik savaşımında!

Silah stokları yapmayı durdurma, cepanelikleri azaltma, devletler arası anlaşmazlıklarda silahlı kuvvet kullanma olanağını sınırlama gibi selamlanacak amaçlar için gösterişli planlar bir bir uluslararası gündeme getirildi. Ötekilerin yanısıra Lord Robert Cecil ve Dışişleri Bakanı John Simon'un İngiliz planları vardı. Bunlar, o günlerde deniz kuvvetleri açısından önde gelen güçlerden olan İngiltere'ye elbette hiçbir öncelik sağlamayan bir şeyi, yalnızca kara kuvvetlerinin kaldırılmasını önerdiler. Joseph Paul-Boncour'un, daha sonra da Andre Tardieu'nun hazırladıkları ve Fransa'nın Avrupa'daki hegemonyasını öngören planlar da vardır. Belirtmek gerek ki, Tardieu planı, bu planla hiçbir şey yitirmeyecek olan ve zaten çoktan Fransız sermayesine bağımlı olan kapitalist Çekoslovakya'nın aktif desteğini kazandı. Yine bir zamanlar ABD, o günlerde elinde yeterince bulunmayan silah tiplerinin azaltılması yolunda planlar öne sürmüştü. Almanya, silahlarda «Versay eşitsizliğine» son vermek fikrini ortaya attı. Heinrich Brüning tüm ülkeler için eşit sınırlamalar önermekle başladı, fakat Kurt von Schleicher ve Konstantin von Neurath hemen sonra Almanya'nın silahlarının artırılmasını istediler. Sonra Hitler çabucak ve dramatik bir biçimde «eşitliği sağlama»nın ne anlama geldiğini gösterdi.

Özellikle tam silahsızlanma planını yansıtan Sovyet önerileri de Milletler Cemiyeti'nde ve onun 1932'de çağırıldığı bir uluslararası konferansta tartışıldı. Bu öneriler, burjuva devletlerinden hiçbir destek görmedi. Gerçekten de, gelecekteki Münih politikasıyla yanıp tutuşanlardan böylesi bir destek beklenebilir miydi?

O günlerdeki tartışmaların ayrıntıları, kimilerinin kanıtları ve kimilerinin itirazları, bunların tümü bugün için yalnızca tarihsel açıdan ilgi çekicidir. Ama, önemini günümüze dek yitirmeyen kimi temel noktalar da vardır. Burjuva devletlerinin pazarladıkları tüm silahsızlanma planlarının, tüm farklılıklarına karşın, tümünün kendi güvenliklerini ötekilerin zararına güvenlik altına almak düşüncesiyle hazırlanmış olması, çok ilginçtir. Fakat Sovyet önerisinde, tüm öteki planlardan farklı olarak, vurgu, kimi devletlerin ötekilerin karşısındaki avantajlarını, ulusal egoizmin herhangi bir biçimini dışıyalayan genel güvenlik üzerindeydi.

O günlerden bu yana köprülerin altından çok sular ve neyazık ki çok kan aktı. Zaman değişti. Askersel teknoloji de öyle. Bugün silahsızlanmayla ilgili herhangi bir görüşme, doğal olarak, o günlerde pek vurgulanmayan roketlerle, nükleer silahlarla başlıyor. Fakat ister Avrupa'daki birliklerle ilgili olsun, ister Pershing ve SS-20'lerle, isterse herhangi bir silah sistemi ya da kompleksi ile ilgili olsun, tüm hesaplamalarda ve karşılaştırmalarda, bunlara dayalı tüm hesaplamalar ve önerilerde bir-biriyle çatışan barışa ilişkin iki farklı felsefe, güvenliğe ilişkin iki karşıt görüş yer alıyor.

«Dehşet dengesi» doktrini gün ışığına çıkar çıkmaz, savunucuları tarafından o, barışı koruma reçetesi olarak gösterilmeye çalışıldı. Onların mantık silsilesine bir an olsun katılalım. Onlar, savaş tehdidinin, bu savaşın potansiyel katılanlarının silahlı bir çatışmanın sonuçları konusunda korkuları arttıkça, azaltılacağını savunuyorlar. Bunun sonuçları, kullanıma hazır silah miktarı ve yıkıcı gücü arttıkça, öldürücü gücü elbette ki daha dehşet verici olacaktır. Bu «barış reçetesi»nin gerçekte sınırsız bir silahlanma yarışına çağrıdan başkaca bir şey olmadığı açık değil midir?

«Dehşet dengesi» doktrinin savunucuları böyle bir sonuç çıkarılmasına karşı çıkıyorlar. Onlar, sözde silah düzeyinin azaltılmasında ısrarlı olduklarını ve bu bağlamda kendi fikir ve önerilerinin bulunduğunu öne sürüyorlar. Bunlar nedir? Kesinlikle, uygulandıkları zaman onlara silahsızlanmanın her aşamasında elle tutulur bir askersel üstünlük sağlayacak şeylerdir. Bu stratejinin «dehşet»e verdiği anlam karşısında insan hayrete düşer. «Denge»ye gelince, bu daha baştan yok edilmesi gerektir. «Yıldırım», tek taraflı olmalıdır. «Birinci askersel güç», dehşeti, kendisi tatmayacak şekilde örmelidir.

Sonuçta, bu doktrin, seçilen kelimeler açısından bile gerçek dışıdır. Bu doktrin askersel-stratejik değil de, içeriği bakımından derinlemesine, felsefi açıdan ele alındığında, bunun «kendi güvenliği»ni öteki ülkelerin ve hakların çıkarlarını toptan görmezden gelen aynı görüşle eş düşüğü, dahası, birçok şeyin yanı sıra «üstün» silahlı gücün bu çıkarlarıyla da ateşli bir biçimde alay ettiği görülür. ⁽¹⁰⁾

Kendi güvenliğini düşünmenin, sosyalizmin de dış politikasının temel özelliği olduğunu söylemek gereksizdir. Bu politikayı yönlendiren ve etkileyen barış felsefesi, devrimci, sosyalist kazanımların savunmasına yamsal bir önem vermektedir. Ama bu, aynı zamanda, tüm halkların eşit güvenlik haklarını tanıy ve garanti eder. Genel güvenlik daha güvenilir olduğu bir durumda, herhangi bir devletin güvenliğinin daha güçlü olacağına ısrar eder. Tüm bunlardan çıkan sonuç sudur. Dünya barışının yolu, karşılıklı terörün tırmandırılmasından değil, tam tersine silahlanma düzeyinin dengeli bir biçimde azaltılmasından ve karşılıklı güvenin kurulmasından geçer. Gündeminde Avrupa Silahsızlanma Konferansı'nı da içeren Madrid toplantısının hemen öncesinde bu, özellikle dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Bu konferansın çağırılması ve daha sonra da başarısı, zorunlu olarak güvenliği tüm Avrupa halklarına maletme, güvenliği genel geçerli ve herkese eşit kılmakla bağlıdır.

Sovyetler Birliği'nin, Çekoslovakya'nın ve öteki sosyalist topluluk ülkelerinin savundukları güvenlik anlayışı, sosyalizmin ve emperyalizmin as-

(10) 20–30 yıldır «öz savunma» İsrail'in dış politika stratejisinin temelidir. Bu teorik postulatın pratikte ne anlama geldiğini herkes biliyor.

kersel güçleri arasındaki dengenin zedelenmemesine, büyük bir önem veriyor. Burada mantık oyunlarına, hileye ilişkin hiçbir şey yoktur. Bu, günümüzdeki, yarınki ve öbürgünkü dünyadaki devletlerarası nesnel ilişkilerin bir gereğidir. Sorun, bu dengenin günümüzdeki düzeyde mi yoksa daha üst ya da alt düzeyde mi sağlanacağı sorunudur. Bu dengenin sağlanması ilkesinden ayrılmak tek bir şeye yol açar. O da silahlanma yarışını tırmandırmaktır. Tersine, bu ilke kabul edilirse, ve herkes için bir ölçüt haline getirilirse, bu, yolu silahsızlanmaya açar ve uluslar arası güvenlik alanlarının genişlemesinin başlangıcı olur.

Demek ki, askersel denge fikri, herşeyden önce bir politik kategoridir. Bunun temel önemi, dünya gerçeklerini uygun biçimde yansıttığında, uluslararası ilişkilerin yaşamsal ögesi olmasıdır. Tüm ülkelere eşit güvenliğin sağlanması için, bunun güçlendirilmesi gerekir.

Daha önce de belirttiğim gibi, Sovyetler Birliği'nin ilk nükleer silah kullanmama yükümlülüğü, varılan askersel dengeyi hiçbir şekilde altüst etmiyor ya da sosyalist topluluğun güvenliğine zarar getirmiyor. Aynı zamanda bu, ABD'nin ve öteki NATO ülkelerinininkiler de içinde olmak üzere, evrensel güvenliğin pekiştirilmesine hizmet ediyor. Bu ülkelerin egemen çevrelerinde Sovyet kararını askersel amaçlar için milyonların, milyarların harcanmasının sağlayamayacağı ölçüde kendi halklarının ulusal güvenliğine katkı olarak görmeyi başaran sağlıklı düşünener de vardır.

Son aylarda Çekoslovakya'da birçok barış gösterisi ve mintingi yapıldı. Uluslararası 1982 Barış Yürüyüşü, Çekoslovakya'dan geçti. Öteki onlarca ülkenin yollarında, binlerce kenttin sokaklarında da benzer gösteriler oluyor. Günümüzdeki anti-roket, anti-nükleer ve genelde anti-savaş hareketini güç bakımından aşan bir şey yoktur. Bunun belirleyici özellikleri yığımsal karakteri ve her türlü örgütlü faaliyeti kat kat aşan kendiliğinden enerjisidir. Gücü, buradan geliyor. Ama zayıflığı da buradadır, çünkü kimi fikirleri ve belgeleri saptırılmıştır ve bu barış için savaşımı zayıflatabilir. Bunlar genellikle etkin yeri hiç bir başkası tarafından tutulamayacak olan barış hareketinin gelişmesinde küçük engellerdir. Ama bunlar daha az olursa, hareket çok daha etkin olabilir. Barış hareketine tüm katılanlar, en başta da komünistler, işte bunu istiyorlar. Bu nedenle de dikkatleri bir kez daha anti-savaş hareketine katılanların düşlere kapılmamalarına, kendilerini kibirli kavramlardan ve modern dünyanın gerçekleriyle bağdaşmayan kavramlardan kurtarmalarına çekmek, gereksiz olmayacaktır.

Bu bağlamda ortaya çıkan, düşüncelerde bir berraklaşma ve sonuçlarda bir kesinlik gerektiren bir sorun da, silahsızlanma alanında istenilen ile mümkün olabilen arasındaki ilişkidir. Silahların böylesi bir yoğunlukta birikiminden ciddi bir endişeye düşen birçok kişi için bunun sonucu olan

tehdide karşı protesto, yıkım ve yok etme araçlarının tümünün hemen yeryüzünden silinmesi, derhal genel ve tam silahsızlanmaya gidilmesi yönünde çağrı yapmaktır. Bu tür maksimalist konulardan yola çıkanlar için genel güvenliği pekiştiren ya da bunu en azından askersel çatışma gerginliğini azaltarak olası kılan her adım değersizdir. Radikalizmin bu türüne saplanan kimi sol eğilimler Sovyetler Birliği'ni kendi genel ve tam silahsızlanma fikrinden geri dönmekle, bunu, «hiçbir şeye yaramayan yarım önlemlerle değiştirmekle», örneğin ilk nükleer vuruşu yapmaktan uzak durmak gibi önlemlerle değiştirmekle suçlayacak kadar ileri gidiyorlar.

Şöyle bir soru sorabiliriz: Dünyadaki anti-savaş hareket, «ya hep ya hiç» formülünden yola çıkarsa, tam silahsızlanma kelimelerini içermeyen, ama uluslararası yaşamda daha iyiye doğru değişimleri kınarsa, ne kazanacaktır? Bu soru, ayrıntılı bir biçimde yanıt bekliyor. Herkes, özellikle de komünistler şunu iyi biliyor ki, hiçbir ciddi hareket «sol» «çocukluk hastalığına» yenilmeyi kaldıramaz.

SSCB'nin, genel ve tam silahsızlanma fikrinden geri döndüğü yolundaki suçlamalar, düşüce olmaktan öteye gidemezler. Sovyetler Birliği'nde ya da herhangi bir sosyalist topluluk ülkesinde kim, nerede ve ne zaman, bu bağlamdaki değerlerin değiştiği sosyalizmin Lenin'in «silahsız bir dünya» sözleriyle ifade edilen dış politikadan farklı bir politika kabul ettiğine inanılmasını getiren en küçük bir neden gösterebilir? Eğer insan, bu ülkünün gerçekleştirilmesini cidden istiyorsa, bunun pratik yollarını arıyorsa, ayaklarını yerin gerçeklerinden kesip bulutlarda gezmeye hakkı yoktur. Gerçekten de silahların bulunmadığı bir dünya tüm devletlere ve halklara tam, genel ve eşit bir güvenliği garanti edebilir. Buna giden yol uzun ve dolambaçlıdır. Bu yolda atılan her adım eşsiz bir değer taşır. Sovyetler Birliği'nin ilk nükleer silah kullanmama kararı, işte böylesi bir adımdır.

Küçük özel sektör: Emekçilerden yana mı, patronlardan yana mı?

Joaquim Gorjao Duarte

Portekiz Komünist Partisi Merkez Komitesi Aday Üyesi

Soru: Portekiz komünistleri, gerek parti konferanslarında, gerekse parti başınında, sık sık, küçük ve orta tüccar ve girişimcilerin sorunlarını dile getiriyorlar. Portekiz Komünist Partisi bunlara niçin böylesine önem veriyor?

Yanıt: Komünistler, ülkemizde, sermayenin konumlarını yeniden güçlendirmesine karşı ve demokratik rejimin sağlanması için savaşımında, nüfusun bu kesimlerini işçi sınıfının bağlaştığı olarak kabul ediyorlar. Bu nedenle, bu kesimlerin, Portekiz'in sosyal yaşamı ve ekonomisindeki yerleri, oynadıkları rol üzerinde sürekli ve dikkatli bir şekilde çalışmak gerekiyor.

İstatistiklere bakarsak, sözünü ettiğimiz bu kesimlerin rolü oldukça büyüktür. Öyle ki, fabrika ve işletmelerin % 70'i küçük ve orta ölçeklidir. Bu alanlarda yapılan yatırımlar, sabit sermayenin yüzde 45'ini oluşturuyor ve ücretli işçilerin yüzde 80'i de bu küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışıyor. Şunu da ek olarak söyleyeyim ki, tekstil, deri eşyalar, deniz mantarı üretimi, tahta işlemeçiliği ve balık konserveçiliği gibi alanlarda dış pazarlara yönelen Portekiz ekonomisinin geleneksel sektörlerinde küçük özel girişimciliğin önemli rolü vardır.

Portekiz Komünist Partisi, ekonominin bu sektörünün karşı karşıya kaldığı sorunlar üzerinde sürekli durdu. Biz, bu sektörün gerileme, zayıflama süreci içinde olduğunu gösteriyoruz. Küçük işletmelerin çoğu modası geçmiş makine donatımına sahiptir. Eski yöntemlerle çalışıyorlar ve hiçbir gelecek vaatetmiyorlar. Ayrıca artan mali zorluklarla karşı karşıyadırlar. Bu işletmelerin birçoğu, ticari yaşamda düşük verimli el emeği ve «dünnün» teknolojisini kullanıyor. Kendilerini çevreleyen başka bir çıkamaz da, küçük girişimcilerin bizzat kendilerinin mesleki eğitimlerinin son derece düşük olmasıdır. Bu durum ise onların ekonomik çalışmalarına olumsuz etki yapıyor.

Bütün bu durumlardan dolayı parti, Portekiz'in Ortak Pazar'a girmesi halinde, küçük çaplı işletmelerin çok büyük zorluklarla karşı karşıya geleceğine, ve bu işletmelerin giderek yok olma tehlikesi ile karşılaşacağına inanıyor. Ayrıca komünistler, ulusal endüstrinin bütün sektörlerinin modası geçmiş araç gereçlerini modernize edebilmeleri için ivedi yatırımlara gereksinim duyduklarını, ve devletten sürekli parasal ve teknolojik

yardım görmeleri gerektiğine inanıyor. Yalnızca yapısal bir değişikliğe değil, ama aynı zamanda, birçok işletmenin emek üretkenliğini artırmaya ve onları daha rekabetçi hale getirmeye gerek vardır.

Kuşkusuz Portekiz Komünist Partisinin önerilerini en genel hatlarıyla özetledim. Bunlar Portekiz ekonomisinin genel sorunlarından ayrı düşünülemez. Özel sektörü devlet sektöründen ayıramayız, kaldı ki, her ikisi arasındaki ilişki şimdi kendiliğinden oluşuyor. Bu ilişkileri belli bir düzene koymak için her şeyden önce, küçük özel girişimcilerin, ülke ekonomisinin gelişmesine daha fazla katkı yapabilmelerini sağlayacak bir planlamaya gereksinim vardır. Kısacası, Portekiz'in yeni gerçeklerine uygun biçimde ivedi önlemler alınması gereklidir.

Soru: Küçük ve orta özel girişimciler arasında Portekiz Komünist Partisi'nin önerileri nasıl karşılanıyor? Nüfusun bu kesiminin üyeleri arasında komünistlerin yürüttüğü çalışmanın biçim ve yöntemleri nasıldır?

Yanıt: Parti, kent ve köy küçük burjuva kesimleri arasında görüşlerini ve önerilerini yaymakta büyük güçlüklerle karşılaşiyor. Yürüttüğümüz eylemler televizyon, radyo ve sağ kanat partilerinin kontrolü altındaki gazeteler tarafından ciddi bir şekilde çarpıtılıyor. Ayrıca, küçük ve orta burjuvazi arasında yerleşmiş ve gerici propagandanın her yolla körüklediği anti-komünist önyargıları da unutmamak gerekir.

Biz yine de, bu kategori içinde yer alan iş adamlarının, küçük girişimcilerin düşüncelerini, sosyal durumlarının özelliklerini dikkate alan çeşitli çalışma biçimlerini, pratikte denemek, uygulamak, bulmak yolundaki çabalarımızı sürdürüyoruz. Bunların en önemlileri, küçük ve orta özel sektör de içinde olmak üzere, ekonomideki çeşitli sektörlerin konularını iyileştirmek yönündeki somut önerileri tartışmak, irdelemek ve formüle etmek amacıyla ekonomik sorunlar üzerine toplanan parti konferanslarıdır.

Önerilerimizin anlamını seslendiğimiz kesimlere nasıl kavratabiliriz? Bu amaçla komünistler, tüccarlar ve sanayicilerin de katıldığı özel sohbet toplantıları, mitingler, yuvarlak masa toplantıları düzenliyorlar. Onları ulusal çaptaki toplantılara da davet ediyoruz. Nitekim, Portekiz Komünist Partisi'nin 1980 yılında düzenlediği «Portekiz ve Ortak Pazar» konferansına dışsatım ürünlerine yönelik çeşitli küçük girişimci katıldı.

Sanayiciler, tüccarlar, esnaflar arasındaki parti üyelerinin sayısı çok değil, ancak % 2 dolayındadır. Bu üyeler kendi parti örgütlerinde çeşitli görevler üstleniyorlar. PKP çalışma merkezlerindeki eylemlerde, festivaller düzenlenmesinde, üyelik aidatlarının toplanmasında, sol ve demokratik güçlerin başında bulunduğu yerel yönetim organlarıyla ortak yapılan çalışmalarda görev alıyorlar. Fakat «Militante»nin defalarca belirttiği gibi, nüfusun bu kesimlerini temsil eden komünistler için, bu kesimlerin özgün

çıkarlarına uygun düşecek görevler, her yerde henüz ortaya konabilmiş değildir. Özellikle bu kesimler arasındaki komünistlere, kendi meslekdaşları arasında daha birleştirici çalışmalar yapmalarına yardım etmek, küçük girişimci ve tüccar örgütlerinde, daha güçlü çalışarak daha sonuç alıcı çalışmalar yapmalarını sağlamak gerekir.

Buralarda çalışmak oldukça zordur. Çünkü bu örgütlerin yapısında, yönetiminde ve iç yaşamında faşist dönemden kalma birçok unsur, hâlâ varlığını koruyor. Kimi yöneticileri bile çalışmalarını sürdürüyor. Ama yine de, işverenlerin Portekiz Komünist Partisi'nin fikirlerini boykot etmesine karşın, bu işverenlerin en karakteristik tutumudur, görüşlerimiz küçük girişimci ve tüccar örgütlerinin içlerine kadar girebilmiştir.

Soru: Partinin bir işletmedeki etki derecesi ile, o işletme sahibinin sosyal konumu arasında bir ilişki var mıdır? Kapitalizmin konumlarını koruma politikasına karşı savaşımında, emekçi halk ile küçük sanayici ve iş adamları arasında birlik sağlanması her zaman olanaklı oluyor mu?

Yanıt: Bu soruya gene! anlamda yanıt vermek oldukça güçtür. Komünist Partisi somut durumlarda, örneğin bir fabrikanın veya bir iş yerinin savunulması gerektiği durumlarda, küçük girişimcilerin ve emekçilerin birlikte hareket etmelerinin tamamiyle olanaklı olduğu görüşündedir. Küçük bir işletme sahibinin kredi almak istediğini düşünelim. Bankanın red yanıtı vermesi tümünü olmasa bile, birçoğunun işini tehlikeye sokar. Sonuç olarak işletmeyi kapanmaktan kurtaracak paranın bulunmasında hem işletme sahibinin hem de emekçilerin çıkarı vardır.

Biz, bir işletmede, partinin ve sendikanın etkisi ne kadar güçlü olursa, emekçilerin böylesine ilişkilerin özgüllüğünü ve karmaşıklığını daha iyi anlayabileceklerini, ve eylem birliği yolunu daha kolay bulabileceklerini sanıyoruz. Kuşkusuz her iki taraf arasındaki nesnel sınıfsal çelişkileri de unutmamak gerekir.

Devrimin «altın dönemi»nde (1974'ten 1976'nın ortalarına kadar) tüccarların esnafın durumu, geniş halk yığınlarının çıkarları doğrultusunda alınmış bir sıra ilerici önlemler sonucunda gözle görülür bir şekilde düzeldi. Güney bölgelerindeki tüccarların tümü, tarım reformundan kazançlı çıktıklarını açıkladılar. 25 Nisan'a gelinceye kadar kırsal kesim emekçilerinin eline genel olarak yılda yalnızca iki kez para geçiyordu. Geri kalan zamanda büyük sıkıntı çekiyorlardı, borçla geçimini sağlıyorlardı. Tarım reformu hem iş garantisi getirdi, hem çalışanların sayısını arttırdı, hem de devamlı gelir sağladı. Aynı zamanda iş adamlarının da çıkarına yaradı. Ticareti geliştirerek onların daha yüksek gelir elde etmelerini sağladı. Şimdi ise tüccar, tarım reformunun bozulmasının, işsizliğin artmasının getirdiği olumsuz etkiyi duyuyor.

Küçük sanayici ve tüccar kitleleri giderek, Demokratik Birlik hükümetinin

politikasının kendi işleri üzerine yaptığı olumsuz etkiyi kavramaya başlıyor. Üretimin azalması, iç pazarın daralması, halkın satın alma gücünün düşmesi, daha çok sayıda küçük ve orta gelirli işletmelerin zarara uğramasına ve bunalıma girmesine yol açtı.

1982 yılının Şubat ve Mayıs aylarında emekçilerin, sağ-kanat hükümetinin çekilmesi istemiyle gerçekleştirdiği genel grevlere küçük tüccar ve küçük özel girişimcilerin de katılması, onların bugünkü hoşnutsuzluk ve gittikçe kötüleşen durumun nedenlerinin bilincine vardıklarının bir ifadesidir. 12 Şubat'ta 1.800 ticari işletmenin kapandığı Lizbon'da, ve ülkenin diğer şehir ve yerleşim bölgelerindeki greve çok sayıda iş-adamı da katıldı. (Kosu $\frac{0}{0}$ 100, Seival $\frac{0}{0}$ 90, Moita $\frac{0}{0}$ 80, Tortosendo $\frac{0}{0}$ 40 vs.) Bu güzel örnek gösteriyor ki, somut koşullar ve gerçek çıkarlar, küçük ve orta sanyicilerin ve tüccarların, kendi sorunlarının, yalnızca, Nisan Devriminin kazanımlarını pekiştirmek için, büyük sermayenin ve gericiliğin saldırılarına karşı koymak için yürütülecek yığınsal bir halk hareketi ile birlikte, ekonomik gelişmeyi öngören bir politika ile çözülebileceğini anlamalarına yardım ediyor.

Radyo Venseremos

Tüm gerçek demokratlar gibi ben de Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesindeki Salvador'lu yurtseverlerin sürdürdükleri savaşımı büyük bir heyecan ve dayanışma duygularıyla izliyorum. Basında El Salvador'a ilişkin haberlerde Cephe'nin radyo istasyonu «Venseremos»dan sık sık söz edildiğini görüyorum. Ama bununla ilgili ayrıntılı birşey okumuş değilim. Bu konuda yardımcı olabilmisiniz?

*Rajamanhal Singh
Bombay, Hindistan*

El Salvador KP MK Politik Komisyonu üyesi Jaime Barrios'a isteği iletik. Anlattıklarını yayınıyoruz:

«Radyo Venseremos» hergün saat 6,00'da ve 18,00'de yayın yapar. O, Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin resmi sesidir. O, Orta Amerika'dan, El Salvador'dan yayılan özgürlük için, baskıya ve emperyalizme karşı savaşımın işaretidir. «Radyo Venseremos» Karayip ülkelerinde, ABD'nin güneyinde, Meksika'da, Kolombiya'da, Venezuela'da, ve elbette El Salvador'da dinleniyor.

«Venseremos»u tanıtmaya işaretleri ... Kağıtta yazılı birkaç satır. Ama bunları radyodan duyurmak için büyük çaba ve özveri gerekiyor. İki saatlik yayını gerçekleştirebilmek için bir sürü güçlüklerin ve sorunların üstesinden gelmek gerekiyor. Radyo istasyonu 18 ayı aşkın süredir çalışıyor ve bu süre içinde sadece bir kez iki gün için yayına ara verdi.

«Venseremos»un tüm biyografisinin yazılacağı günlerin geleceğinden eminim. Şimdilik bundan birkaç gerçeği anlatmakla yetineceğim.

Erke el koyduktan sonra, askersel-sivil cunta, savaşan halkın yanında olanların ellerindeki yığınsal iletişim araçlarına şiddetle saldırdı. Katolik «Pan-Amerika'nın Sesi» radyo istasyonu bombalandı. «El Independiente» ve «La cronica del pueblo» gazeteleri ve «Independent News Agency» – Bağımsız Haber Ajansı tahrir edildi. Oligarşi legal basın ve radyoları susturdu, yığınsal iletişim araçlarına sıkı sansür ve kontrol uyguladı.

Demokratik ve devrimci görüşlü gazetecilere karşı girişilen kırım, cezalandırma birliklerinin eylemleri sonucunda verilen maddesel kayıplardan daha korkunçtu.

Ulusal Kurtuluş Cephesi (UKC) ve Devrimci Demokratik Cephenin (DDC) bir bildirisini bulundurmanın cezasının idam olduğu bu koşullarda, yurtsever güçler geniş yığınlarla bağları, sürdürmenin ve El Salvador'

da devrimci sürecin ilerlemesine ilişkin bilgileri onlara iletmenin yollarını buldular. Onlar «Radyo Venseremos»u kurdular.

Radyoyu kurma fikri San Salvador Üniversitesinden mezun bir grup genç gazeteciden geldi. Bunlar ticari radyo istasyonlarından bazı operatör ve spikerleri, radyo yayınının nasıl düzenleneceği ve sürdürüleceği konusunda bilgi sahibi bazı gönüllüleri bir araya getirmeyi başardılar. Ancak bunlardan hiçbirinin böyle bir istasyon için gerekli teknik servis konusunda bir fikir sahibi olmadıkları ortaya çıktı. Ama onlar çalışmalarını sürdürmek için hiçbir çabayı esirgemediler ve tasarılarını gerçekleştirmeyi başardılar.

Radyo vericisi ve radyo istasyonu için gerekli araçlar, diğer malzemeler dışardan getirildi. Aletlerin kullanma talimatları bunlara iliştilmiş kağıtlarla yazılı idi ve birkaç kelimeden ibaretti. «Açık», «Ses», «Alternatif akım düğmesi». Göstergede 40 metre bandın nasıl bulunacağını anlatan tam bir kullanma talimatı yoktu. «Megahertz?» Vericinin önünde oturanlar, bu da ne demek diye soruyorlardı. Ama kısa zamanda aletleri kullanmayı öğrendiler. Ve ilk deneme yayını yaptılar. Başarmışlardı.

Şimdi mümkün olduğunca hızlı devam etmeleri gerekiyordu. Zaman beklemiyordu. UKC, halkın devrimci savaşının başlangıcı olacak olan genel saldırının hazırlığı içindeydi. 10 Ocak 1981'de «Radyo Venseremos» cephe komutanının harekate başlama emirlerini yayınladı.

Askeri hareketin ilk bölümü tamamlandıktan sonra radyo istasyonu yayınlarını zaman zaman günde üç kez olmak üzere sürdürdü. Bu özellikle zor bir dönemdi. Düşman, birliklerimizin ilerlemesini durdurmak amacıyla tüm cephe boyunca karşı saldırıya geçmişti. Mayıs ayında gerici cuntanın planlarının başarısızlığa uğradığı günden sonra 125 gün boyunca radyo istasyonu toplam olarak 340 saat süren 300 yayın yaptı. Bu, UKC'nin propaganda ve askersel enformasyon alanında en önemli başarısıydı. Komutan Joaquin Billalobos bunu yüyük bir hoşnutlukla karşıladı ve şunları söyledi: «El Salvador'da, düzenli devrimci birliklerin kendi başarılarına gelişmelerini sürdürdüklerini, düşmanı kuşatabildiklerini görmenin, düşmanın, yerini bildiği halde susturamadığı bir radyo istasyonunun var olduğunu görmenin özel bir önemi vardır. Bu, Salvador halkının utkuya yakın olduğunun önemli bir kanıtıdır.»

Gerçekten düşman radyo istasyonunun Morazan bölgesinden yayın yaptığını biliyor. Fanseca Körfezinde üslenmiş olan ABD casusluk gemileri, cuntaya «Venseremos» ile ilgili tüm gerekli bilgileri veriyor. Geçen sene, bu bilgiler temelinde istasyonu ortadan kaldırma planları yapıldı. 14 Aralık'ta cunta ordusunun yetkilileri yerli ve yabancı muhabirlere Morazan bölgesinde yeraltındaki «Radyo Venseremos» vericisini tüm malzemeleriyle, propaganda materyalleriyle, kasetleriyle ve plaklarıyla, alet-

leri ve yardımcı malzemeleriyle ele geçirdiklerini açıkladılar. Hatta gazetecilere, el konulan şeyleri göstermeyi vaadettiler. Ama bunu yapamadılar. Radyo istasyonu yaşamaya devam etti. Düşmanın vericinin bulunduğu bölgeye 2.000'in üzerinde asker göndermesi ve vericiyi ele geçirme tehlikesi karşısında istasyondaki bir grup savaşçı onu bir iki gün içinde daha emin bir yere taşımayı başardı.

Bu gruptan bir kişi, tasarlanan yere gelindikten, verici ve diğer malzemeler indirildikten kısa bir süre sonra derhal geri dönme emri aldıklarını söyledi. Bu taşınma iki gün sürdü ve radyonun yayın yapmadığı kısa süre buydu: 18 aylık varlığı boyunca yayınına ara verdiği tek dönem. Bu orada ordunun vaadettiği «utku» kendisi için ezici bir yenilgi oldu, ve 16 Aralık'da radyodan devrimcilerin sesi tekrar duyuldu.

Gerçekleri ve yalnızca gerçekleri yaymak, «Venseremos» işte bu ilke ile çalışıyor ve bu gerçekler gerici rejime, açık yaraya tuzun yaptığı etkiyi yapmaktadır. Radyo istasyonunun özgürlük çağrıları halkın yönlendirilmesine ve örgütlenmesine yardımcı oluyor, bunlar ülkenin her yerine ulaşıyor ve Salvadorlu'ların kahramanlıklarıyla dolu kurtuluş savaşımını izleyen dünya halkları da bunları duyuyor.

Gerilla kamplarında ve UKC denetiminde olan kasabalarda dinleyici birimleri kurulmuş bulunuyor. Onlar genellikle akşamları toplanır ve politik komiserliğin yönetiminde çalışırlar. Bu birimlerin üyeleri radyo yayınlarında yer alan yorumlar ve haberler üzerinde tartışırlar, ülkedeki ve dünyadaki durum üzerine yapılan konuşmaları dinlerler, güncel olayları çözümler ve askersel durumu öğrenirler.

Kentlerde benzer, ama gizli birimler vardır. Bu, halk yığınlarını örgütleme biçimidir. Her grupta, kendisinde bulunan teyple yayınları kasetlere kaydeden bir radyo dinleme görevlisi vardır. Aramalar sakıncalı boyutlara vardığında yayınlara kaydedildiği kasetler evden eve, fabrikalara bürolara, okullara ve pazar yerlerine götürülür. Birim üyeleri haberler, sorular içeren mektuplar yazarlar ve bunlar gizli yollarla radyo istasyonuna iletilir. Bunlar, radyoda çalışanların durumu daha iyi görebilmelerine yardımcı olur.

Bu yayınlarda kullanılan biçimler nelerdir? Ana yorumlar ve haber bültenleri dışında «Venseremos», savaş alanlarından haberler, UKC ve DDC liderleriyle yapılan görüşmeleri ve yabancı liderlerin açıklamalarını yayınlar. Programlardan birinin ismi «Kişisel mesajlar»dır ve bu, akrabalarla, dostlarla ilişki kurma işlevi görür. Yayın programları radyo dinleyicileri arasındaki genç yazarların yapıtlarını tanıtır. «Venseremos» silahlı ayaklanma okuludur. Silahların nasıl yapılacağı, ilaçların ve yiyecek maddelerinin nasıl depo edileceği konusunda bilgiler verir, kent gerilla taktiklerini anlatır. Bütün bunlar binlerce insanın eylemlerinin koordine-sinde son derece önemlidir.

Kısaca, «Radyo Venseremos»un, halk yığınlarına dayanan bir grup devrimci savaşçının çelik iradesi ve kahramanca çalışmasının meyvası olduğunu haklı olarak söyleyebiliriz. Onlardan biri bir kez söyle dedi: «Jenaratör için kullanılan petrolün her damlası sayısız güçlükler ve özveriler demektir». Ama bu çabalar ve özveriler boşa gitmiyor. Bunlar, UKC ve DDC'nin sesini, özgürlük, demokrasi ve bağımsızlık için savaşan halkın sesini canlı tutmaya yardım ediyor.

Venseremos! Kazanacağız!

TÜSTAV

Yeni Uluslararası Enformasyon Düzeni Yolunda

KOMÜNİSTLER AÇISINDAN BU ALANIN DEMOKRATİKLEŞTİRİLMESİ SAVAŞIMININ ÖZELLİKLERİ

Yeni uluslararası enformasyon düzeni yaratılması için savaşım sorunları komünist ve işçi partilerinin artan ölçüde dikkatini çekiyor. Bu sorunlar Çekoslovakya'nın başkenti Prag'da «Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisinin düzenlediği bir sempozyumda ele alındı. Sempozyum «Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi baş redaktör yardımcısı Sergey Tsukasov tarafından açıldı. Sempozyuma kardeş partilerin dergideki temsilcilerinden şunlar katıldılar: Jerenimo Carrera (Venezüella Komünist Partisi MK üyesi) Georg Kwiatowsky (Alman Komünist Partisi), İbrahim Malik (İsrail Komünist Partisi MK üyesi), Jack Phillips (Kanada Komünist Partisi), Agamemnon Stavrou (Kıbrıs Emekçi Halkının İlerici Partisi AKEL MK üyesi), Raul Valbuena (Kolombiya Komünist Partisi MK üyesi), Manuel Delgado (Kosta Rika Halkının Öncü Partisi MK üyesi), Raul Valdes Vivo (Küba Komünist Partisi MK üyesi), Felix Dixon (Panama Halk Partisi MK üyesi), Jerzy Waszczuk (Polonya Birleşik İşçi Partisi), Samuel Behak (Uruguay Komünist Partisi), Jose Lava (Filipinler Komünist Partisi MK Politik Büro üyesi). Bunlardan başka şu kişiler katıldı: John Nkosi (Güney Afrika Komünist Partisi), ve Yasen Zasursky (Moskova Devlet Üniversitesi Gazetecilik Bölümünde Profesör, dekan, SSCB), Yuri Kaşlev (Tarih Bilimleri Doktoru, UNESCO'da SSCB Komisyonu başkan yardımcısı), Alice Bunzlova (Doçent, Prag Charles Üniversitesi Gazetecilik Bölümü Başkanı, Çekoslovakya) ve Slavoi Haskovec (Doçent, Prag Charles Üniversitesi Gazetecilik Bölümü Dekan Yardımcısı, Çekoslovakya).

Aşağıda görüş değiş tokuşu sonucunda çıkarılan başlıca sonuçların bir özetini yayınlıyoruz.

Yığınsal iletişim araçları insanlığın sosyal, politik ve kültürel yaşamında giderek daha büyük rol oynuyor. Bugün dünyada toplam 30.000 radyo verici istasyonu, 1 milyar 300 milyon radyo alıcısı ve 500 milyon televizyon aygıtı var. Dünyada günlük yayınlar ise toplam sürümü 440 milyon olan 8.200 gazeteyi, onbinlerce dergi ve yaklaşık 1.800 kitabı kapsıyor. Bu nedenle son birkaç on yılda «enformasyon patlaması» teriminin yaygınlaşmasına pek şaşmamak gerek. Bilimsel ve teknik devrimin hızlandırıcı etkisiyle, enformasyon ve yayın alanındaki ilerleme yığınsal iletişime olağanüstü bir işleyiş kazandırıyor ve dev bir dinleyici yığınını hızla etkilemesini sağlıyor.

Uluslararası ideolojik savaşımın keskinleştiği bir ortamda bu durum özellikle büyük bir önem taşıyor. 1970'li yılların sonunda ve 1980'lerin

başında emperyalizm, barış ve toplumsal ilerlemeden yana güçlere karşı, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin uyguladığı ve tekelci sermayenin gerici planlarını gerçekleştirmelerinde ana engeli oluşturan barış politikasına karşı saldırılarını yoğunlaştırdı. Bu kutuplaşmada yığınsal iletişim araçları, uluslararası ortamı ve ülkeler arası, halklar arası ilişkileri doğrudan etkilemesi açısından özel rol oynuyor. Basın, radyo ve televizyon, diğer yayınlar dünyanın herhangi bir bölgesindeki gelişmeyi milyonlarca kişiye ulaştırmakta ve günümüzde dünya politikasının temel konularında kamuoyunun biçimlenmesinde aktif bir rol oynamaktadır. Uluslararası ortam, yeni bir yokedici savaşı önleme olanağı, global sorunların çözümü ve karşılıklı güvenin düzeyi, büyük ölçüde, değişik kanallardan ne tür haber ve bilgilerin yayıldığına bağlıdır.

İnsanlık yaşamında enformasyonun öneminin artması yeni uluslararası enformasyon düzeni kavramını doğurdu. Bu kavram ne anlama geliyor? Sempozyum bunun iki ögeden oluştuğunu gösterdi: Birincisi, uluslararası enformasyon değiş tokuşu için demokratik bir biçimde çizilip saptanmış ilkelere gereksinim ve ikincisi, tüm ülkelerin ve halkların çıkarlarına uygun, eşitlik temelinde değiş tokuşu olanaklı kılan, tüm dünyayı kapsayan bir yığınsal iletişim sistemine duyulan gereksinim, Ancak yeni uluslararası enformasyon düzeninin «eski»sinin yerini alma gibi bir amacı yok. Gerçekte «eski» diye bir düzen de yoktur. Dünya çapında uluslararası enformasyon ilişkilerinin demokratik ilkeleri ve yığınsal iletişim sisteminin ilk kez oluşturulması gerekiyor. İnsanlık tarihinde bunun bir örneği yok. Bu yeni düzen için savaşım henüz başlıyor.

Enformasyon emperyalizmi: Özü ve araçları

Günümüzde enformasyon alanında iki tür ilişkiler ve çok karmaşık iki tür sistem var. Bunlardan biri emperyalizmin yarattığı, diğeri de sosyalist ülkeler topluluğunun yığınsal iletişim araçları. «Üçüncü dünya»da bu araçların gelişme düzeyi genel olarak hâlâ yetersiz, en azından eşitsiz. Dünya nüfusunun üçte ikisinin yaşadığı Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri tüm dünya televizyon yayın gücünün beşte birine, toplam televizyon aygıtlarının yüzde 15'ine ve gazetelerin sekizde birine sahip. Bu ülkelerde yığınsal iletişim araçlarının önemli bölümü yabancı emperyalist sermayenin elinde. Bunlar biçimler olarak ulusal, ama gerçekte kendi patronlarının emirlerini yerine getiriyorlar.

Tartışmada belirtildiği gibi, endüstrileşmiş kapitalist ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki enformasyon değiş tokuşu çoğunca tek yönlü trafik biçiminde. «Üçüncü dünya» uluslararası gelişmeler hakkındaki haber ve bilgilerin yüzde 95'ini bunları emperyalizmin çıkarları doğrultusunda yorumlayan dış burjuva enformasyon ajanslarından alıyorlar. Ge-

lişmekte olan ülkelerin kendi ulusal enformasyon ajanslarının (olduğu yerlerde) haberleri emperyalist güçlerin gazete, dergi, radyo ve televizyon aygıtlarının programlarında yer almıyor. Ancak olumsuz enformasyon denilen doğal afetler, kazalar, açlık, dinsel-toplumsal çatışmalar ve benzeri haberlere yer veriliyor. Bağımsızlığını kazanmış halkların toplumsal-ekonomik kazanımları ya tümüyle gözardı ediliyor, ya da çarpıtılıyor, taraflı bir biçimde sunuluyor.

İşte bu nedenle kapitalist enformasyon tekellerinin uluslararası alandaki çalışmaları emperyalizmi olarak tanımlanır. Bu kavram politik ve bilimsel dile 1970'li yılların ortasında girdi. Hemen ardından da, bunun sadece komünistlerin propagandası olduğunu ve sözde gerçeklerle hiçbir ilgisi olmadığını anlatmaya çalışan burjuva ideologlarının saldırısına uğradı. Hatta, ilerici güçlere yakın çevreler bile bazen bu kavramın karmaşık nesnel bir gelişmeyi, bir olguyu yansıttığını, onun sınıfsal özünü göremiyorlar. Lenin'in emperyalizm teorisi, kapitalist üretim biçiminin temel yasaları ve tekelci devlet kapitalizmi aşamasında burjuva toplumunun genel gelişme çizgisinin enformasyon alanında da işlerli olduğunu kuşku götürmez bir biçimde görmemizi sağlıyor.

Sempozyum, burjuva yığınsal iletişim araçlarının günümüzdeki örgütlenmesinin ana özelliklerinin Lenin'in saptadığı, emperyalizmin karakteristik özellikler sistemine uygun olduğunu açığa kavuşturdu.

Üretimin ve sermayenin yoğunlaşması, herşeyden önce kendini kapitalist enformasyon piyasasında gösterir. Geçen birkaç on yılda, bu alanda birkaç dev şirket tam bir egemenlik kurdular. Kapitalist dünyada bu şirketler günlük gazetelerin yüzde 80'ini, uluslararası frekanslarda yayın yapan radyo istasyonlarının yüzde 90'ını ve TV yayınlarının yüzde 95'ini denetliyorlar. Kapitalist ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde yayılan enformasyonun yüzde 80'i 4 büyük burjuva ajansının telekslerinden gidiyor. Bunlar: «United Press International», «Associated Press», «Reuters» ve «France Press».

Banka ve sanayi sermayesinin birleşmesi eğilimi enformasyon alanında güçlü ve etkin finans-yayın gruplarının oluşmasıyla kendini göstermektedir. Örneğin, UPI, yakın zamana kadar 31 gazete ve birkaç radyo, televizyon yayın istasyonuna sahip olan «Scripps» grubu tarafından yönetilmekteydi. 1982 Haziranında «Media News Corporation» tarafından satın alındı. İngiltere'de 4 büyük finans-yayın grubu tüm gazetelerin yüzde 86'sını denetim altında tutmaktadır.

Emperyalizmin bir başka özelliği, *ürün ihracının yanısıra sermaye ihracının* yapılması da bu alanda açıkça gözlenebilir. 1970'lerden önce başlıca enformasyon şirketlerinin ana amacı kendi ürünlerini diğer ülkelere yaymak iken, bugün bu ülkelerde bağımlı basın, radyo ve televizyon kurumları kurarak ve ulusal iletişim araçlarını mali ve teknolojik yardım-

larla kendilerine bağlayarak kilit noktalarda denetim kurmaya çalışıyorlar. Sempozyumda elde edilen verilere göre, örneğin Kolombiya'da Amerikan «Chrisler Colmotors Corporation» en büyük ulusal radyo kurumu olan «Caracol»un ortağı oldu. Yine bir başka Amerikan şirketi, «Colombia Broadcasting System» kendine bağlı sayısız yerel televizyon şirketiyle birlikte televizyon programlarının yüzde 70'ini denetim altında tutmaktadır.

Enformasyon emperyalizminin ve genellikle emperyalizmin doğal özelliklerinden biri, *uluslararası tekелci birliklerin, yani güçlü uluslarüstü şirketlerin oluşmasıdır*. Şimdi, bu şirketlerin 15'i radyo ve televizyon aygıtlarının, basım, radyo ve tele-uydu haberleşme aygıtlarının üretimini denetlemektedirler. Radyo ve televizyon istasyonlarını, gazete ve dergileri satın almakta ve enformasyon piyasasını doğrudan ellerinde tutmaktadır. Bu şirketlerin 10'unda Amerikan sermayesi etkin rol oynuyor. Bu nedenle enformasyon emperyalizmi merkezlerinin giderek artan ölçüde ABD tarafından yönlendirilmesi ve uyumlaştırılması şartıdır.

Ancak bu, değişik kapitalist ülkelerdeki merkezler arasındaki çelişkileri ve rekabet çatışmalarını yumuşatmamakta ve burada emperyalizmin beşinci özelliğini, *dünyanın etki alanlarına bölünmesini* enformasyon alanında da görmekteyiz. Bu alanda etkinlik için savaşım bugün çok geniş kapsamlıdır. 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başlarında emperyalist güçler birbiriyle karşı karşıyayken dünyanın «uygarlık dışı» şu ya da bu bölgesinde denetim kurmaya çalışıyorlardı. Bugün kapitalizmin devlet-tekелci aşamasında olan ülkeler bile enformasyon alanında onların diktasının kurbanı oluyorlar. Sempozyumda Belçika, Hollanda ve Danimarka gibi ülkelerin de enformasyon akımı bakımından Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki birçok ülke gibi uluslarüstü tekellere bağlı olduğu belirtildi.

Marksizm-Leninizm, emperyalizmi, *kapitalist devletin egemen çevrelerinin çıkar ve işlevleriyle tekелci burjuvazinin çıkarlarının içiçe geçmesiyle* belirlenen devlet-tekелci kapitalizmi olarak tanımlamaktadır. Bu özellik enformasyon emperyalizminde nasıl gözleniyor?

Burjuva ideologları kapitalist dünyada yığınsal iletişim araçlarının «özgür», «bağımsız» olduğunu kanıtlamaya çalışırken enformasyonun üretimi ve yayılmasının «kişinin kendi işi» olduğu ve bu nedenle yetkililerin etkisinden korunduğu savını ileri sürüyorlar. Bu sav da sempozyumda ele alındı.

Bazı kapitalist ülkelerde yığınsal iletişim araçlarının bir bölümü devletin mülkiyetindedir. Tek tek durumlarda ise bu demokrasi güçlerinin çabaları sonucu sağlanmış bir kazanımdır. Örneğin FAC'nde devlet radyo ve televizyon yayınlarının kamusal statüde olması gibi. Burada komünistler ve diğer ilerici hareketlerin üyeleri bu araçların gerici amaçlarla kullanımına karşı ardıcıl savaşım veriyorlar. Diğer durumlarda yığınsal ileti-

şim araçlarının doğrudan burjuva toplumunun politik yapısıyla içiçe geçtiğini görüyoruz. Yığınsal iletişim araçlarının özel mülkiyet elinde olduğu yerlerde de bunların «bağımsızlığı» bir hayalden ibarettir. Gazete, dergi, radyo ve televizyon yayın istasyonlarının, enformasyon ajanslarının rakipleri, yöneticileri kapitalist sınıfın üyeleridir ve önemli gelişmeleri ele alırken bu «özel» iletişim araçları ister istemez devlet-tekelci sistemin yığınsal iletişim araçları düzenlemeleriyle birleşerek o sınıfın yanında yer alırlar, onun konumunu savunurlar.

Politika, iş çevreleri ve basın çıkar ve bağlarının içiçe geçmesi, seçkin Amerikan diplomatı ve tarihçisi George F. Kennan'ın deyimiyle «karışık, ama kalabalık, gürültülü bir bando»nun ortaya çıkmasına neden oldu. (1) Hatta, bazan ses tonunun hangi propaganda eylemlerinde egemen çevrelerce, hangilerinde özel girişimcilerce belirlendiğini anlamak zordur. Örneğin, emperyalist güçlerin hükümetleri «Sovyet tehlikesi» savını kendi saldırgan dış politika çizgilerini haklı gösterme aracı olarak kullanırlarken, askersel-endüstri komplekslerinin yöneticileri yeni siparişler ve kâr için ileri sürüyorlar. Öte yandan yığınsal iletişim araçları patronları için bu, ürktücü sansasyonlarla kamuoyunun dikkatini sürekli olarak çekecek uygun bir stero-tiptir. Böylece, propaganda korosunun üyelerinin özel amaçları değişik olsa bile egemen sınıfın politikasını desteklemek için sesleri birleşir.

Kuşkusuz, burjuvazinin değişik grupları arasında çelişkiler, bazen derin çelişkiler beliriyor ve bunlar basın, radyo ve televizyona da yansıyor. Vietnam serüveni sırasında bazı ABD yığınsal iletişim araçlarının yönetime karşı aldıkları eleştirel tutum buna örnek gösterilebilir. Bu tutum yığınsal iletişim araçlarını denetim altında tutan burjuva kesiminin saldırının sürmesinde çıkarı olmayışından kaynaklanmaktaydı. ABD'de Watergate skandalı ya da devlet başkanlarının yakın çevrelerindeki kokuşmuşluğun sergilenmesi gibi gürültülü kampanyalar da örnek verilebilir. Ancak iş kapitalist sistemin temellerini etkileyecek kadar ileri gitti mi özel basın «bağımsızlık» maskesini düşürür ve egemen çevreleri savunmaya geçer. (2)

Burjuva yığınsal iletişim araçlarının gelişmesinde gerici öğelerin giderek daha fazla kök saldığı gözleniyor. Bunun nedeni Amerikan «IBM», «Westinghouse» ve «Western Electric» işletmeleri, Fransız «Matra» işletmesi ve Alman «Siemens», «AEG-Telefunken» işletmeleri gibi askersel-endüstri kompleksiyle çok yakın bağları olan tekellerin enformasyon alanına giderek sızması ya da doğrudan içine dalmasıdır.

Büyük patronların ideolojik ve politik görüşleri kaçınılmaz olarak ken-

(1) George F. Kennan, «The Cloud of Danger» (Tehlike bulutu) Boston, 1977, s. 153.

(2) James West, Tekelci Ahtapotun Kolları, BSS, Mayıs 1981.

dilerinin sahip olduğu yığınsal iletişim araçlarının tutumunu da belirlemektedir. Uluslararası çapta bir gazete patronu Roy Thomson zenginlikleri ellerinde tutanların genellikle tutucu olduğunu kabul ediyor. Sempozyumda kapitalist yığınsal iletişim araçları sahiplerinin görüşlerini yeterince tutucu bulamadıkları gazetecilerin işine son verdiklerini ortaya koyan birçok örnek verildi.

Gazeteciler burjuva devletince de baskı altında tutulmakta ve yoğun bir biçimde beyinleri yıkanmaktadır. İngiliz gazete ve dergilerinde köşe yazarlarının düzenli olarak Dışişleri Bakanlığından propaganda bildiri-leriyle dolu paketler almakta oldukları bir sır olmaktan çıktı. Amerika'da skandal yaratan sergilemeler oldukça saygınlık kazanmış 400 Amerikan gazetecisinin yıllarca CIA'nın dikte ettiği bir biçimde, ya da sadece CIA tarafından yazılmış yazıların altına imzalarını attıklarını gösterdi.

Enformasyon emperyalizmi, can çekişen sistemin devrimci, ilerici güçlere karşı savaşımının özel bir biçimidir. *İdeoloji* olarak, o, anti-komünizmi, toplumsal eşitsizliği, militarizmi ve ırkçılığı savunur. *Politika* olarak, o, işçi sınıfının utkuya ulaştığı ülkelerde toplumsal temeli zayıflatmak, bu ülkelerin diğer halklar için oluşturduğu örneğin çekiciliğini azaltmak ve devrimci hareketleri, ulusal kurtuluş hareketlerini aşaağılamak için oluşturulan hassas araçlar bütünüdür.

Burjuva yığınsal iletişim araçları reel sosyalizmle ilgili gerçekleri gizlemek ya da çarpıtmak için elinden geleni yapar. Çoğunca, sosyalist ülkelerdeki yaşam, iç ve dış politikaları emperyalist propagandanın geleneksel anti-komünist klişeleri halinde sunulur.

Enformasyon tekelleri komünist ve işçi partilerinin çalışmalarını ya görmezden gelir ya da kabaca çarpıtır. Dünyanın sosyalist olmayan bölümünde komünistlerin hükümetin ya da özel sektörün elindeki yığınsal iletişim araçlarından yararlanmaları, burjuva yayınlarında, radyoda, televizyon kamerasının önünde kendi temel sınıf konumlarını ortaya koymaları oldukça zordur.

Enformasyon emperyalizmi yeni uluslararası enformasyon düzeninin önünde ana engeli oluşturuyor. Enformasyon alanında emperyalist eğilimleri dengeleyecek, etkili bir alternatif yaratılması ilerici güçlerin gündel görevlerinden biridir.

Birbirine karşıt iki yanaşım

Yeni enformasyon düzeni görüşü insanlığın politik yaşamına birkaç yıl önce girdi. Bu, dünyada oluşan iki ana değişimden kaynaklandı. Birincisi, en büyük emperyalist güçlerle sosyalist ülkeler topluluğu arasında askersel-stratejik dengenin sağlanmasıdır. Bunun sonucunda, 1970'li yıl-

larda cepheleşmeden yumuşama politikasına geçildi ve Doğu-Batı ilişkilerinin enformasyon alanı da dahil, değişik alanlarda yeniden gözden geçirilmesi yoluna gidildi. Bu dönemde (1975 yılında Helsinki'de) 35 ülke Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'na katılarak, ilk kez, toplumsal yapıları farklı ülkeler arasında enformasyon değiş-tokuşunun ilkelerini belirlemek için somut çalışmalar yaptı. Bu ilkeler Sonuç Belgesi'nin özel bir bölümünde yer aldı.

İkinci değişiklik, gelişmekte olan ülkeler ve bağlantısızlar hareketinin, dünyanın ekonomik düzeni ve uluslararası ilişkiler yelpazesini etkileyecek bir biçimde güçlenmesidir. Bu hareket içinde, ülkelerin politik ve ekonomik bağımsızlık için verilen savaşımın, sömürgecilikten kurtulma sürecinin en üst düzeyi olan enformasyon alanında bağımsızlık için verilecek savaşımın güçlendirilmesi gereği görüşü doğdu.

Çok sayıda uluslararası belgede yeni uluslararası enformasyon düzeni hakkında bazı kararların yer almasına karşın bu konuya içerikli, net ve açık bir konsept getirmek için daha fazla çalışma yapılması gerekiyor.

Yeni düzenin savunucularıyla karşıtlarının konumları UNESCO'nun 1978 yılı Kasım ayında toplanan 20. genel konferansında onaylanan «Barış ve Uluslararası Anlayışı Güçlendirmede Yığmsal İletişim Araçlarının Katkısıyla İlgili Temel İlkeler, İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve İrkçilik ve Savaş Kışkırtıcılığı Politikasına Karşı Savaşım Bildirgesi» için yapılan tartışmada görüldü. Basın, radyo ve enformasyon ajanslarının kimi ilkelerini belirleyen bu bildirgenin önemi, onun ve yığmsal iletişim araçlarını halklar arasında karşılıklı anlayış ve dostluk, barış davasına hizmet etmeye yönlendirmesindedir. Bildirgede savaş, yeni-sömürgecilik, ırkçılık propagandasına son verilmesi ve yığmsal iletişim araçlarının ezilen halkların seslerini duyurmaya olanak tanınması gerektiği vurgulanmaktadır. İlk kez, üst düzeyde bir uluslararası belgede «gelişmekte olan ülkelere ve bu ülkelerden enformasyon akışındaki eşitsizlikler»⁽³⁾ değinilerek bunu yaymanın gazetecilerin mesleki sorumluluğu olduğuna işaret edilmektedir.

Kısacası, bu bildirge enformasyon sorununa sosyalist ve bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerin ortak yaşımını yansıttır. Emperyalist güçler böylesi bir bildirgenin çıkmasına ilkesel olarak karşı çıktılar ve bunun onaylanmasını önlemeye çalıştılar. Ancak, herşeye karşın bildirge onaylandığında, bildirgeye de UNESCO'ya da saldırılarda bulundular. Bu güçler Helsinki Sonuç Belgesi'nin bir maddesini çarpıtarak «enformasyonun özgür akışı» formülünü dayatmaya çalışıyorlar.

(3) Barış ve Uluslararası Anlayışı Güçlendirmede Yığmsal İletişim Araçlarının Katkısıyla ilgili Temel İlkeler, İnsan Haklarının Geliştirilmesi, İrkçilik ve Savaş Kışkırtıcılığı Politikasına Karşı Savaşım Bildirgesi, Paris, UNESCO, 1979, Sayfa 14.

Bu, burjuva enformasyon düzeni görüşünü savunanların sloganı oldu. Fransa'da Talloires adında küçük bir kasabada, 15-17 Mayıs 1981'de düzenlenen sözde 'Bağımsız Yığinsal İletişim Araçları Dünya Konferansı'nın belgeleri bu kavramın içeriğini, mimarlarının amaçlarını daha iyi göstermektedir. Bu konferansta onaylanan bildirge yeni uluslararası enformasyon düzenine «evrensel enformasyon düzeni» teziyle karşı çıktı. Terminolojideki küçük farkın aslında köklü politik bir önemi var. Sadece «yeni» sözcüğünün olmayışı bile enformasyon emperyalizminin savunucularının dünyanın bugünkü durumuna ters düşen kendi konumlarını bırakmaya hiç te niyetleri olmadığını gösteriyor. «Uluslararası» sözcüğü yerine «evrensel» sözcüğünün kullanılması ise, böylesi bir «düzen»de kapitalist güçlerin enformasyon tekellerine kendi ürünlerini diğer ülkelerin sınırlarını ve ulusal çıkarlarını dikkate almaksızın yayma hakkı tanıyor.

«Enformasyonun özgür akışı», Talloires Bildirgesi yazarlarına göre hangi temele dayanmalı? Birincisi, sözümona çoğulculuğa, bir başka deyişle, yığinsal iletişim araçlarının sözde değişik görüşleri dile getirdiği ve bu nedenle çok yanlılığı, ikincisi, bu araçların reklam gelirleriyle finanse edildiği savıyla mali «bağımsızlıklar»ı ve üçüncüsü «gerçeğin peşinde koşma»nın basının mesleki sorumluluğu olduğu.

Sempozyumda söz alanlar bu enformasyon düzeni kavramının köşetaşlarının kapitalist dünyanın gerçekleriyle her gün her saat gözler önüne serilen bir hayal olduğunu açıkça gösterdiler. Kapitalist ülkelerde yığinsal iletişim araçları hızla yoğunlaşırken burada nasıl bir çoğulculuktan söz edilebilir? Talloires Konferansına katılanların kafalarındaki çoğulculuk anlayışını «The New York Times» gazetesi UNESCO Bildirgesinin onaylanmasının hemen ardından şunları yazarak açıkça gösterdi: Irkçılığı ve ırk ayrımını, savaşı savunanlar için söz özgürlüğüne izin verilmezse, Amerikalılar için söz özgürlüğü ve «dengeli enformasyon»dan söz edilemez. (4)

Reklamlara gelince, burjuva araştırmacıları bile uzun zaman bunu rüşvetin yasal bir biçimi olarak gördüler. ABD'nde ve diğer kapitalist ülkelerde burjuva basının reklamlardan elde ettiği gelirler gazete ve dergi satışlarından elde edilenin kat kat üstündedir. Ancak bu, onları «bağımsız» mı yapıyor? Şu ya da bu yayın büyük reklamcılarının temel çıkarlarıyla çatışan bir konuya yer verdiğinde hemen bu cömert akış acı damlalar halini alır ya da tümüyle kesilir ve gazetenin ya da derginin varlığı tehlikeye girer.

Son olarak, Talloires Bildirgesinin basının «gerçeğin peşinde koşucu» olmasının mesleki sorumluluk olduğuna dair sözlerindeki sahteliğe değinelim. Emperyalizm ve gerici rejimler gerçeği boğmak için iletişim araç-

(4) «The New York Times», 19 Kasım 1978.

larında çalışanlara rüşvet vermekten, demokratik gazetecileri aşağılama ve hunharca işlenmiş cinayetlere kadar kullanılabilen her tür yönetime başvurular. Doğruyu bulmaya ve emperyalizmin işlediği suçların üzerindeki perdeyi indirmeye çalışan burjuva gazetecilerini açıklı bazan da trajik bir son bekler.

Kapitalist toplumun ideoloji ve uygulamaları gazetecileri gerçeklerin peşinde koşma çabası yerine olayları iletişim araçlarının patronların çıkarlarına ve egemen sınıfların politikalarına hizmet edecek bir biçimde yorumlamaya yöneltmeye yöneliktir. Bunun sonucu, olaylar taraflı verili, gerçekler ahlak dışı bir biçimde çarpıtılır ve skandallar, heyecan verici haberlerle halkın önemli toplumsal sorunları ve ulusun, tüm insanlığın yazgısını düşünmesi önlemek istenir. İşte Talloires Bildirgesinin yazarlarının mesleksel-ahlâksal kavramları kendilerine yontma girişimlerini boşa çıkaran budur.

Bu belge tüm ana yanlarıyla UNESCO bildirgesi ve yeni uluslararası enformasyon düzeninin ilkeleriyle çatışıyor. En gerici emperyalist çevrelerde bunun göklere çıkarılması da buna şaşmamak gerektiğini göstermiyor mu? Talloires Konferansına katılanlar daha doğılıp gitmeden ABD'den bir grup yasa koyucusu bir açıklama yaparak konferans kararlarının desteklenmesini, 1978 Bildirgesi dolayısıyla UNESCO'nun kınanmasını istediler ve bu kuruluşu mali yaptırımlarla tehdit ettiler.

Anti-emperyalizm tutarlılık gerektirir

Bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerin yeni enformasyon düzenine yaklaşımında birincisi anti-emperyalist konum, eski dünyanın tinsel egemenliğinden kurtulmaya kararlılık, ikincisi, bu sorunları yeni ekonomik düzen için savaşıma köklü bir biçimde bağlama, uluslararası ilişkiler sisteminin tümünü eşitlik temelinde yeniden biçimlendirme çabası gözlenmektedir.

Ancak yeni uluslararası enformasyon düzeni için işlenen kavramlar sempozyumda da belirtildiği gibi komünistlerce kabul edilmeyecek hüküm değerlendirme ve sonuçlar da içermektedir. Örneğin, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerin kimi temsilcileri ekonomik ve enformasyon alanlarında insanlığı iki karşıt gruba ayırıyorlar: «Zengin Kuzey» ve «Yoksul Güney». Burjuva propagandasından alınan bu ayırım «Kuzey» içinde sadece emperyalist güçleri değil aynı zamanda sosyalist ülkeleri de içeriyor ve eski sömürge dünyasının ekonomik gelişmedeki ve uluslararası enformasyon değişimindeki geriliğinin sorumluluğunun bir bölümünü reel sosyalizme yüklüyor.

Öte yandan, yeni uluslararası enformasyon düzeninin sadece gelişmekte olan ülkeler ile endüstrilemiş kapitalist ülkeler arasındaki iliş-

kilerle sınırlandırılması kabul edilemez. Sempozyumda bu savın eleştirel analizi yapılarak böyle bir düzen kurma savaşımının sınırının daha geniş olduğu, çünkü emperyalizmin enformasyon alanında sadece bağımsızlığına kavuşmuş ülkelere değil aynı zamanda sosyalist ülkeler topluluğuna, barış, demokrasi ve ilerlemeden yana tüm güçlere karşı saldırılarına bulunmakta olduğu belirtildi.

Son olarak, enformasyon sorununu sadece emperyalist devletlerin yardımıyla mali ve teknik açılardan çözmeye umut bağlamak boş bir hayaldir. Anımsanacağı gibi bu öneri UNESCO'nun 20. Genel Konferansında bildirgenin onaylanmasını önlemek için ABD tarafından yapılmıştı. Bu yeni uluslararası enformasyon düzenini destekliyen bazı «üçüncü dünya» ülkelerinde söz özgürlüğü baskı altındadır, yığınsal iletişim araçlarının işleyişindeki demokratik ilkeler çiğnenmektedir. Emperyalizmin sözcüleri buna dayanarak, yeni uluslararası enformasyon düzeninin hükümetin sansürler koymasına yol açtığı savını ileri sürüyorlar. Ancak bu düzen, gerçekte, kısıtlamalar değil, enformasyon alanında demokrasinin genişletilmesi ve derinleştirilmesi demektir. Bu düzen için verilecek savaşım gerici rejimlerin olduğu ülkelerde gerçek söz özgürlüğünün garanti altına alınmasıyla sıkı sıkıya bağlıdır.

Kurtulmuş ülkeler ile sosyalist ülkeler arasına kama sokmak için emperyalist propaganda bazı «üçüncü dünya» ülkelerinin yeni uluslararası enformasyon düzeniyle ilgili tutumlarındaki kararsızlık ve yalpalamaları (ki, bu, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerindeki bazı politik liderlerin açıklamalarında ve enformasyon sorunlarını ele alan araştırmalarda görülüyor) kullanıyor.

Sempozyumda, enformasyon emperyalizminin «psikolojik savaş» ve reel sosyalizme karşı anti-komünizm ve militarizm yoluyla ideolojik saldırılarına karşı birşey yapılmazsa, enformasyon emperyalizmine son verilemeyeceği belirtildi. Ancak bu nesnel gereksinim anlaşıldığı zaman, enformasyon alanında gerçek eşitlik ve demokratik ilkeleri kuracak olan geniş bir anti-emperyalist cephe oluşturmak olanaklıdır.

Yeni düzenin savunucuları olarak komünistler

Sempozyumda, komünistlerin yeni uluslararası enformasyon düzenini günümüzün en canalıcı demokratik istemlerinden biri olarak gördükleri belirtildi. Bunun yaşama geçirilmesi için sadece hükümetlerin çabaları yeterli değildir. İlerici yığın hareketlerinin, halkın da geniş ve aktif bir destek vermesi gerekiyor. Dahası, emperyalizm çağında bu görüşün kaçınılmaz olarak sınıfsal, proleter içeriğe bürünmesi gerekiyor.

Yeni enformasyon düzeninin kurulması, barışın korunması, yumuşama, sifalsızlanma ve toplumsal sistemleri farklı ülkeler arasında işbirliği gibi

temel sorunların çözümünde dünya çapında savaşımı güçlendirecek önemli bir faktör olacaktır. Devletler hukuku ilkelerine ters düşen araç ve yöntemlere son vereceği için özellikle sınıf savaşımının ideolojik yanına etkisi büyük olacaktır. Leonid Brejnev Fransız gazetesi «Le Monde» verdiği demeçte şöyle dedi: «İdeolojik savaşım psikolojik savaşa dönüşmemeli ve ülkelerin, halkların içişlerine karışma aracı olarak kullanılmamalı ya da politik, askersel cepheleşmeye götürmemeli. Böyle olursa bu milyonlarca insanı tüm fikirleriyle birlikte yok edici bir yıkıma götürebilir.» (5)

Enformasyonun doğruluk ve nesnellik ilkelerinin ideolojik savaşına yerleşmesi taraflar için eşit koşullar yaratacaktır. Herkesin bildiği gibi yalan, burjuva propagandasının örgütlü işçi sınıfı hareketine karşı, devrimci güçlere karşı kullandığı ve kullanacağı en temel bir silahtır. Uydurma haberlere bel bağlama, gerçeklerin utanmazca çarpıtılması, kamuoyunu işleme, yanıltma, emperyalizme bazı geçici çıkarlar sağlayabilir. Lenin şöyle diyor: «Gerçek olmayanı söylemek kolaydır. Ama doğruyu bulmak bazan çok uzun zaman alabilir.» (6) Enformasyon alanında demokratik ilkelerin yerleşmesi ve bu olanakların burjuvaziye bırakılmamasıyla, ideolojik cepheleşmeyi fikirlerin adaletli bir ortamda yarışına dönüştürmek olanaklı olacaktır.

Sempozyumda, yeni uluslararası enformasyon düzeni için verilecek savaşımında komünist ve işçi partilerinin bazı özel görevlerle karşı karşıya olduğu belirtildi.

Sosyalist ülkeler topluluğunun erkteki partileri uluslararası enformasyon sisteminin yeniden kurulması savaşımında büyük rol oynuyor. Son birkaç yıldır, bu ülkelerin girişimiyle bu alanda hükümetler düzeyinde temelden yeni ilişkilerin gerçekleşmesi yolunda kararlar ve belgeler onaylandı. (7)

(5) L. İ. Brejnev, Lenin'in yolunda, c. 6, Moskova 1978, s. 429.

(6) Lenin, Tüm Yapıtlar, c. 22, s. 277.

(7) Daha 1947 yılında, sosyalist ülkelerin girişimleriyle Birleşmiş Milletler savaş tehlikesini yaratacak veya artıracak, barışı tehdit eden ya da herhangi bir saldırganlık eylemini amaçlayan her tür propaganda biçimini lanetleyen 110 (III) numaralı kararı onayladı. Aynı yıl üye devletlerin uluslararasındaki dostluk ilişkilerine önyargılı yaklaşımı amaçlayan sahte ve yanlış haber dağılımını önleme yolunda adım atmalarını öneren 127 (II) numaralı karar da onaylandı. 1959 yılında sosyalist ülkeler, BM Genel Kuruluna, enformasyonun doğruluğu ve nesnellliğini sağlayacak, enformasyon dağılımında toplumsal sorumluluk ilkesini getiren, enformasyon özgürlüğü üzerine bir anlaşma taslağı sundular. Dahası, anımsanacağı gibi, 1972 yılında Belorusya SSC, UNESCO'ya yığınsal iletişim araçlarının barış ve uluslararası anlayış yolunda kullanılması için bir bildirge taslağı hazırlanmasını önerdi. Yıllar süren tartışma ve hazırlık çalışmalarından sonra bu öneri Uluslararası Gazeteciler Örgütü ve diğer demokratik kuruluşların da katılımıyla UNESCO'nun 1978 yılı bildirgesine geçirildi.

Sempozyuma katılanlar yeni uluslararası enformasyon düzeni için savaşımda sosyalist ülkelerin önemli girişimleri üzerinde durarak uluslararası alanda proletaryanın utkuya ulaştığı ilk ülkenin, Sovyetler Birliği'nin kuruluşuyla kapitalizmin mutlak tinsel eğemenliğinin son bulunduğunu belirttiler. Sosyalizmin toplumsal-ekonomik bir sisteme dönüşmesi enformasyon açısından dünya çapında etki yaptı. Sosyalist ülkeler kendi aralarında, eşitlik temelinde enformasyon değiştokuşunu geliştirmeleriyle bu alanda adaletli ilişkilerin nasıl olması gerektiği konusunda örnek oluşturdular.

Sosyalist ülkeler topluluğu yđınsal iletişim araçları bu ülkelerin komünist ve işçi partilerinin kongre kararları doğrultusunda ideolojik saldırılara karşı, burjuva propagandasının anti-komünist kampanyalarına karşı, enformasyon emperyalizmine karşı aktif savaşım veriyor.

Başkan Reagan'ın parlak ama sahte olan «gerçek» başlığını taşıyan, ABD'de temel propaganda uygulamalarından biri olan programı geliştirmesi bir raslantı değildir. Bu program, günümüz uluslararası yaşamıyla ve iki sistem arasındaki yarışla ilgili ana konular üstüne Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin dış politika enformasyonuna karşı bir propaganda yürütme amacını taşıyordu. Ancak program çerçevesindeki eylemler umulanı vermedi. Reagan'ın kendinin de içinde yer aldığı «Bırakın Polonya Polonya olsun» televizyon gösterisi, burjuva eleştirmenlerinin gözünde bile tam bir başsarısızlık oldu. Başsarısızlığı, ona yatırılan fonların yetersizliğinden ya da uluslararası propaganda alanındaki uzmanların yetersizliğinden değildi. Fiyaskoyla sonulandı, çünkü, orkestracıları gerçeklerden kottular, çünkü soğuk savaş döneminin en ilkel anti-komünist stero-tiplerini kullandılar.

Sosyalist dünyanın komünistleri gelişmekte olan ülkelerin demokratik yđınsal iletişim araçlarına uluslararası yardımı, yeni uluslararası enformasyon düzenini savunan ilerici gazeteci örgütlerine desteği genişletmeyi görev biliyorlar. Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri halklarının kendi enformasyon sistemlerini kurma, kendilerini emperyalizmin ideolojik yayılmacılığına karşı koruma ve manevi sömürgeciliğine son verme istemlerini anlayış ve sempatiyle karşılıyorlar. Sosyalist ülkeler topluluğu onlara yđınsal iletişim araçlarını geliştirmeleri, kendi gazetecilerini yetiştirmeleri için elden gelen her yardımı yaparken, emperyalist güçlerin yaptığı gibi kendi enformasyon sisteminin yapısının bir kopyasını kurmayı ya da bazı özel haklar isteme girişimlerinde bulunmuyor.

Kurtulmuş ülkeler, yeni uluslararası enformasyon düzeninin en büyük ve en aktif savunuculuğunu yapan grubu oluşturuyor. Bu ülkelerin komünistleri, gerçekte demokratik, ulusal ve bölgesel enformasyon hizmetlerinin yaratılması için savaşım verenlerle birlikte, emperyalist basın tekellerinin bunlar üzerinde kendi denetimlerini kurma girişimlerini sergiliyorlar ve alanda adaletli bir işbirliği yapılmasını savunuyorlar.

Karayıpler, Pan-Afrikan, Asya, Arap ve Bağılantısız Ülkeler Enformasyon Ajansları Birliği'nin kurulması, enformasyon emperyalizmini yenmede kilometre taşları oldu. Emperyalist propaganda bunlara düşmanca bir karşılık verdi. Örneğin, Bağılantısız Ülkeler Enformasyon Ajansları Birliği'nin (8) Asya, Afrika ve Latin Amerika halklarını «özgür enformasyon» olanağından yoksun bırakacağı savını ortaya attı. Başlangıçta burjuva enformasyon ajansları, mali çöküntüye yuvarlanmak umuduyla bu Birlik'i tanımayı reddettiler. Şimdi bu Birlik'in denetimini ele geçirmeye, kapitalist ve gelişmekte olan ülkelerin «çokuluslu enformasyon havuzunda» eritmeye çalışıyorlar.

Sempozyumda, *endüstrileşmiş kapitalist ülkelerin komünistlerinin* yeni uluslararası enformasyon düzeni için savaşında rolleri üzerinde de duruldu. Komünistler bu rolü, dünya kamuoyu önünde öteki uluslararası demokratik istemlerin yanısıra, enformasyon ilişkilerini yeniden düzenleme gereğini de açıklamada görüyorlar. Kendi ülkelerindeki burjuva iletişim araçlarının içyüzünü, onların sosyal ve ideolojik övgörevlerinin anti-sov-yetizmi ve anti-komünizmi kışkırtmak, militarist, gerici güçleri desteklemek olduğunu göstermede görülüyor. Onlar, bu rolü, enformasyon alanında sermayenin egemenliğini kırmak için savaşımın çeşitli biçimlerini daha da geliştirmede görüyorlar. Kimi kapitalist ülkelerde komünist partileri, büyük iletişim araçlarının emekçiler, onların örgütleri tarafından denetlenmesi istemini ileri sürüyorlar. Özellikle, 1978 Mannheim Kongresi'nde Alman Komünist Partisi, programına, bu araçların demokratikleştirilmesi isteminin yer aldığı bir madde koydu. Parti, 1979 yılında, «Yiğinsal İletişim Araçlarında Demokratik Bir Politika İçin» başlıklı bir belge kabul etti. Bu belgede, *tekellerin kültür alanında artan etkisine karşı, basın, radyo ve televizyonun yönetimine emekçilerin daha çok katılması için savaşım*da Federal Almanya komünistlerinin amaçları formüle ediliyor, enformasyon tekellerinin millileştirilmesi isteniyor. (9)

Sempozyumda da belirtildiği gibi, birçok kardeş parti, enformasyon emperyalizmine karşı koymanın yollarından biri olarak, buna alternatif olabilecek yiğinsal iletişim araçlarını desteklemeyi uygun görüyorlar. Tüm

(8) Bağılantısız Ülkeler Enformasyon Ajansları Birliği, 1976'daki Colombo Konferansında bağılantısız ülkelerin devlet başkanları ve başbakanlarının kararıyla kuruldu. İlk başta buna sadece 26 ülke üyeydi. Şimdi bunların sayısı 70'e yükseldi. Birliğin, Küba'da, Yugoslavya'da, Hindistan'da, Irak'ta, Tunus'ta ve Fas'ta altı bölgesel merkezi bulunmaktadır. Bu, her gün yaklaşık 40 bin sözden oluşan enformasyon sağlamaktadır. Elbette, bu büyük ajanslarla kıyaslandığında çok değildir. Ama şu da gözönünde bulundurulmalıdırki Birlik, emperyalist devletlerin burjuva basın örgütlerinin ayrımcı tutumu yüzünden tam kapasiteyle çalışmamaktadır.

(9) G. Deumlich, «Komünistler ve yiğinsal iletişim araçları», Barış ve Sosyalizm Sorunları», Ağustos 1981.

sınırlılıklarına karşın, bu araçlar gelişmelerin aşağı yukarı nesnel bir görünümünü vermeye çalışıyorlar, emekçilerin gereksinim ve özlemlerini daha iyi yansıtıyorlar. Elbette burada, sözkonusu olan, gerici burjuva basınının karşısında sol alternatiflerdir, örneğin, kimi radikal doğrultulu yerel gazetelerdir. Kimi konuşmacılar, komünistlerin burjuva toplumunda tekellerin egemenliğini daraltmaya yardımcı olan güçleri desteklediklerini belirttiler. Kanada Komünist Partisi, Kanada Devlet Radyo ve Televizyon Kurumu örneğinde olduğu gibi, kamu mülkiyetinde bir gazeteler ağıının kurulmasını önerdi. Böyle bir örnek, halkın radyo ve televizyon ekranlarında Amerikan ticari-reklam programlarından bir ölçüde kurtulup soluk almasına olanak sağlıyor. Avusturya Komünist Partisi, radyo ve televizyonda devlet tekelinin kurulmasını, gerici basın şirketlerini göğüslemenin koşulu olarak görüyor.

Sempozyumda, komünist basınının gelişmesi ve iyileştirilmesinin yığınsal iletişim araçlarının demokratikleştirilmesi sürecine ve bu alanda yeni uluslararası düzenin ilkelerini yerleştirmede bellibaşlı bir önemi olduğu dile getirildi. Anti-emperyalist hareketin ana alanlarında, barış, demokrasi ve toplumsal ilerlemeyi geliştirmede militanlık ve kararlılığın, komünist basının, saygınlık, etki ve yığınsal niteliğini artırmada esas olduğu görüşü belirtildi.

Sempozyum, komünistlerin enternasyonalizminin, yeni bir uluslararası enformasyon düzenini savunanlarla dayanışmalarının zorunlu olduğunu gösterdi. Ama komünistler, kendilerini yalnızca dayanışmayla sınırlamazlar. Komünistler, yeni uluslararası enformasyon düzeni için savaşıma doğrudan, büyük bir katkıda bulunuyorlar. Onlar, böyle bir düzeni, tüm uluslararası ilişkilerin en geniş çerçevede yeniden demokratik olarak düzenlenmesinin bir ögesi olarak görüyorlar. Sosyal ve politik gelişmenin tüm doğrultusunun gündeme getirdiği bu amaca bugün varılabilir mi? Evet, termonükleer bir savaş tehdidi önlenebilirse, dünya kalıcı bir barışa kavuşursa, tüm demokratik, anti-emperyalist güçlerin etkin bir eylem birliği sağlanırsa, bu amaca varılabilir.

Halk dize gelmedi, savaşım sürüyor

Naim Aşhab

Filistin Komünist Partisi MK Politik Büro üyesi

ABD ile İsrail'in açıkça dünya kamuoyunun gözü önünde hazırlanan Lübnan saldırısının ana amaçları çok iyi biliniyor. Bunlar üstüne dergimiz de yazdı. (1) Bundan ötürü bu canice eylemin başlamasına neden olan olaylar üzerinde duracağız.

Bilindiği gibi, bu saldırıya, işgal altındaki Filistin topraklarında halkın sözümona «sivil yönetimin» dayatılması girişimlerine karşı gücü ve boyutları bakımından eşine rastlanmamış düzeydeki eyleminden hemen sonra başvuruldu. İsrail egemen çevreleri, böylesi bir eylemi, 1967'den beri ellerinde tuttukları toprakları kesinlikle ilhak etmede bir adım olarak görüyorlardı. Ancak Tel-Aviv'in bu girişimlerine karşı Ürdün nehrinin Batı kıyısında ve Gazze bölgesinde yaşayan halkın savaşımı işgalcileri çekilmeye zorlamak, kendi bağımsız devletini kurmak, Birleşmiş Milletler Örgütü kararlarına uygun olarak Filistinli göçmenlerin yurtlarına dönmelerini ve haklarını sağlamak gibi yasal-ulusal istemlerini gerçekleştirilmede birlik içinde hareket eden Filistinliler tarafından dirençle karşılandığını tüm dünyaya gösterdi. Bu eylemlerde halk yığınları Filistin halkının tek yasal temsilcisi olan Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) çevresindeki sarsılmaz birliği bir kez daha kanıtladılar. İşgalciler bu arada gene korkunç bir teröre başvurdular, kanlı cinayetler işlediler. Bu, dünya kamuoyu tarafından kin ve nefretle karşılandı, İsrail yöneticilerinin uluslararası alanda yalıtılmasını hızlandırdı ve dolayısıyla Filistinlilerin yiğitçe savaşının haklılığı ve yasalılığı üstüne tüm dünyada yaygın olan görüşü daha da güçlendirdi. FKÖ'nün saygınlığı eşi görülmemiş bir biçimde yükseldi.

Ancak Yakın Doğu'da önemi hiç de az olmayan başka etmenler de vardı ve bunlar bir bütünde birleştiğinde saldırıyı başlatmak için elverişli ortam hazırlanmıştı. Kuşkusuz, işgali planlayan ve onun süresini saptayanlar, tüm bunları dikkate almışlardır. Bu etmenlerin başlıcalarını şöyle sıralamak olanaklıdır.

Birincisi, Mısır ile İsrail arasında ilişkilerin «normalleşmesi» süreci sona ermiş, bu çerçevede içinde Sina'ya «çoculuslu güç» yerleştirilmiş, bu da, bu en büyük Arap ülkesini saldırı girişimcilerinin askersel denge hesaplarının kesinlikle dışında bırakmıştı.

İkincisi, iki yıllık yıpratıcı çarpışmalardan sonra İran-İrak savaşı her iki

(1) Bak. R. Samhun, Maskeler indirilirken. «Barış ve Sosyalizm Sorunları» – «Yeni Çağ», № 8, 1982.

ülkeyi ve en başta da bunların silahlı güçlerini çok zayıflatmıştı. Bu da Filistin Direniş Hareketine, Suriye ve Lübnan ulusal-yurtsever güçlerine İran ve Irak'ın maddesel ve insan kaynaklarını stratejik yedek güç olarak hesaba katmalarına olanak vermedi. İsrail Genel Kurmay Başkanı R. Eytan'ın sözlerine göre, Basra Körfezindeki silahlı çatışma, Lübnan'a saldırı planları için elverişli koşullar yaratmıştı.

Üçüncüsü, ABD ve NATO'nun Basra Körfezi ve Akdeniz bölgesinde askersel varlığı güçlendiriliyor, Mısır topraklarına Camp-David ihanet anlaşmasını gerçekleştirme doğrultusunda yabancı askerler yığılıyor, Amerikan «erken müdahale» birlikleri bölgemizde askersel manevralar yapıyordu.

Dördüncüsü, Washington'un Camp David'e katılan ülkeler de içinde, bölgedeki gerici rejimleri anti-sovyetizm temelinde birleştirmeyi öngören sözümona «stratejik uzlaşma» planlarıyla bağlanan ve Suudi Arabistan'ın koruyuculuğu altında Basra Körfezi ülkelerinin askersel blokunu oluşturma çabalarında aktiflik gösteriliyordu.

Tel Aviv'e işgalci planlarını gerçekleştirmede uygun ortamı hazırlayan bu anaetmenlerin yanısıra, saldırganın gene de gözönünde bulunduğdu daha az önemli etmenler de vardı. Burada, emperyalizme, siyonizme ve Camp David ihanet anlaşmasına karşı savaşım konumlarında olanlar arasında ikinci dereceli konjonktürel sorunlardaki ayrılıkları ve Kararlılık ve Direnç Cephesinin gereğince etkin olmayışını sıralayabiliriz. Bu sonucusu, işgalcilere karşı en asgari de olsa gerekli olan karşı direniş başlatacağı, tüm Arap dünyasını ayağa kaldırma ve genel konum saptama döneminde birleşik öncü gibi hareket edeceği yerde Cephe, özellikle tam da o sırada yüzeysel hareket etti.

İsrail'in saldırısı yalnızca bölgesel bir girişim değildir. Bu saldırı, aynı zamanda, ABD'de son dönemlerde işbaşına gelen yönetimlerden en gerici ve en saldırganı olan Reagan yönetiminin dünya ölçüsünde yaygınlaştırdığı gerginliği körükleme sürecinde bir halkadır. Yakın Doğu'da artık savaş alevleri yükseliyor. Bu da bölgemizi uluslararası barışın tehlikeli bir merkezi durumuna getiriyor.

1981 sonbaharında imzalanan «stratejik işbirliğinin» yaşamdaki pratik simgesi olan Washington-Tel Aviv arasındaki anlaşmanın uyumlaştırılması girişimleri, Lübnan'a saldırı sırasında açıkça niteliksel yepyeni bir düzey olcraç ortaya çıktı. İsrail cellatları Lübnan topraklarında soykırım uygularken Washington'un desteğini daima arkalarında duydular. ABD başkanı R. Reagan, saldırganı temize çıkarma işini bizzat kendisi yükledi. O, Tel Aviv'in İsrail ordusunun Lübnan'a dalmasının sözde «savunma niteliği» taşıdığı yolundaki korkunç yalanı açıkça destekliyordu. Beyaz Saray'ın efendisine göre, saldırganın kullandığı ve Beyrut'un sivil halkı üzerinde

yağdırdığı Amerikan bombaları, roket ve mermiler de «savunma» niteliği taşıyordu.

Washington'un eylemleri, İsrail'e yalnızca plastik, bilyalı ve fosforlu (2) bombalar gibi, uluslararası anlaşmalarla yasaklanmış ölüm saçan bu yeni silah tiplerini sağlamakla sınırlanmıyordu. AED işgalcilere diplomatik örtü de sağlamıştı. BMÖ Güvenlik Konseyinde saldırının önlenmesine yönelik kararların alınmasını bloke ediyordu. Amerikan delegasyonunun tutumu açıkça engelleyici bir nitelik taşıyordu. Onun tutumu, bu uluslararası örgütün etkinliğini ve saygınlığını temelden sarsan eşi görülmemiş hayasızca bir meydan okumaydı.

Bu tür işbirliğinin senaryosu önceden hazırlanmış ve uyumlaştırılmıştı. İsrail'in silahlı eyleminden hemen sonra Washington «örtü» operasyonuna katıldı. Lübnan'a karşı girişilen saldırının yalnızca sınırlı görevleri olduğunu, sözde sınır boyundaki İsrail yerleşim merkezlerini Filistin yurtseverlerinin topçu ateşinden koruma amacı güttüğünü iddia ediyordu. Bu aldatmacayla Arap ülkelerindeki sallantılı bazı politik çevrelerin etkisiz hale getirilmesi tasarlanmıştı.

Lübnan topraklarına dalan İsrail silahlı güçlerinin, bu toprakların derinliklerine doğru sızmada sözde sınır olarak belirlenen hattı geçtikten sonra Washington dil değiştirdi. O, İsrail'in politik iddialarını tümüyle destekleme konularına geçti. İsrail askerlerinin ilerlemesinin durdurulması için bunların kabul edilmesini, gerçekleştirilmesini savunuyordu. Pratikte bu, Lübnan'daki tüm yabancı askerlerin çekilmesi biçiminde özetlendi. Böylece çapulcu İsrail ordusunun saldırısını, Lübnan'daki Filistin Direniş Hareketi ve Arap doruk toplantısı kararları gereğince ve yasal Lübnan hükümetinin başvurusu ile bu ülkeye gelen, Arap barış gücü içinde yer alan Suriye birlikleriyle eşanlımlı tutuluyordu.

İsrail ordusunun Batı Beyrut'u çembere almasından sonra, diplomasi alanındaki söz ve eylemleri daima İsrail'in ölüm saçan bombardımanları ve top ateşleriyle desteklenen Reagan'ın özel temsilcisi F. Habib'in girişimlerinin merkezinde, Filistin birliklerinin abluka altındaki kentten çekilmesini sağlama çabaları yer almıştı. Ne ki, tırmanan saldırının bu aşamasında siyonist «şahinlerin» yalnızca Filistin yurtseverlerinin Beyrut ve Lübnan'dan çekilmesini değil, daha çok Filistin Direniş Hareketi'ni ve en başta FKO

(2) ABD İsrail devletinin kurulmasından günümüze kadarki dönemde bu ülkeye 14,9 milyar dolarlık yardım yaptı. Tel Aviv'in hava kuvvetlerinin % 85'ini ABD'nin sağladığı uçaklar oluşturuyor. İsrail ordusunun emrinde ABD'den satın alınmış «M-60» ve «M-48» tipi 1.460 tank, 4 bin zırhlı araç vardır. Topların % 90'ı, en başta plastik mermi fırlatan 175 milimetrelilik silahlar, 155 ve 203 milimetrelilik obüsler hep Pentagon'un silah cephaneliğinden sağlanmıştır. Bu yazının kaleme alındığı günlerde daha 20 «F-15» tipi uçak, 800 zırhlı araç, 1.200 roket sistemi ya İsrail'e gönderildi, ya da gönderilmesi planlandı.

yönetimini fizikman yoketmeyi amaçladıkları açıkça ortaya çıktı. Bu barbarca niyetler, İsrail avcı uçaklarının neden olduğu kanlı kıyımda, Filistin birliklerinin Beyrut'tan çekilmesi gibi kabul edilemez koşullarda ifadesini buldu.

İsrail ordusunun barbarlığı, Washington'un elaltından desteğini görüyordu. Ancak öfkesi kabaran dünya kamuoyunun baskısı ve Sovyet hükümetinin kesin uyarıları sonucunda, Beyaz Saray Beyrut'un sarsılmaz direnç gösteren kahraman savunucuları önünde manevraya başvurmak zorunda kaldı. Reagan, İsrail'li bağlaşığının aşırı derecede azgınlaşan tutumu karşısında hatta «hoşnutsuzluğunu» belirtti. Ancak Tel Aviv'in Washington'daki elçisi, bu «hoşnutsuzluğun» en sıkı stratejik işbirliği belgisinin ta kendisi olduğunu açıklamakta gecikmedi. Hatta Amerikan basını, başkanın yakınmalarının içtenliği konusunda kuşkularını belirtiyor ve haklı olarak şu soruyu soruyordu. «Belki o, bu çirkin işin sorumluluğunu paylaşmak istemiyordur, ama gerçekten de o bu işi yapmak istemiyor mu? (3)» Aynı gazete şunu da belirtti: «Eylemin çok önemli stratejik ürünlerine bel bağlayan ABD eğer İsrail'in taktiği konusunda sabır göstermezse, hem de bu ne kadar gaddar olursa olsun, onun tutarsızlığını ortaya koyacaktır.» (4)

Washington'un ise bu «çok önemli stratejik ürünleri» toplamaya hazırlandığında hiç kimsenin kuşkusu yoktu. Onun en önemli amacı Arap ulusal kurtuluş hareketini parçalamak, bölgede tek başına egemenlik kurmak ve en başta da çok zengin enerji kaynaklarını denetimine almaktı. Orta Doğunun «tek efendisi» olma durumu, ABD'ne rekabet içinde olduğu bağlaşıklarının konumlarını daraltmaya, bunlara ekonomik ve politik baskı yapma olanaklarını genişletmeye yardım edecekti. Bu tür hesaplar Washington'un ve onun Batı Avrupalı bağlaşıklarıyla, bu arada Fransa ile zaten keskin olan sürtüşmelerini kaçınılmaz olarak daha da hızlandırdı. Fransa, ABD emperyalizminin Yakın Doğu bölgesinde tek başına egemenlik kurma niyetlerine karşıdır. Kaldı ki, Fransızlar Lübnan'ı kendilerinin geleneksel etki alanı saymaya alışmışlardır. Paris, İsrail askerlerinin ufukta görünen saldırısına karşı tepkisini dile getirdi ve çarışan tarafları ayırmak görevini yükümlenen uluslararası barış gücüne katılmayı önerdi. Fransız hükümetinin konumlarını, ülkedeki demokratik kamuoyunun İsrail barbarlığının zorbalığına karşı yükselen protesto dalgası, Filistin halkının yasal haklarını destekleyen güçlerin genişleyen hareketi de etkiledi. Fransız komünistleri bu eylemlerde öncü rol oynuyorlardı.

Emperyalist-siyonist komplolar karşısında dize gelen, ulusal yurtsever amaçlardan vazgeçmeye yönelen sağcı Arap rejimlerinin düştükleri derin

(3) «International Herald Tribune», 9 Ağustos 1982.

(4) «International Herald Tribune», 7-8 Ağustos 1982.

uçurumun tüm yönleri, özellikle Amerikan-İsrail bağlaşıklığına katılanların «stratejik işbirliği»nin fonunda ortaya çıktı. Bunlar, örneğin herhangi ortak bir tutumun halk önünde saptanmasını sağlamak için Arap ülkelerinin doruk toplantısının çağırılmasına yardımcı olmak gibi (hatırlayalım, geçmişte bu toplantılar çoğu kez işgalcilerle etkin bir biçimde karşı koymayı istemeyi maskeleyen yaramıştı) hatta en küçük bir adım atma iste-minde bulunmadılar.

Suudi Arabistan'ın ve öteki Basra Körfezi ülkelerinin saldırıya karşı savaşında petrol ve dev ölçülerdeki döviz rezervleri (200 milyar dolardan daha fazla) Batı Avrupa ve Amerikan bankalarındaki yatırımlar gibi, etkin stratejik silahı kullanmaktan vazgeçmeleri, bu yüz kızartıcı tutum, kamuoyunun öfkelerini kamçılıdı. Bu silahın kullanılması, hatta bunu kullanma tehdidinde bulunulması bile, Washington'u Tel Aviv'deki çömezlerin iplerini çekmeye zorlayacaktı. Ama gerici Arap ülkeleri, saldırıya açıkça işbirliği yaptığı için ABD'yi protesto amacıyla onunla diplomatik ilişkileri kesme yoluna bile gitmediler.

Suudi Arabistan yöneticilerinin, Suudi Arabistan prenslerinin yaşam ve ölümünü konu edinen bir filmin İngiltere'de gösterilmesinden dolayı bu ülkeyle her türlü ilişkiyi kesmeye kalkışmaları gibi «soylu öfkesi» ile bunların Lübnan ve Filistin halklarına karşı soykırım uygulayanları koruyana-rın önünde solucan gibi sürünmeleri arasında yapılacak bir kıyaslama ne kadar da acı bir kıyaslama olacaktır. Öte yandan, kanlı terörist Begin yönetimiyle ilişkileri «dondurmaya» bile yanaşmayan H. Mubarek rejiminin cılız sözde kalan protestolarının ne değeri olabilir!

Ama buna karşın, ABD'nin saldırıya bol keseden sağladığı askersel, mali ve diplomatik yardımlar, ne siyonist işgalcilerin Lübnan topraklarında işledikleri eşine rastlanmamış cinayetler, ne de Arap devletleri arasında birliğin kurulamaması, hiç bir şey Lübnan ve Filistinlilerin direniş azmini kıramadı. Tel Aviv strateji uzmanlarının hazırladığı yıldırım savaş planı başa çıktı. İsrail ordusunun yenilmezliği üstüne kurulan efsane yıkıldı. İsrail'in sözümona «gücünün» her şeyden önce geçen dönemlerde de karşı karşıya geldikleri düzenli Arap ordularının zayıflığında ortaya çıktı. Büyük askersel makinenin tüm gücü Lübnan'a yöneltildi. Binlerce tankın desteğinde, Amerikan yapımı en modern uçakların koruyuculuğunda Lübnan'a dalan 100 binden fazla İsrail askerinin Lübnan'ı Suriye'yi ve Filistin Direniş Hareketini sayılı birkaç gün içinde dize getireceği sanılıyordu. İsrail Savunma Bakanı A. Sharon, böbürlenerek ordusunun 3 gün içinde bu görevin üstesinden geleceğini söylüyordu.

Ancak saldırıya bu kez de karşısında ne için savaştığını iyi bilen ve ağır savaşlara hazır olan silahlı halk güçlerini buldu. İsrail'in Lübnan'daki insan kaybı, onun önceki askersel çatışmalarda verdiği toplam kayıptan çok daha fazlaydı. Beyrut'taki Filistin Direniş Hareketi savaşçıları

ve Lübnan ulusal-yurtsever güçleri, İsrail'in zırhlı tümenlerinin baskısına, ardi arkası kesilmeyen bombardımanlarına haftalar boyunca göğüs gerdiler, dayandılar. O dönemde Beyrut bir bakıma 1871 Paris Komünü günlerini andırıyordu. O, İsrail işgalcilerinin sayıca çok üstün olan ordularına, faşist falanjist gruplarına, işgalcilerin küçük düşürücü istemlerine boyun eğen Lübnan egemen çevrelerinin resmi hükümetine karşı birkaç cephede birden savaşıyordu. İsrail komutanlığı, Lübnan'da askersel «başarılar» elde etmekle hiç bir zaman övünemez. Kuşkusuz, işgalcilerin aldığı acı dersler, bölgedeki olayların gelecekteki gelişmesini de etkileyecektir.

Amerikan İsrail bağlaşıklığına katılanlar, önlerine koydukları temel politik amaçlarına ulaşamadılar, Filistin halkının ve onun savaştan birliklerinin verdikleri ağır kayıplara karşın, saldırı onu hazırlayanların niyetlerini allak bullak etti. Dünya kamuoyunun çıkışlarının, birçok devlet yöneticisinin açıklamalarının, İsrail'in Lübnan ve Filistin halklarına karşı işlediği cinayetleri inceleyen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde tartışılması, bu örgütün Genel Kurulunun Filistin konusunda yapılan olağanüstü özel toplantılarının büyük önemi oldu. Bunlar kesin olarak şunu gösterdiler: Filistinlilerin haklı davası uluslararası alanda şimdidekilerdek böylesi büyük sempati ve anlayışla karşılanmamıştır, İsrail'in yayılmacı politikasının özü ve onun emperyalizmin bölgedeki aracı olarak rolü böylesine güçlü bir biçimde ortaya dökülmemiştir, İsrail ve onun Washington'daki destekleyicileri de hiç bir zaman bu derece yalıtılmamışlardır. Filistin ve Lübnan yurtseverlerinin kahramanca direnci ve dayanıklılığı, işgalcilerin verdiği maddi ve insan kaybı tüm bunlar İsrail kamuoyunu da etkiledi. Burada, önceki dönemlere kıyasla eşi görülmemiş yığınsal savaş karşıtı bir hareket gelişti. Tepedeki bir avuç siyonist yöneticiye göre, İsrail toplumunda tehlikeli çatlaklar meydana gelmiştir. Ülkede demokratik güçlerin ve özellikle de derin enternasyonalizmini ve gerçek yurtseverliğini yeniden kanıtlayan, saldırıya, yayılma politikasına ve ayrımcı pazarlıklara son verilmesini, bölgedeki tüm halkların ve bu arada FKO'nün temsil ettiği Filistin halkının çıkarlarını gözönünde bulundurarak Yakın Doğu sorununun adaletli ve bütünsel çözümüne geçilmesini isteyen İsrail Komünist Partisi'nin saygınlığı daha da arttı.

Amerika-İsrail bağlaşıklığı, amaçlarını gerçekleştirme eylemlerinde en başta siyonist askersel aygıtın gücüne dayanıyordu. O, değişik ölçülerde başka araçlara, politik manevralara, yalan ve entrikaya da başvurmuştur. Örneğin, İsrail saldırganları, işgal ettikleri bölgelerde Filistinlilere ve Lübnanlılara karşı farklı bir tutum izlemeye çalışmışlardır. Birincilerine ağır işkenceler uyguluyor, ikincilerine karşı ise, (elbette komünistler, ulusal-yurtsever güçlerin diğer temsilcileri hariç) şu veya bu ölçüde hoşgörülü davranıyorlardı. Arap gericiliği, düşmanla savaştan kaçınmakla suçlamaya kalkışarak Suriye'yi gözden düşürmeye yelteniyordu. Bununla,

Suriye'deki rejimin ulusal planda ve tüm Arap dünyasında zayıflatılması, yalıtılması ve saldırıya hedef olanların yardımına koşmayan gerici Arap yöneticilerinin üstünden sorumluluğun atılması planlanmıştı. Filistinliler için Ürdün'ün «alternatif vatan» olmasını öngören tez yeniden ortaya sürüldü. Bu manevra dünya kamuoyunu şaşkırtma, bu arada şantaj yoluyla Ürdün yöneticilerini Camp David yoluna girmeye zorlama ve sonuçta bu ülkeyi Filistin halkının yasal haklarının ortadan kaldırılmasına suç ortağı yapma amacı güdüyordu. Aynı zamanda siyonistlerce işgal edilen Arap topraklarında yaşayanlarına büyük bir bölümünün yabancı ülkelere sürülmesinin, bu insanlara karşı yeni cinayetler tezgahlanmasının yolu açılıyordu.

İsrail, değişik yöntemlere başvurarak, Sovyetler Birliği'nin saldırının kurbanlarına yaptığı gerçek yardımları üstüne kuşku uyandırmaya da çalıştı. Özellikle Sovyetler Birliği'nin, işgalcilere karşı duranlara verdiği silahların sözde teknik bakımdan kusurlu ve etkisiz olduğu yolunda yalanlar hızla yayılıyordu. Ancak, bu silahlarla donatılan Filistin Direniş Hareketinin birleşik gruplarının ve Lübnan ulusal-yurtsever güçlerinin askersel denge bakımından çok eşitsiz koşullarda yürüttükleri Beyrut savaşı, bunun tersini kanıtladı. Deneylerin de gösterdiği gibi, tek başına silah bir şey ifade etmiyor, onu iyi kullanabilme ustalığına sahip olmak gerek. Ama en önemlisi, karşıkoymaya, savaşmaya istekli olmaktır.

Sorunun politik yönünü ele alırsak, SSCB, İsrail'in saldırısına karşı hemen kesin tutum almış, bu saldırının kurbanlarına gereken moral ve maddesel yardım ve destekte bulunmuştur. Sovyet devletinin yöneticisi L. İ. Brejnev, Filistin ve Lübnan yurtseverlerinin içinde buldukları kritik durumlarda, ABD başkanı Reagan'a mektuplar göndererek saldırının gemlenmesi ve kan dökülmesinin önlenmesi için acele önlemler alınması zorunluluğunu vurguladı. Sovyet ülkesi, Filistinlilerle, Lübnan ve tüm Arap halklarıyla içten dostluğunu ve dayanışmasını defalarca kanıtladı. L. İ. Brejnev'in, FKO Yürütme Komitesi Başkanı Y. Arafat'a, Beyrut'u savunanlara iletmek üzere gönderdiği ve bunların yiğitliği ve direnci karşısında hayranlığını dile getiren telgrafı, bunun açık bir kanıtıdır. Telgrafta şöyle deniyordu: «Biz Sovyetler Birliği'nde, Beyrut sokaklarında daha fazla kan dökülmemesi için, Filistin Arap halkının varolması, özgürce bağımsız gelişmesi haklarını sağlamak için nasıl bir derin sorumluluk bilinciyle ve davanızın haklılığına olan sarsılmaz bağlılıkla savaştığınızı biliyor ve buna yüksek değer biçiyoruz.» (3)

Tel Aviv ve Washington'un başvurdukları değişik cinsten çirkin oyunlar, beklenen sonuçları vermedi. Ama bunların hiç iz bırakmadığını düşünmek de büyük bir saflık olur. Komünistlerin, tüm yurtseverlerin yalan yığınını dağıtmak, İsrail'in Lübnan'a saldırısının nedenlerini ve amaçlarını

(3) «Pravda», 6 Ağustos 1982.

milyonlarca insanın bilincinde aydınlatmak, işgalcilere kimin nasıl yardım ettiğini, saldırının kurbanlarının çıkarlarını kimin koruduğunu göstermek için üstün çaba harcaması gerekiyor.

Kuşkusuz siyonistlerin, işgal ettikleri topraklarda uyguladıkları canavarlıklarla, Lübnan'da giriştikleri soykırımıyla Filistin halkının savaşına son verme niyetleri suya düşecektir. Halkımız, tüm tarihi boyunca ve özellikle de 1948'den sonra emperyalizmin, siyonizmin ve Arap gericiliğinin kanlı cinayetlerinin defalarca kurbanı oldu. Ancak her saldırıdan sonra kendine çeki düzen veren halkımız, her defasında, düşmanın karşısına daha güçlü ve savaşa hazır durumda çıktı. Güçlükler ve verdiği kurbanlar onu dize getiremedi, getiremeyecektir.

Ama bu, düşmanın sinsice uyguladığı komplolar karşısında uyanıklığa son verileceği anlamına gelmez. Lübnan topraklarında savaş ateşleri henüz sönmedi. İsrail yöneticileri ise, işgal altındaki Filistin topraklarında yaşayanlara, bir kez halkın güçlü direnişi sonucu gerçekleşmeyen, «sivil rejim» dayatma denemelerine yeniden başvurmayı tasarladıklarını açığa vuran konuşmalar yapıyorlar. Lübnan'da, savaşların sürdüğü günlerde, Tel Aviv'den, Ürdün nehrinin Batı kıyısında ve Gazze kesimindeki «ılımlı öğelerle» diyalogu yeniden başlatma çağrıları yükseliyordu. İşgalci güçler «sivil yönetim» komedisinin başarısını bu öğelerle işbirliğinde görüyorlar.

Bununla birlikte, işgal altındaki topraklarda yurtsever güçlere karşı baskı ve terör daha da artırıldı. İsrail işgalcileri, dokuz Arap belediyesini dağıttılar. Bunlara göre, bu belediyeler işgale karşı ulusal çerçevede kesin bir direniş göstermişler. Yiğın örgütlerine ve en başta sendikal örgütlere karşı baskılar yoğunlaştı, bu örgütlerin yöneticileri demir parmaklıklar arkasına atılmaktadır. Arap köylerine karşı baskınlar yapılıyor, bu köylerin tüm sakinleri sıra dayığından geçiriliyordu. Örneğin, sendika militanı komünist Ravut el Ataun gibi, ünlü savaşçılar köşe başlarından sıkılan kurşunların kurbanı oldular. İsrail'in silahlandırıldığı ve açıkça bilinen hainler ve haydutlar arasından «köylü birliğine» alınanların küstahlığı giderek artıyordu. Elbette tüm bunlar, İsrail silahlarının «utkusu» konusundaki gevezeliklerle ve direniş güçlerinin buna karşı koyacak yetenekte olmadığı savlarıyla birlikte yürütülüyordu.

İsrail işgalcilerinin yakın gelecekte Lübnan'dan çekip gitmek istemediklerini açığa vuran çok kanıt var. İşgalcilerin tanklarının gölgesinde, siyonistlerle açıkça işbirliği yapan sağ hristiyan Kataib Partisi lideri B. Cemayel, ülkenin yeni cumhurbaşkanı seçildi. M. Begin, bu nedenle kendisine bir kutlama telgrafı gönderdi. B. Cemayel'in seçilmesinden Washington resmi çevreleri de hoşnut olduklarını belirttiler.

Suriye'ye karşı her zaman yeni bir saldırı başlatılabilir. İsrail Savunma

Bakanı A. Sharon'un şu sözlerinin tonu, açık bir tehdit niteliği taşıyor. «Bugünkü koşullarda Şam tümden İsrail topraklarının ateş menziline girmektedir.»⁽⁶⁾ Tepedeki siyonist yöneticilere göre, savaşların gürlütüsü Batı kıyısı ve Gazze bölgesinin resmen ilhakını açıklamak için iyi bir fon oluşturuyor. Bu topraklarda yaşayanlara karşı korkunç bir terör uygulanıyor. Amaç, tümünü olmazsa bile çoğunluğunu bu toprakları terketmeye zorlamak, «insansız topraklar» elde etmek, her zaman siyonizmin ülküsü olmuştur.

Böylesi koşullarda dünya kamuoyunun gözünde Filistin halkının bağımsız ulusal varlığının sembolü olan FKO'nü ve organlarını korumak, çok önemlidir. İsrail saldırılarına ve bunların Amerikalı koruyucuları, Filistin birliklerinin Lübnan'dan çekilmesiyle FKO ve Filistin direniş güçleri içinde bölünme başgösterceğini hesaplıyorlardı. Burada, Filistinlilerin ayrı ayrı Arap ülkelerine yerleşmesinin Filistin sorununda direniş hareketinin değişik örgütleriyle çoğu kez farklı görüş içinde olan devletlerin etkisini kaçınılmazlıkla daha da arttıracığı sorununa ağırlık veriliyor. Bu da dolayısıyla, bunlar arasında çelişkilerin daha da derinleşmesine yardımcı olmaktadır.

Daha şimdiden kimileri, özellikle de H. Mubarek, FKO'nü değiştirmek gibi, Sedat'ın girişimini sürdürmeyi planlıyor. Oysa bu örgütün Arap dünyasında ve uluslararası alanda Filistin halkının tek yasal temsilcisi olarak kabul ettirilmesi için uzun yıllar çetin savaşlar verilmiştir. Şimdi de çoğunlukla gerici niteliğe sahip olan «benzeri» bazı Arap biçimi örneklerle göre «sürgün hükümet»in kurulması öneriliyor. Eğer bu hükümet başka konular alırsa, o zaman ya Arap resmi çevrelerce tanınmayacak, ya da daha kuruluşunun ilk gününde bunlara karşı çetin bir savaş yürütmek zorunda kalacaktır. Ama ne olursa olsun, bugünkü koşullarda onun kurulması Filistin ulusal birliğine ve onların haklı davasının Araplar tarafından desteklenmesi sorununa zarar verecektir.

Partimizin daha önce de değindiği bir başka tehlike daha var. Lübnan topraklarındaki kanlı çarpışmalardan sonra, Filistin hareketi içinde iki zararlı akımın güç kazanması beklenebilir. Bunlardan birincisi, Mısır ve Suudi Arabistan yöneticilerinin aracılığıyla sorunun Amerikan koşulları temelinde ilkesiz çözümünü amaçlayan istemlerde bulunacak akımdır. Bu, önümüzdeki aşamada, ana tehlikeyi oluşturacaktır. İkincisi ise, aluşan ortamın zorluklarını ve karmaşıklığını hesaba katmaktan vazgeçerek düşünülmemiş serüveni eylemlerde bulunma eğilimidir. İlk bakışta bir birine tamamen zıt görünen iki akım da, işin özü itibarıyla uzun süren kanlı savaşların etkisi altında artabilecek olan ümitsizliğin ve çaresizliğin bir yansıması olarak beliriyor.

(6) «International Herald Tribune», 16 Ağustos 1982.

Filistinlilerin yasal ulusal hakları için verdikleri savaşın haklılığını dünya kamuoyuna anlatma çalışmalarında elde edilen büyük kazanımların yok olmasına olanak vermemek için gereken uyanıklılığı göstermek gerek.

BMÖ'nün Filistin sorununun çözümlünde temel yaptığı ardıcıl ve açık politik konumunun, bu bakımdan çok büyük önemi vardır.

Ertelenmez politik ve örgütsel tüm sorunların bütünselliğinde çok önemli gördüğümüz daha iki temel stratejik olguyu vurgulamak istiyoruz:

– Varolan çelişkileri ve ayrılıkları ortadan kaldırarak Filistin devriminin, Suriye ve Lübnan ulusal-yurtsever güçlerinin savaş birliğini korumak.

– Halkımızın ulusal amaçlarının gerçekleşmesi savaşının başarıyla sürdürülmesinin başlıca koşulu olan Sovyetler Birliği ile dostluk ve işbirliğini daha da güçlendirmek.

Son yılların deneyimleri kesinlikle şunu kanıtıyor: Ne askersel serüvenler, ne bölücü pazarlıklar bölgemizde yaşayan halklara gerçek bir barış getiremez. Çıkmazlara giren Camp David sürecini, Lübnan saldırısının sonuçları üstüne spekülasyon yaparak canlandırma girişimleri, yalnızca durumun daha da gerginleşmesine yol açacaktır. Yakın Doğu çatışması, doğal olarak Arap-Filistin halkının tek yasal temsilcisi FKO de içinde tüm ilgili ülkelerin yalnızca kolektif çabalarıyla çözülebilir. Bu, kahraman Lübnan destanından çıkarılacak en önemli derslerden biridir. Kuşkusuz bu, bir bütün olarak Arap ulusal kurtuluş hareketi savaşına damgasını vuracak, bölgede köklü değişiklikler için koşulların oluşmasına yardımcı olacaktır.

Eylül 1982

Atılımlar içindeki ülke

Paul Valbuena

Kolombiya Komünist Partisi MK üyesi

Jerzy Waszczuk

Polonya Birleşik İşçi Partisi'nin dergideki temsilcisi

Semy Pathe Gueye

Senegal Bağımsızlık ve Emek Partisi MK üyesi

Rodny Ohman

İsveç Komünistleri Solcu Partisi'nin dergideki temsilcisi

Bundan 60 yıl önce, Aralık 1922'de, içlerinde Rusya Federasyonu da olmak üzere, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nden sonra kurulan Sovyet Cumhuriyetleri, SSCB adı altında çokuluslu bir devletin kurulmasına ilişkin bir anlaşma imzaladılar. O zamandan bu yana ülkenin ekonomisinde, sosyal ilişkilerde, yaşamın tüm alanlarında büyük değişiklikler oldu. Sovyet toplumu gelişmiş sosyalizm aşamasına girdi. Ama onun büyümesinde ve gelişmesinde, Leninci yoldan giderek ilerlemesinde Ekim'in ideleri eskisi gibi, bugün de, güçlü bir özendiricidir. Tarihsel yıldönümü eşliğinde SSCB'deki görüşmeler üstüne aşağıda yayınlanan reportaj, SBKP MK'nin dayetlisi olarak Moskova'ya, Belorusya, Özbekistan ve Ermenistan gibi üç Sovyet cumhuriyetini gezen «Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi delegasyonunca hazırlandı.

Birlik içinde korunan kişilik

Bu reportaj, gezimiz sırasında önümüze serilen geniş bir tablonun sadece birkaç çizgisidir. Çıkarları ve özelemleri özde olmyan değişik ülkelerden komünistler olsak bile, yine de biz, reportajda izlenimlerimizi ortak bir paydada toplamaya çalıştık. Şunu da belirtmek gerek ki, ülkelerimizde Sovyetler Birliği üstüne değişik düşünceler vardır. Eğer sosyalist Polonya'da ve ondan pek uzakta olmyan İsveç'te, SSCB'nin çokuluslu bir devlet olduğu iyi biliniyorsa, Kolombiya ve Senegal'da Sovyetler Birliği'nde yalnız Rusların yaşadığı görüşünde olan birçok insan vardır. Biz bu reportajı yetişkinlik düzeyine bakmaksızın tüm akurlara adıyoruz. Bunun için de ilk başta belirtelim ki, Ruslar 270 milyonluk SSCB nüfusunun sadece yarısını oluşturuyor. Diğer yarısı ise, 100'ün üstünde ulus ve milli-

yetten oluşuyor. Bunlar arasında sayıları 40 milyonu bulan Ukraynalılar gibileri ve bazen sayısı bin kişiden az küçük etnik gruplar vardır. Kimi uluslar, dili ve ortaya çıkışı bakımından komşularıyla yakın, diğerleri ise, değil. Kısaca da olsa, bu kez tanıdığımız üç halkı anlatalım.

Beloruslar, Slav halkıdır, Ruslarla aynı kökten gelmez; Ukraynalılar gibi onların da kökeni tektir, 9. yüzyıldan beri yazılı tarihe sahip olan Kiev Ruslarıdır. Bunlar, başına buyruk ulus olarak birkaç yüzyıl sonra oluşmuştur. Beloruslar Sovyet ülkesinin batısında yaşamaktadır.

Belorusya'dan güney-doğuya doğru 2 bin kilometre uzaklıkta Kafkasya sıradağlarının ardında Ermenistan bulunuyor. Ermeniler ulusal geleneklerini yüzyılların ağır sınavlarından geçirdiler. Onlar ilk devletlerini çağımızdan birkaç yüzyıl önce kurdular. O zamandan beri Ermenistan defalarca yabancı işgalcilerin kurbanı oldu. 19. yüzyıla doğru bu devletten yalnız, bugün SSCB'nin bileşimine giren kesim kaldı. Ermeni halkı sosyalizmde yeniden kendi devletine kavuştu.

Orta Asya, Özbekistan'a ulaşmak için Ermenistan'dan doğuya doğru daha 2 bin kilometre geçmek gerekiyor. Orta Asya yüzlerce halkın tarihinin «kaynadığı» bir kazandır. Özbeklerin de, göçebe-Türklerin ve Aleksandır Makedoniskî'nin kendileriyle savaştığı ünlü Sogdi'lerin ve Baktri'lerin gibi bir tarihi vardır. Özbek halkı uzun süre ezgi altında yaşamıştır. O, omuzlarını özgürce ancak sosyalizm döneminde doğrultmuştur.

Bu uçsuz bucaksız ülkede değişik uluslar yaşıyor. Buna karşın onlar, şimdi *bir tek tarihsel topluluğu, Sovyet halkını* oluşturuyor. Bu, beş yıl önce kabul edilen yasalarla, gelişmiş sosyalist toplumun çokyönlü yapısını pekiştiren SSCB Anayasası'nda da yazılıdır. Bu topluluk nasıl oluştu? O, şimdi hangi yönde gelişiyor?

Delegasyonun, SSCB'de ulusal ilişkilerin niteliği konusundaki ilk görüşmesi, SSCB Yüksek Sovyetinin Uluslar Sovyeti Başkanı Vitali Rubin'le yapıldı. O, bizi Kremlin'deki çalışma odasında kabul etti. Odanın geniş penceresinden, topraklarında bugün tek topluluğu oluşturan değişik halklardan insanların yaşadığı Rusya devletinin uzun, yüzyıllık tarihini anımsatan Kremlin kulelerinin ve kiliselerinin bir panoraması açılıyordu. Rubin yoldaş söze tarihten başladı ve şöyle dedi:

Sosyalizmde ulusal ilişkilerin niteliği, Çarlık Rusyasında egemen olan ilişkilerin tamamen karşıtıdır. Halkları ezen imparatorluk, tüm öteki ulusların Rus asilzadelerine ve toprak ağalarına boyun eğmesine, «böl ve yönet» ilkesine dayanıyordu. Bolşeviklerin partisi 20. yüzyılın başında imparatorluk politikasının karşısına kendi ulusal programını çıkardı. Bu program ulusların tam eşitliğini, onlara, ayrılma da içinde olmak üzere yazgılarını özgürce kendilerinin belirlemesi hakkının sağlanmasını içeriyordu. Aynı zamanda daha devrimden önce, V. İ. Lenin bu hakkın savu-

nuhmasının güçlü çokuluslu sosyalist bir devletin kurulması olanağıyla çelişmediğini belirtti. Ancak böylesi bir devlet eşitlik, gönüllülük ilkelerine dayanacaktır. V. İ. Lenin bu konuda şunu yazdı: «Rusya halkının Cumhuriyeti, ortak devletin kurulmasında öteki halk ve milliyetleri yanına baskıyla değil, tamamen gönüllü anlaşmayla çekmelidir.» (1) Komünistler ulusal kurtuluş için savaşımı, sosyal kurtuluş için savaşımı birleştirdiler.

Uluslar Sovyeti başkanı, masasının üzerinden aldığı kitabın gereken sayfasını açtıktan sonra şunları söyledi: Sovyet devletinin temelini oluşturan eşitlik ve proletarya enternasyonalizmi ilkelerinin ilk başta partimizin kuruluşunda gerçekleştirildiğine dikkatinizi çekmek istiyorum. O, Rus değil, tüm halkların çıkarlarını temsil eden Rusya partisi olarak kuruldu. Onun 1917 yılına kadarki ulusal bileşimi üstüne veriler önümdedir. Bakınız: Parti üyelerinin % 36'sını Rus oluşturan uluslar oluşturuyor; bunların arasında çok sayıda Ukraynalı, Litvanyalı, Yahudi, Gürcü, Polonyalı ve Ermeni var . . . Otuzun üstünde ulus temsil ediliyor.

Ulusların eşitliği ve birliğiyle ilgili Leninci ilke, tüm Sovyet politik sisteminin sarsılmaz ilkesi olarak kalıyor. Uluslar Sovyeti'nin başında bulunan konuşmacımızın Litvanyalı olması, bunun somut kanıtıdır. Bununla ilgili olarak Rubin yoldas, Uluslar Sovyeti'nin oluşması ve çalışması konusunda bazı özellikleri vurguladı.

Uluslar Sovyeti, yüksek erk organının ikinci sovyeti olan Birlik Sovyeti'nden şu bakımdan ayrılıyor ki, Uluslar Sovyeti seçimlerinde başlıca önem, ülkenin ulusal-devlet ayırımına veriliyor. Hakları ve sayıların sayısı bakımından her iki Sovyet de eşittir. Uluslar Sovyeti'ne, her cumhuriyet 32, özerk cumhuriyetler 11, özerk bölgeler 5, özerk iller 1 (?) sayıya gönderiyor. Tümü 750 sayıdır. Birlik Sovyeti seçimleri için ise, ulusal-devlet ayırımından bağımsız olarak ülke nüfus sayısı bakımından eşit illere ayrılıyor. Böylece, Birlik Sovyeti bir bütün olarak tüm Sovyet halkının çıkarlarını ve gereksinimlerini yansıtıyor. Uluslar Sovyeti ise, bunun yanı sıra ulus ve milliyetlerin özel, özgül çıkarlarını temsil ediyor. Özerk ilin nüfusu ne kadar az olursa olsun, onun yüksek erk organında temsilcileri vardır. SSCB Yüksek Sovyetinde şimdi 61 ulustan sayı vardır.

Sovyetler erk organı olarak işçiler tarafından daha Birinci Rus Devrimi yıllarında (1905–1907) oluşturuldu. Lenin daha o zaman bunları, sosyalizm döneminde sosyalist demokrasinin tüm temsilcilik organları sisteminin geleceği çekirdek olarak görüyordu. Kremlin'deki görüşmemizden birkaç gün sonra Özbekistan'ın başkenti Taşkent'e gittiğimizde, biz burada yerel halk sayımları Sovyeti seçimlerine tanık olduk. Bulduğumuz

(1) V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 32, s. 154.

(2) Özerk Cumhuriyetler, bölgeler ve iller cumhuriyetlerin bileşimine giriyor. SSCB'de 15 cumhuriyet, 20 özerk cumhuriyet, 8 özerk bölge, 10 özerk il vardır.

seçim bölgesinin bölge Sovyetine değişik meslekten ve Özbekler, Ruslar, Tatarlar olmak üzere birkaç ulustan 32 kişi aday gösterilmişti. Bunlar profesyonel politikacı değil, hepsi emekçiydi. Seçmenlerin birçoğu oy vermeye daha seçim merkezleri açılır açılmaz gelmişti. Bunun için de, daha sabahın erken saatlerinde sokaklar doluydu. Seçimlerin yapıldığı yerin yakınında bando çalıyor, gençler eğleniyordu. Ayrıca büyük kazaklarda Özbek pilavı pişiriliyordu, Orta Asya'da çok sevilen yeşil çay takdim ediliyordu. Öyle bir hava vardı ki, seçimler bir halk bayramını andırıyordu. Halk, devlet erki organlarının oluşmasını kendi davası olarak görüyor ve ona olağanüstü ilgi gösteriyordu.

Tüm Sovyetler Birliği halkının ve her ulusun çıkarları arasında uyum sağlanması yönündeki çabalar, yalnız Sovyet politik sisteminde değil, yaşamın tüm öteki alanlarında, yani ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarında geniş bir biçimde görülüyor. Bu, eski Çarlık Rusyasının kenar bölgelerinin ekonomik ve kültürel geri kalmışlığına son verilmesi örneğinde açıkça görülüyor. Bu yapılmadan ulusların gerçek eşitliği sağlanamazdı.

Bu konuda, Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Devlet Planlama Örgütü başkan yardımcısı İgor Çirgadzede ile yaptığımız görüşme yararlı oldu. Konuşmamızın başında biz, şaşkınlık içinde kaldığımız bir konu hakkında şu soruyu sorma cesaretini bulduk: Nasıl bir Gürcü Özbekistan'da yönetici işte olabilir? O, şöyle bir omuz silkti ve dedi ki: Neden olmasın? Biz çokuluslu bir cumhuriyetiz. Ailemin birçok kuşağı Özbekistan'da yaşıyor. SSCB'nin her yerinde olduğu gibi, burada da, tüm ulusların, yönetici görevlerde bulunması da içinde eşit olanakları vardır.

Çirgadzede yoldaş, sosyalizm kuruculuğu boyunca Özbekistan ekonomisinin gelişme çizgisini kısaca, ama çarpıcı bir biçimde gösterdi. 1924 yılında endüstri sadece birkaç tuğla ve yağ fabrikasından, zanatçı dükkanından oluşuyordu. Tarım ise, tümüyle el emeğine dayanıyordu. Pamuk üretimi 200 bin tonu geçmiyordu.

Oysa Özbekistan, o zamanlar büyük bir bölümünün dıştan satın alındığı pamuk yetiştirilmesi için Sovyetler Birliği'nde en elverişli koşullara sahipti. Genel olarak ülkenin, pamuk gereksiniminin kendi üretimiyle karşılanmasında yararı vardı. Ama bunun için cumhuriyet ekonomisinin ve bunun temelinde de halkın genlik düzeyinin yükseltilmesi gerekiyordu. Kapitalizmde böylesi durumlarda metropol (baş ülke) hammadde sağlayan bölgeleri amansızca sömürüyor. Onların tek yanlı, tek ürün üretmesine dayalı gelişmesi, makine ve donatım sağlanmasında, işleme ve sürüm sisteminde bağımlılık metropollere kârların aslan payına el koyma olanağı sağlıyor. Daha ilk başta geniş kapsamlı tarım endüstri kompleksinin oluşturulmasına başlandığı Özbekistan'da bu böyle değildi: Bilimsel bir temel oluşmağa başladı, büyük çapta sulama işleri gerçekleşti,

tarım makineleri üreten işletmeler, pamuk temizleme fabrikaları, tekstil kombinaları kuruldu.

Bir cumhuriyetin tek başına bu boyutta işler başarması olanaksızdı. Özbekistan'a tüm ülke yardım etti. Bunun sonucu olarak o bugün, her yıl 6 milyon ton pamuk üretiliyor, her hektardan dünyada en çok ürün elde ediyor. «Pamuk üretimi» temelinde endüstri gelişti. Böylece ulusal işçi sınıfı oluştu, sosyal yapısı bakımından Özbekistan Sovyetler Birliği'nin ekonomik bakımdan en gelişmiş bölgeleri düzeyine geldi. Önceleri işlenmeyen 100 bin hektar susuz toprağa su verildi. Kolhozlar ve sovhozlar makineleştirilmiş ekonomi birimleri oldu. Sağlık ve eğitim bakımından Özbekistan bugün dünyanın en önde gelen ülkeleri arasında yer alıyor. Halkın genlik düzeyi kıyaslanamayacak bir biçimde yükseldi, tüm yaşam biçimi değişti.

Çirgadze yoldaş daha sonra şunları söyledi: Ben Frunze adını taşıyan kolhozdaki gelişmeleri birkaç yıldır izliyorum. Bu geliri bakımından orta derecede bir kolhozdur. O, 600 aileden oluşuyor. Hepsî gazı ve suyu olan iyi evlerde yaşıyorlar. Bu kolhozdakilerin satın alma gücü her beş yılda 1,5 kat artıyor. Her üç aileden birinin otomobili var. Diğerlerinin birçoğu da otomobil alabilirler, ama, satılan araba sayısı hâlâ daha gerekli düzeyde değildir.

Pamuk Özbekistan'ın tek zenginliği değildir. Özbekistan zengin gaz kaynaklarına, renkli madenleri işleyen gelişmiş bir metalurjiye sahiptir. Sovyetler Birliği'nin halk ekonomisi kompleksi bugün Özbek pamuğu, gazı, bakır ve altını dışında düşünülemez. Ülke ekonomisi işte böyle enternasyonalleşiyor. Bundan ise, tüm cumhuriyetler tümüyle ve ayrı ayrı her cumhuriyet kazançlı çıkıyor.

Kuşkusuz buna benzer süreçleri biz, başka biçimlerde Ermenistan'da ve Belorusya'da da gördük. Belorusya'da bulunan potasyum tuzu burada kimya endüstrisinin kurulmasına olanak sağladı. Şimdi burada SSCB'nin tüm potasyumlu gübrelerinin yarısı üretiliyor. Makine yapımı endüstrisinin geliştirilmesi için koşullar da elverişliydi. Şimdi her beş Sovyet motosikletinden biri, her altı traktörden biri, her on buz dolabından biri Belorusya'da üretiliyor. Sovyetler Birliği'nin her yerinde ve birçok yabancı ülkede Belorusya kamyonları iyi biliniyor. Ama Belorusya'da yakıt ve maden yeterli değildir. Eğer buraya Sibiryadan, Ukraynadan ve öteki cumhuriyetlerden petrol, kömür ve maden sağlanmasaydı makine yapımı ve kimya endüstrisi geliştirilemezdi.

Böylece Sovyet ekonomisinde birbirine bağlı iki gelişme görülüyor: Birincisi, halklar sahip oldukları, ancak bunları ya bilmedikleri ya da bunlara ulaşma yolu bulamadıkları için yararlanamadıkları zenginlikleri ortaya çıkardılar ve bunlardan yararlanmaya başladılar. İkincisi, onlar elde

edilen değerlerden daha aktif yararlanmaya, üstelik bunları ortak kullanmaya başladılar. Genel olarak bu süreçler yalnız maddesel değil, tinsel alanlar için de karakteristiktir. İşte pek tipik olmayan, ama herşeye karşın bu yönde ortak eğilimlerin gözlemlendiği birçok örnek.

Biz Ermenistan'ın başkenti Erivan'da «Matenadaran» adındaki Eski El Yazıları Enstitüsünü gezdik. Bu Enstitü devrimden sonra kurulmuş ve şimdi ise onun için bazalttan yapılmış bir sarayda bulunuyor. Enstitü, 16 binin üstünde eski el yazması kitap koleksiyonuna sahiptir. Heykeli Matenadaran Enstitüsünün önünde bulunan kesiş Mesrop Maştoz Ermeni alfabesini daha 5. yüzyılın başında oluşturmuş olsa da, devrime kadar Ermeni halkının çoğunluğu cahildi ve kendi öz tarihine ulaşma olanağından yoksundu. Şimdi eski el yazıları öğreniliyor, başka dillere çevriliyor ve onların yayınlanması Ermenistan'da ve onun dışında büyük ilgi yaratıyor.

Uzun yüzyılların hümanistlerinin, birçok ozan ve filozofun kalıtlarının ortaya çıkarıldığı Özbekistan'da da buna benzer gelişmeler oldu. Şimdi Rusçaya ve öteki dillere çevrilmiş olan Rudak'inin, Cami'nin, Navî'nin, Biruni'nin yapıtlarını tüm ülke okuyor. İlginç olanı, Özbekistan'ın eski ilericisi yazar ve ozanlarından birçoğu romanların, piyes ve filimlerin kahramanı olmuştur. Bu tür sanat türlerini aynı zamanda-yağlı boya resimleri Orta Asya sanatı önce bilmiyordu. Bu ilerleme öteki halkların etkisinin bir sonucudur. İçerden ve dışardan kültürün zenginleşmesi böyle gerçekleşiyor, her halk çokuluslu ve ortak Sovyet kültürüne giderek daha fazla katkıda bulunuyor.

Sovyet uluslarının birliği, onların ilerlemesiyle gerçekleşebilir. Sosyalizmde ulusal ilişkilerin diyalektiği böyledir. Ancak yabancı ülkelerin «sovyetolojisi» bunu sık sık «milliyetçiliğin canlanmasıyla» birlikte yürütülen bir «Ruslaştırma» olarak göstermeye çalışıyor. Sovyet yaşam biçimi konusunda bu gibi «eleştiriler» karşısında ne denebilir?

Özbekistan Komünist Partisi MK Sekreteri Akil Salimov bu konuda şunları söyledi: Aslında ideolojik düşmanlarımız, ileri bir ekonomiyi geliştirme, sosyalist kültür ve bilim ilişkileri uğrunda buluşlar ortaya çıkarma gibi günümüzün gereksinimlerine ayak uydurma yönündeki çabalarımızın yansıdığı bütün bu süreçleri, «Ruslaştırma» olarak gösteriyorlar. Onlar, bizlerin, «ulusal özelliğini», yani devrim öncesi yaşadığımız yoksulluğu, cahilliği, kadınların eşitsizliğini, feodalizmin tüm kalıntılarını korumamızı istiyorlar. Ancak biz, yolumuzu kesin olarak seçtik. Bir de, Rusçayı bilmemiz bizim için öteki halkların deneyimlerinden, uygarlığın kazanımlarından yararlanmamız yönünde büyük bir destektir. İkinci bir dili bilme ne zaman ve nerede ulusal bilinç üzerinde ezici etki yapmıştır. Olgular, Özbekistan'da onun yüksekliğini gösteriyor. Özbekistan'da 221 gazete çıkıyor, bunlardan 187'si Özbek dilinde (diğerleri Rusça, Tacik, Tatar, Kara-

kalpak ve öteki dillerde) yayınlanıyor. Her yıl 2.200 kitap yayınlanıyor. Bunların üçte ikisini Özbek dilinde yayınlanan kitaplar oluşturuyor. Elbette ulusal bilincin böylesine canlanması milliyetçiliğe değil, tüm Sovyet halklarıyla dostluğun güçlendirilmesine yol açıyor.

Kanımıza göre, tüm gördüklerimiz şunu kesin bir biçimde kanıtıyor: SSCB'de önceki biçimiyle bir ulusal sorun yoktur. Sovyet halklarının amacı biridir: Komünist toplumu kurmak. Onların ideolojisi tektir. Onlar ekonomik bakımdan eşittir. Kolhozcu köylülük ve emekçi aydınlarla bağlaşıklık kurmuş olan işçi sınıfının öncü rol oynadığı sosyal yapıları da aşağı yukarı aynıdır. Sosyal gruplar arasındaki farklar giderek siliniyor, gelecekte ise, uluslar içindeki sınıfsal sınırlar tamamen ortadan kalkacaktır. Geçerli olan ve güçlenen tüm bu etkenler, daha önce de belirttiğimiz gibi, sosyalist ulusları Sovyet halkı adı altında yeni bir tarihsel toplulukla birleştirdi. Ama bununla birlikte ulusal özellikler ortadan kalkmıyor: Ulus, ne kadar çok geliyorsa, kişiliğini pekiştiriyorsa, öteki kardeş halklarla birlikte yürüdüğü sıralar da o denli sıklaşıyor.

EMEĞİNİN YARARINA

Ermenistan'a, bundan birkaç yıl önce kuruluşunun 2.750 yıldönümünü kutlayan Erivan'a doğru Kafkasya dağları üzerinden uçarken uçak dev bir kapının içinden geçiyor. Sağda Elbruz, solda onunla yarışan Kazbek. Daha sonra dik bir virajla Ararat vadisine iniş başlıyor. İncilde yazıldığına göre, doruğu mavi gök yüzünü delen yüce dağın tepesine Nuh gemisini demirlemiştir. Ararat Ermenistan'ın sembolü olarak onun devlet armasına da yansımıştır ama daha önce belirttiğimiz gibi bazı tarihsel nedenler yüzünden Ararat Türkiye topraklarında kalmıştır. Devrimden sonra Türklerin Ermenistan'a dalması, Taşnakların iki yıl ülke yönetiminde kalması ülkeyi yıkımın eşiğine sürükledi. Türkiye'den kaçanlar da içinde, 1920 yılında Ermenistan'ın nüfusu 760 bindi.

Bugün Ermenistan'da 3 milyon 100 bin insan yaşıyor. Ermeniler bunların yüzde 90'ını oluşturuyor. Aşağı yukarı 250 bin Ermeni yabancı ülkelere eski anayurduna döndü. Önceleri bakımsız 30 binlik bir kent olan Erivan güzelliğiyle ün yapmış 1 milyonluk kente dönüştü. Sovyet erki döneminde Ermenistan endüstrice gelişme bakımından tüm cumhuriyetler arasında rekor kırdı. 1922 yılına kıyasla endüstri üretiminin hacmi bin misli arttı. Elbette bu, ilk düzeyin çok düşük olduğunu gösterse de, elde edilen başarıların önemini asla azaltmıyor. Ermenistan'ın her vatandaşına yılda 5 bin kilovat saat elektrik enerjisi düşüyor. Bu ABD ve FAC'den daha azdır ama, İngiltere ile eşittir, Fransa, İtalya ve Japonya'dan daha fazladır.

Ermenistan Komünist Partisi MK Sekreteri Karlan Dallakyan Erivan'da şunları söyledi: «Biz elde ettiğimiz başarıları anlatırken, kimi kez yabancı konuklarımızdan şunu duyuyoruz: Siz, Ermenistan'ın başka, sosyalist olmayan bir düzende de bütün bu başarıları ulaşabileceğini düşünmüyor musunuz? Benim yanımda şu oluyor: Ararat vadisinin köy ve kasabaları Türkiye sınırına yakındır. Akşamları buralara gidin ve bir bakım: Bizde hepsi ışık içinde, karşı taraf ise karanlıklar içinde. Çünkü elektrik yok. Oysa doğa bir, insanlar da aynı ölçüde çalışkan.

Ermenistan'ın ekonomik alanda elde ettiği başarılar bir istisna değildir. Sosyalizm tüm cumhuriyetlere ekonomik bakımdan yüksek tempolarla gelişme olanağı sağladı. SSCB Bakanlar Kurulu'na bağlı Merkezi İstatistik Kurumu başkan yardımcısı Vasiliy Kudinov, bize, ülkenin 60 yıllık kazanımlarını gösteren verileri aktardı. Sovyet egemenliği yıllarında SSCB'nin ulusal zenginliği (toprağın, yeraltı zenginliklerinin, ormanların değeri dışında) 30 kat arttı. Bugün 2,2 günde 1922 yılında üretilen ulusal gelir üretiliyor. 1940 yılının ulusal geliri ise, 1 aydan daha az bir zamanda üretiliyor. Dünya endüstri üretiminde ülkenin payı yüzde birden yüzde 20'ye yükseldi. Halkların ortak çabalarının sonuçları işte böyledir.

Sovyet ekonomistleri, gelişmiş sosyalizm kuruculuğuyla üretimin artmasının kişinin genliği düzeyinin yükselmesi ve çok yönlü gelişmesi ile ilgili ödevlerin çözümüne giderek daha fazla katkıda bulunduğunu belirtiyorlar. Şimdi ekonominin, entansifikasyon yoluna, onun verimliliğini çok yönlü artırma yoluna koyulması, herşeyden önce işte bunu amaçlıyor. Her beş yıllık plan döneminde emek verimliliği artıyor. Ama bu SSCB'de insan gücünün açimasızca sömürülmesi, insanın posasının çıkarılması sonucunda olmuyor. Tam tersine, bu süreç emeğin hafifletilmesi, kolaylaştırılmasıyla birlikte yürütülüyor. Emek giderek uzmanlaştırılıyor, teknik bakımdan iyi donatılmış oluyor.

Birimiz bir zamanlar Fransa'da bir fabrikada çalışmıştır. Ve orada kapitalist sistemin, işçiyi nasıl aşırı derecede çalıştıran bir sistem olduğunu kendi sırtında hissetmiştir. O, şunu kanıtlayabilir: Minsk traktör fabrikasının bantlarında çalışma koşulları onun çalıştığı fabrikanın bantlarından yerden göğe kadar farklıdır. Minsk fabrikasında çalışma temposu öyledir ki, insan kendini banta bağlı hissetmiyor.

Üretimin rasyonalizasyonu Sovyet insanlarını işsiz kalma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıyor. Biz, Erivan'da, gazışıl ampüllerini üreten «Armelktrosvet» fabrikasını gezdik. Bu ampüllerin hazırlandığı bantlardaki çalışmalar esas itibarıyla otomatikleştirilmiştir. Ama bazı bölümlerde hâlâ el emeği de kullanılmaktadır. Ama böylesi bölümler yıldan yıla azalıyor.

Fabrikanın müdürü Benyamin Tumasyan şunları söyledi: Biz, çalışmalarını otomatikleştirmeye devam ediyoruz. Başlangıçta her bantta 62 kişi çalışıyordu, şimdi ise 38 kişi çalışıyor. Yıl sonuna kadar bunların sayısı

32'ye inecektir. Ayrıca ampullerin paketlenmesini de otomatikleştiriyoruz ve böylece bu bölümde çalışan işçi sayısını da 28'e indireceğiz.

İşine son verilenlere ne oluyor?

Hepsine iş buluyoruz. Çünkü üretim giderek artıyor. Bu beşyıllık planda üretimin yüzde 62 oranında artırılmasını planlamış bulunuyoruz.

SBKP Merkez Komitesi'nin Mayıs 1982 Plenumu'nda kabul edilen Gıda Programı'nda (*) öngörüldüğü gibi, endüstri sektöründe olduğu gibi tarım sektöründe de gelişmenin anahtarı üretimin entansifleştirilmesidir. Programın amacı nüfusa her tür gıda maddesinin düzenli sağlanmasıdır. Merkezi İstatistik Kurumu'nda bize anlatıldığı gibi, son onbeş yıl içinde ülkede kişi başına gıda maddeleri tüketimi önemli ölçüde artmıştır. Üstelik bu, nüfusta sürekli artış kırsal nüfusta düşüş ve kent nüfusunda artış koşullarında sağlanmıştır. Ama tarımdaki bu başarılarla karşın bir dizi nedenden ötürü bu artışların hızla artan talebe yetişmesi sağlanamamıştır. Bu nedenle de kimi gıda maddeleri halka yeterli ölçüde sunulamıyor. Bu güçlüklerin nedenleri SSCB'de açık tartışılıyor. Bu da, halkın bu güçlüklerin aşılmasına kesin gözle baktığını gösteriyor.

Sovyetler Birliği'nde yoğun tarım yöntemlerinin nasıl uygulandığının çarpıcı örneklerini görme olanağına kavuştuk. Brest bölgesindeki Belorusya devlet çiftlik kombinesi «Mir»in (Barış) mekanize çiftliklerinde tek bir operatör bin tane büyük baş hayvanın bakımını yürütebiliyor. Çiftlik her yıl devlete beş bin ton et satıyor ve 4 milyon ruble kâr sağlıyor. 400 kadın ve erkek işçinin çalıştığı bu çiftlikte yaşam standartları birçok açıdan kentlerde olduğundan daha yüksek.

Belorusya Komünist Partisi Brest Bölge Komitesi Sekreteri Vladimir Grigoryev, «Bu tüm çiftlikler yarınlarımızın örneğidir» diyor.

Ekonomik ilerleme, toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi, Sovyet halklarının ilerleyen kaynaşması, aralarındaki dostluğun pekişmesi bu süreçlerin ilerlemesinin getirdiği tüm toplumsal değişiklikler en sonunda çalışan insanın, emekçinin yaşamına etkide bulunuyor. Bu değişikliklerin tümü en başta çalışan insanda bütünleşiyor. Onun genliği, maddesel ve tinsel gereksinimlerinin karşılanma düzeyi, sosyalizmin kazanımlarının değerlendirilmesindeki temel ölçüt budur. Bu sonuca varmamızda, Belorusya Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı Ulyana Kriştaloviç'le karşılaşmamız özellikle yol gösterici oldu. Onunla yaptığımız görüşmede ilginç veriler sağladık. Emeklilik ödemelerinden, yardımlardan, öğrenci burslarından, konut subvansiyonlarından (SSCB'de kiralar konutların gerçek maliyetinin çok altındadır), çocuk yuvalarının harcamalarından vb. oluşan toplumsal fonlar son beş yıllık dönemlerde ortalama % 25-30'luk bir hızla büyüyor. Bu,

(*) Ayrıntılı bilgi için bak: M. Gorbaçev'in bu sayıdaki, «Gelişmiş Sosyalizm Aşamalarında SBKP'nin Tarım Politikası» başlıklı yazısı.

şimdi kişi başına 436 ruble düzeyindedir (oysa daha 1960'da bu rakam ancak 95 rubleydi). Tüm ülke çapındaki gelişme yaklaşık aynıdır. Toplumsal fonlar bireylerin maddesel durumlarının birbirine yakınlaşmasına yardımcı oluyor. Çünkü kaynakların aslan payı dolaysız gelirleri ortalama ücretin altında olanlara ayrılıyor.

Kriştaloviç'in kimi yanıtlarından onun güçlüklerle dolu bir yaşam yolu geçtiğini anladık ve kendisinden bu konuda bilgi istedik. Şunları anlattı:

«İnsanların kapitalist düzende hangi koşullar altında yaşadıklarını ben kendi yaşamından biliyorum. 1939'a kadar yani 16 yaşıma kadar ben burjuva Polonya'nın işgali altındaki Batı Belorusya'da yaşadım. Annemle babam bir toprak ağasının topraklarında çalışıyorlardı. Ailemiz çok çocukluklu ve annemle babam elbette herhangi bir yardım görmüyorlardı. Ben daha 8 yaşında hayvan bakarak çalışmaya başladım. Daha sonra da bir fırına işçi olarak girdim. Kadın olduğum için bana aynı işi yapan erkek işçilerin yarı ücretini veriyorlardı. Yalnızca dört yıl okula gidebildim.»

Kurtuluştan sonra aile hemen bir kolhoza üye olmuş ve yaşam daha kolaylaşmış. Ne ki, 1941'de Belorusya Hitler faşistlerince işgal edilince, Kriştaloviç bir partizan birliğine katılmış. Savaşlarda ağır yaralar almış. Utkudan sonra, yeniden yeni bir yaşama başlamış. Hem üç çocuk yetiştirmiş hem de yüksek öğrenim görmüş. Memleketindeki bölge sovyetinin halk sayılabiliğine seçilmiş, daha sonra bu sovyetin yürütme kurulu başkanlığına getirilmiş. Bunu bölge parti komitesi birinci sekreterliği izlemiş. Sıradan bir köylüyü devlet adamlığına getiren bir yol. Bir soluk aldıktan sonra anlatmaya devam etti:

«Ama kocam ilk öğretimden sonra başka eğitim göremedi. Ailemize bakmak için ve bana öğrenim olanağı sağlamak için çalışmak zorundaydı. Ne ki, 40 yıldan bu yana birlikte mutlu bir yaşam sürüyoruz.»

Sovyetler Birliği'nde sayısız mutlu insan yaşamı var. Çeşitli yaşam yollarından geçmiş insanlarla yaptığımız birçok görüşmede gördük bunu. Bir Özbek kolhozcusu bize yedi çocuğunun da iyi bir eğitim gördüğünü anlattı. Bir Ermeni işçi bize yeni dairesini gösterirken sevinçle yandaki dairenin de çocuğunun ailesine verildiğini anlatıyordu: «Ne güzel, ayrılmayacağız. Bir aile gibi yaşayacağız». Ne ki tüm bunlar elbette bu ülkede herkesin son derece mutlu olduğu ve yaşamın bir gül bahçesine benzediği anlamına gelmiyor.

«Toplumumuzun kendine özgü birçok sorunu var» diyor, SBKP MK propaganda bölümü başkan yardımcısı Vladimir Sevruk: «Yeni insanın biçimlenmesi için elverişli bir temel yaratıldı. Çünkü sınıfsal ve ulusal uzlaşmazlıklar safdışı edildi ve kolektivizm toplumsal varlığın yasası durumuna geldi. Ama bunlar, her yönlü gelişmiş bireyin oluşmasının kendi-

liğinden, otomatik bir biçimde yol aldığı anlamına gelmiyor. Engeller arasında geçmişin henüz aşılamamış kalıntıları bulunuyor. Öteyandan gelişmesi içinde yeni toplum kendine özgü çelişki ve güçlükler getiriyor. Burjuva kültürünün ve görüşlerinin etkisini de küçümseyemeyiz. Bu nedenle parti, yığınların politik ve moral eğitimi çalışmalarına büyük önem veriyor».

Sosyalist toplumun insanını belirleyen özelliklerin farklı yaş gruplarında nasıl ortaya çıktığını gözlemledik.

Taşkent yakınlarındaki Sverdlov sovhozunu (devlet çiftliğini) ziyaret ettik. Sovhozun çocuk yuvası iki katlı, iyidöşenmiş bir binada. Ana babalar çalışırken 186 küçük günlerini burada geçiriyorlar. Ailelerin ödedikleri para, gerçek harcamaların yalnızca $\frac{1}{10}$ 'u kadar. Çocuklar burada oyun oynuyor, müzik dersleri alıyor ve okula hazırlanıyorlar. Ama en çok hoşumuza giden şu oldu: Her odada ayrı bir Sovyet Cumhuriyetini temsil eden bir köşe vardı. Belorusya köşesinde Belorusya giysili bebekler, Belorusya masallarını içeren kitaplar vardı. Öteyandan Belorusya okullarında da Özbek ve Gürcü dansları öğrenen çocuklar görmüştük. Bilinçli yaşamın daha ilk kısılcımlarında, çocuğa başka halklara ilgi duymak ve saygı göstermek öğretiliyor.

Genç kuşağın yetiştirilmesi Özbekistan için önemli bir sorun: Burada nüfus yılda $\frac{1}{10}$ 3,6 artıyor. Ülkede ikincidir Özbekistan. Tüm çocuklar okula gidiyor. Genç kızlar ve erkekler için iş güvencededir: Gelişen endüstri her yıl ortalama yaklaşık bir milyon genç gereksinim duyuyor. Orta öğrenim, yüksek bir uzmanlık derecesi, gelişmiş bir politik bilinç, çeşitli ilgi alanları ve iyi sağlık, Sovyetler Birliği'nde genç bir işçinin tüm bunlara sahip olmasının zorunlu olduğuna inanılıyor.

Taşkent'de 63 numaralı orta derecedeki teknik meslek okuluna gittik. Burada inşaat işçileri, boyacılar, doğramacılar, sıvacı ve kaynakçılar yetiştiriyor. Bu okula sekiz yıllık ilk öğrenimden sonra giriliyor. Eğitim üç yıl sürüyor ve meslek eğitiminin yanısıra matematik, doğa bilimleri, tarih, edebiyat, yabancı dil ve estetik dersleri de görülüyor. Öğrenciler inşaatlarda öğrenim amacıyla çalışırken de para alıyorlar. Eğitim ve bakım ücretsiz. Bu yıl mezun olan 400 gencin kimileriyle görüştük. Gördük ki, genç işçiler işçiliğe yaraşır bir tutum içindedir, düşünce ufukları geniştir, coşku ve alçak gönüllülüğü bağdaştırmaya hazırdırlar. Özbekistan'da bu türden şimdi 500 okul vardır. İçinde bulunduğumuz beş yıllık dönemde 200 okul daha açılacaktır.

Açıktır ki, bireyin kişiliğinin oluşması okul, lise ya da enstitü ile tamamlanmıyor. Bu, yetişkin bireyin bağımsız yaşamında da sürüyor. Sosyalizmde herkes çalıştığı fabrikanın, yaşadığı kentin ve genel olarak devletin efendisi olarak, haklarını kullanma olanağına sahiptir. Ne ki bu olanakları kullanabilmek için bireyin bilinçlilik ve toplumsal aktivite gibi belli

kişisel nitelikler kazanmaya gereksinimi vardır. Genel olarak sosyalist demokrasi sistemi ve özel olarak, bunu gözlemlerimize dayanarak söylüyoruz-emekçilerin üretimin yönetilmesine geniş katılımı bunu özendiriyor.

Minsk traktör fabrikası Belorusya'daki en büyük işletmelerden biri. Burada üretilen traktörlere, Afrika'nın ya da Kanada'nın çiftliklerinde raslayabilirsiniz. Bu fabrikada çalışan erkek ve kadın 20 binden fazla işçinin 2.500'ü tüm atelyelerde bulunan 34 Sürekli Üretim Konferansı'na katılıyor. Bu organların planları üretimi geliştirmeye yönelik önerileri denetleme ve yönetimin çalışmasını değerlendirme yetkileri vardır. Emekçilerin kendi işletmelerinin yönetimine dolaysız katılımı, yalnızca her düzeydeki tartışmalarla sağlanmıyor. Sendika ile yönetim arasında yapılan ve tüm kollektifi içeren toplu sözleşmeler de önemli rol oynuyor. Şu anda yürürlükte olan sözleşme, onbir bölümden oluşuyor ve üretim planının yerine getirilmesinde, çalışma koşullarının iyileştirilmesinde, emeğin değerlendirilmesinde, dinlenme ve izin, yemek ve sağlık hizmetleri olanaklarının düzenlenmesinde işbirliği sağlıyor. Burada da gene uyum sorunu vardır: Ne işçilerin, ne de fabrikanın çıkarları zarar görmelidir.

Fabrikada çalışanların toplumsal ve politik aktivitesine ilişkin başka veriler: İşçilerin 30'u kent bölge sovyetinde sayılabılır. 25'i halk mahkemelerinde üyedir. İşçi Evgeni Kirilenko SBKP Merkez Komitesi üyesidir. Minsk traktör fabrikasındaki her altı işçiden biri komünist partisi üyesidir.

Şimdi dikkatlerimizi tek bir fabrikaya yoğunlaştırmaktan vazgeçip okuyucuya işçilerin ülke çapında devletin politikasının saptanmasına nasıl etkide buldukları konusunda bir fikir vermeye çalışalım. Sovyet Sendikaları Merkez Konseyi sekreteri Vitali Provotorov'la yaptığımız görüşmede bu konuda bilgi edindik. Provotorov bize ülkede ekonomik bakımdan aktif nüfusun % 98,6'sının (131 milyon) sendika üyesi olduğunu söyledi. Son devlet ekonomik kalkınma planı taslağının tartışılmasında 9 milyon öneri yapıldığını ve bunların en önemlilerinin planın son biçimine alındığını anlattı.

Sosyalist demokrasinin gelişmesinin ana doğrultusu emekçi halkın her düzeyde devlet yönetimine katılmasının yaygınlaştırılmasıdır. Bu, aynı zamanda yeni insanın, yeni toplumun kurucusunun eğitimi için bir okuldur. Bu okulda, Sovyet yurttaşları, sosyalizmde kendilerine ait olan devletin efendileri olarak sorumlu rollerini yerine getirmek için gerekli haklarını ve ödevlerini pratikte deniyor.

Dayanıklılık kuşağı

Minsk ile Taşkent arası binlerce kilometre. Nüfus sayısı bakımından birbirine benzese de, (her ikisinin de nüfusu birer milyonun üstünde) bu

iki kentin çehresi birbirinden farklı. Ama yazgılarında ortak bir yan var ki, onu anlatacağız.

1944'de, Minsk faşist işgalden kurtarıldıktan hemen sonra, Kent Sovyeti'nin oturumunda ele alınan sorun şuydu. Belorusya'nın, yalnız yıkıntıları kalan başkentini önceki yerinde mi bırakmalı, yoksa yeni bir yerde mi kuruculuğa başlamalı? Sayıların % 49'u yer değiştirilmesinden yana, % 51'i ise karşı oy verdi. Minsk, neredeyse 900 yıldır bulunduğu yerde kaldı. Akıllıca bir karardı bu. Çünkü tarihle olan bağ, halk için başlı başına bir güç kaynağıdır. Ve, tüm güçlülere karşın kent yenibaştan yaratıldı.

Belorusya'nın başkenti, tüm cumhuriyetin yazgısını yansıtıyor. Savaşta Belorusya'nın 96 kenti yıkıldı, 2.200 köyü yakıldı. Bunlardan 186'sını, bu arada bugün tüm dünyada bilinen Hatın köyünü faşistler, insanlarıyla birlikte yokettiler. Hatın köyündeki büyük anıtın etrafında dikili her üç kayından sonra bir boşluk bırakılmış: Savaşta her dört Belorusyalıdan biri ölmüştür.

Getirdiği acıların, yıkımın, felaketin büyüklüğü ve insanların yüreklerinde açtığı kapanmaz yaralar bakımından, savaşla hiç bir şey kıyaslanamaz. Ama, barış zamanlarında da büyük felaketler olur. Taşkent'in başına gelenleri de bir anıt anlatıyor. Üzerinde bir erkekle kucağında bir çocuk bulunan bir kadının heykelinden oluşan, parlak taş kaide üzerindeki anıtta bir yarık var. Baş tarafında, üzerinde «26 Nisan. Saat 5'23» yazılı bir taş var. Kentin büyük bir kısmının yıkılmasına, 10 binlerce insanın evsiz barksız kalmasına yolaçan depremin merkezidir burası. Ama daha bir yıl geçmeden tüm Taşkentliler, sürekli kalabilecekleri eve kavuştular. Bugünkü Taşkent, yeni binaları, tiyatro ve müzeleriyle, huzur içinde güzel bir kenttir. Onun mimarisi, günümüzün rasyonelliğini Doğunun romantizmiyle kendinde birleştiriyor. Engin yeşillikler ve çiçekler içinde bir kent. Binlerce çeşme ve şadırvan . . . Aramızdan biri «Ben 21. yüzyılın kentini gördüm» diyor. Ve biz onu onaylıyoruz.

Minsk de gelecek yüzyıla bakıyor. Baş mimar Yaroslav Lineviç'in bize anlattığı, kentin gelişme planları tam da böyle nitelenebilir. Bugün birçok endüstri işletmesi kent dışına çıkarılıyor. Kenti boydan boya saran göl ve yeşil alanlar sistemi oluşmuş, geliyor. Kuruculuk en modern gereksinmelere göre yürütülüyor. Minsk ve Taşkent, bu iki kent de, Sovyet halklarının enternasyonalist kardeşliğinin gücüyle yaşama döndü yenden. Yukarıda sözünü ettiğimiz, depremin merkezindeki anıtın hemen arında, metalden ve taştan yapılmış plaketer üzerinde, o zor zamanda Özbekistan başkentinin yardımına koşan cumhuriyet, bölge ve kentlerin adları sıralanıyor. Ülkenin tüm coğrafyasını burada görmek olanaklı. Bu yılın ilkbaharında buraya gelen L. İ. Brejnev, şu sözleri boşuna söylemiş: «Birlik cumhuriyetleri Takımıyıldızında, SSCB halklarının kardeşlik ve

dostluğunun yaratıcılık sembolü olarak, Doğunun yıldızı, yıkıntılar altında yeniden doğup büyüyen Taşkent parlıyor . . . » (1)

Sovyet yaşamının bu ve daha birçok olgularında biz, sosyalizmde, halklar arasında, insanlar arasında ilişkilerin, sosyalizmin doğasından kaynaklandığını ve yeni toplumun gelişip daha olgun biçimler alması ölçüsünde pekiştiğini gördük. Bu süreç, Sovyet tarihçilerinin, sosyolog ve felsefecilerinin dikkatlerini üzerinde topluyor. Taşkent'te biz, Özbekistan cumhuriyetinin V. İ. Lenin Müzesinin müdürü, ünlü bilim adamı profesör Hamid Vahidov ile bu konuda konuştuk. Vahidov canlı ve renkli bir dille anlatıyordu:

Özel mülkiyete dayalı topluma özgü uzlaşmaz çelişkiler, insanlık uygarlığını, depremlerin yolaçtığından daha derin uçurumlarla, birbirine düşman komplara, ülkelere, uluslara ve sınıflara ayırıyor hâlâ. Kapitalizmin ideologları, bu ayrılmışlığın kalıcılığından, aşılmazlığından sözediyorlar. Sosyal ve ulusal çelişkilerin giderilebileceğini, insanın insan tarafından sömürülmediği yerde sosyal ve ulusal uyumun sağlanabileceğini sosyalizm pratikte kanıtladı.

Konuşma sırasında, sosyalistlerin önlerine koydukları amaçlar üstüne genç Engels'in söylediği şu güzel sözleri anımsadık: «Biz, ayrı ayrı kişi ile tüm öteki insanlar arasındaki uzlaşmazlığı yokediyoruz, sosyal savaşın karşısına sosyal barışı çıkarıyoruz . . . » (2) Taşkent'teki Lenin Müzesinde, duvarlardan birine, Oktobr Devrimi'nin önderinin şu sözleri yazılmış, «... Her ulustan emekçi yığınların yasal gereksinimleri ve ilerici istemleri ilk kez enternasyonalist birlik içinde gerçekleşecektir . . . » (3)

Sosyalist ülkelere uygun olarak oluşan realitenin başlıca içeriğinin şöyle formüle edilebileceğini düşündük: Özgür insanın sosyal barış ve enternasyonalist birlik koşullarında uyum içinde gelişmesi.

İnsanlığın bu yüzyıllık özleminin Sovyetler Birliği'nde ve sosyalist topluluğun öteki ülkelerindeki pratikte gerçekleşme deneyimi, ulusların eşitlik ve birlik ilkelerinin yaşamda nasıl uygulanabildiğini gösteriyor. Bu deneyim dünya halklarında büyük ilgi uyandırıyor. SSCB'de biz, yeryüzünün değişik anakaralarından gelmiş insanlar gördük. Merkezini ziyaret ettiğimiz Özbekistan Dışölkelerle Dostluk ve Kültürel İlişkiler Derneği, dünyanın 120 ülkesiyle ilişki kurmuş bulunuyor ve her yıl 150'nin üstünde delegasyon ve turist grubu karşılıyor.

– Biz deneyimizi memnuniyetle paylaşıyoruz. Ama, kuşkusuz ki, bu deneyimi hiç de «ihraç etmek» niyetinde değiliz.

(1) «Pravda», 25 Mart 1982.

(2) K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 2, s. 537.

(3) V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 26, s. 40.

Moskova'da, Erivan'da, Taşkent'te ve Minsk'te bize söylenen buydu.

SSCB'de sosyalizm kuruculuğunun tüm deneyimi, bu yolda başarıya, ancak halkın başında işçi sınıfının öncüsü, Leninci örgüt ilkelerine dayanan, birlik içinde Marksist-Leninist bir parti, devrimci eylem partisi bulunursa ulaşılabileceğini kesinlikle gösteriyor. Fabrikalarda, kolhoz ve sovhozlarda, bilim kurumlarında, gittiğimiz her yerde şunu gördük: Üretimdeki en iyi işçiler, yenibuluşçular, bilim adamları, yetenekli örgütçüler, genellikle komünistlerdir. Kendi örneğiyle, yaşam amaçlarının doğruluğuna ve önemine olan inançlarından kaynaklanan enerjisiyle onlar, tüm emekçileri peşlerinden çekiyorlar.

Parti, devrimde, çokuluslu sosyalist devleti yaratma savaşımında halkın yöneticisiydi. Bugünkü gelişmiş sosyalizm aşamasında onun rolü artıyor. Bu, SSCB Anayasasına da yansımıştır. Toplumsal-politik sistemin çekirdeği durumundaki partinin toplumdaki yönetici ve yönlendirici rolü, bu Anayasada özel bir madde ile belirtiliyor. SBKP'nin sıralarında bugün neredeyse 18 milyon kişi bulunuyor. Ülkede yetişkin nüfusun yaklaşık onbirde birini komünistler oluşturuyor.

SSCB'nin 60 yıllık gelişmesinin ve bu dönemdeki kendi çalışmalarının sonuçlarını SBKP MK özel bir kararla değerlendirdi.

Şimdi yaptığımız geziden sonra bu belgedeki şu sözler bizim için özellikle inandırıcı oluyor: «Sovyetler Birliği hiç kimseye, şu veya bu ülkenin özelliklerini hiçe sayan hiçbir devlet düzeni klişesi ve «modeli» dayatmıyor. O, kendi varoluşuyla, yeni tipten toplumsal ve ulusal ilişkilerin reel pratiğiyle, kapitalizmin çözecek durumda olmadığı en karmaşık sorunları çözerek gösterdiği örnekle, tarihin gelişmesi üzerinde giderek artan bir etki yapıyor. Güçlü bir sosyalist devlet olan SSCB, öteki ülkelerle ilişkilerini, büyük halkı güçlütlen öncelikler ilkesi temelinde değil, eşitliğin yüksele, V. İ. Lenin'in deyimiyle, insanıl ilkesi temelinde kuruyor.» (7)

Gezimiz sırasında her yerde şunu gördük: Sovyet dış politikasının ilkeleri burada tam desteğe sahip. Parti, devlet ve halk, bir bütündür. Yeri gelmişken belirtelim ki, bazen Avrupa ülkelerinde duyduğumuz şu sorunun yanıtı burada yatıyor: SSCB'de niçin «hükümete karşı» barış yürüyüşleri olmuyor? Görüşüp konuştuğumuz kişilerin, günümüzün ana sorununa, barış sorununa yaklaşımında fark yoktu.

Belarusya Komünist Partisi MK Sekreteri Aleksandr Kuzmin şöyle diyor:

Savaş sırasında iki kızkardeşimi yitirdim. Annem, her ziyaretine gittiğimde ağlar, «Valya ve Şaşa sağ olsalardı ...» der. Savaşta sevgili

(7) «SSCB'nin kuruluşunun 60. yıldönümü üstüne». SBKP MK Kararı, «Pravda», 21 Şubat 1982.

Belorusyamı havadan bombalamak zorunda kaldığım oldu, uçmandım. Yüreğim yanıyordu, ama bombalıyordum. Savaşa karşı tutumunuz ne diye soracak ne var ki?

Bize anlatıldığı üzere, birçok Sovyet fabrikalarında işçiler kendi girişimleriyle ayda bir gün Barış Fonu hesabına çalışıyorlar. Gönüllülük ve özgişkenlik temelinde SSCB'de kurulan bu fon bugün savaşlardan zarar gören halklara yardım ediyor. Yazarlar, sirk, tiyatro ve film oyuncularını telif haklarını ve primlerini bu fona yatırıyor, savaşta oğlunu yitiren emekli kadın öğretmen maaşının bir kısmını veriyor, onbinlerce insan fona para yatırıp barışı savunma, koruma istemini dile getiriyor.

Taşkentte, güçlü depreme dayanabilecek biçimde kurulan yeni binaları bize gösteren mimarlar, binanın konstrüksiyonuna yerleştirilen, dayanıklılık kuşağı denen bir tip kuşaklardan sözediyorlardı. Sosyalizm ve barış güçleri bugün, insanlık uygarlığı yapısında başlıca dayanıklılık kuşağıdır. Bu dayanıklılık kuşağının güçlenmesi devam ediyor. Sosyalizm bütün olarak bir hareket, bir büyüme içinde ve onun ön sıralarında, tüm dünyaya sosyalizmin yolunu açan ve bu yolda ötekilerden daha çok ilerlemiş bulunan Sovyetler Birliği yer alıyor.

Savaş endüstrisi ve ulusal egemenlik

Gabriel Lopez

Brezilyalı ekonomist

Gelişmekte olan ülkeler olarak anılan çok sayıda devletten oluşan grup çok çelişkili süreçlerde kendini gösteren karmaşık bir evrimleşme geçiriyor. Bu ülkelerin uluslararası olaylar üzerinde artan rolü tarihsel olarak olumlu bir eğilimdir ve günümüz aşamasının önemli bir yanıdır. Ne ki buna gelişmekte olan dünyada artan ölçüde hızlı bir ayrışma eşlik ediyor. Bu, somut durumlarda genel eğilime özel bir etki yaparak, onu minimuma indiriyor veya maksimuma yükseltiyor. Hızlanan ayrışma içinde, kimi belli başlı ülkelerin Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin ana grubunun önünde «ileriye sıçrama» yaptıkları özellikle göze çarpıyor. Bunların kimileri devlet tekel aşamasına geçiyor.

Brezilya, bunun açık örneğidir. O, gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğunu pek çok ekonomik gösterge açısından aşmıştır. Özellikle dikkati çeken, Brezilya'da güçlü bir silah endüstrisinin yükselmesidir. Bu durum, ekonomik olarak orta derecede gelişmiş ülkelerde bağımsızlığın sınırları ve bağımlılığın gerçekleşmesi, kapitalist dünyada güçler oranı veya eski emperyalist merkezler dışında biriken askersel-endüstriyel gücün kaynakları gibi önemli bir dizi sorunu ortaya çıkarıyor. Bu sorunlar Falkland (Malvinas) krizinden (!) sonra hızla önem kazandı. Çünkü o, Latin Amerika'da sürmekte olan, silahlı kuvvetlerin işlevi ve emperyalist güçlerden bağımsız ulusal bir savunma potansiyeli kurmak gibi tartışmalara epeyce malzeme sağladı.

Bu sorunlar, kolaylıkla anlaşılacağı gibi komünistlerin de dikkatini üzerine çekmektedir. Kolay ve kesin bir çözüm bulunmasa da Marksist-Leninst bir yaklaşımla bugün bu gruplar için bile çıkış noktaları belirlenebilir. Bu yaklaşım en önemli şeyi, yani silah endüstrisinin büyümesine yol açan, bunu kullandıran sınıfsal çıkarları göstermeye yardım eder ve ana emperyalist merkezlerin hegemonyasını kemiren gelişmeleri göz önüne alır. Brezilyalı ve anakaramızın diğer ülkelerindeki komünistler, kendi ülkelerinin politikasının, ABD saldırgan politikasına boyun eğmesine kesinlikle karşıdılar. Ne ki, onlar aynı zamanda anakaramızın yerli yöneticilerinin tehlikeli özelemlerine karşı da uyanıktılar.

Burjuva ideologları kendi ülkelerinin komünistlerini doğuştan, kör anti-

---

(!) Krizin nedenleri için, «Barış ve Sosyalizm Sorunları», Temmuz 1982'de yer alan Mario Jose Grabivber ve Jerry Pocock'un yazılarına bakın (Not Red.)

militaristler olmakla, ulusal askersel yapıları yoketmek için karşıdurulmaz bir özlem taşımakla suçluyorlar. Oysa böylesi kaba bir görüş tutarlı Marksist-Leninistlere doğaları gereği yabancıdır. Onlar sorunun kökenini bir ordunun veya bir silah endüstrisinin varlığında değil, onların karakterinde, eğiliminde ve hizmet ettiği amaçlarda görüyorlar. Şu ortadadır, köklü politik ve ekonomik değişimler olmadan, askersel aygıtın yığınların ve uluslararası güvenliğin zararına kullanımına son verilemez. Bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için, gericiliğin ve emperyalizmin ajanlarını erkten uzaklaştırmak, onların silahlı kuvvetleri ve silah endüstrisini kontrol etmelerine son vermek, toplumu gerçekten demokratikleştirmek ve tüm savunma potansiyeli de içinde devletin temel kaynaklarını ulusallaştırmak gerekir.

Her ülkede, askersel aygıtın yerli gericiliğin ve emperyalizmin çıkarları doğrultusunda kullanılmasına karşı savaşım, var olan güçler oranına ve ordu kurumlarının, onun endüstriyel temelinin gelişme özgüllüklerine bağlı olarak sürüyor. Brezilya'da böylesi pek çok özgüllük söz konusudur.

On yıl önce, Brezilya'da, yalnız tabanca ve patlayıcı madde üreten veya yabancı yapımı makine ve aygıtları onaran yedi fabrika vardı. Bugün, ürünleri, ateşli silahlardan savaş uçağına kadar uzanan, doğrudan 100.000 işçi, mühendis ve teknisyen çalıştıran bir askersel-endüstriyel sistemi oluşturan işletmeler var. Sayıları 100 kadar. Diğer kaynaklara göre bu sisteme doğrudan veya dolaylı bağlı 350 kadar şirket (2) var.

Silah endüstrisi, devlete ait, özel ve karma şirketleri içeriyor. Bunların büyük bölümü güçlü mali ve endüstriyel birliklerdir. (3) Bunlara kontratlar ve altkontratlarla bağlı olan şirketler var. Özel bir bakanlıkla (kara, hava ve deniz kuvvetlerinden sorumlu) kurulan sıkı ilişki kalıcı örgütsel yapılara olanak sağlıyor. Patlayıcı madde üreten işletmeler yerli devlet bankaları veya yabancı bankalarca finanse ediliyor. Finansman biçimleri geleneksel kredilerden söz konusu şirketlere doğrudan banka yatırımına kadar değişik biçimler alıyor.

Brezilya'nın kendi fabrikaları her üç ordu kuvvetine de askersel donatım ve malzeme sağlıyor. Onların gereksinimlerinin yüzde 60'ını karşılıyor. (4) 1981'in sonunda silah üretimi 2 milyar dolara ulaşarak, Brezilya'-

(2) Bak: «America Latina. Informe politico». 28 Mayıs 1982, s. 83.

(3) Askersel üretim birliklerinin karmaşık yapısı, 1958'de kurulmuş özel bir şirket olan «Engesa» örneğinde ortaya çıkmaktadır. Şirketin ana ürünleri zırhlı araçlar ve traktördür. Mali açıdan «Engesa» yanlısı bir holding şirketince kontrol edilmektedir. Ana şirkete ek olarak yani «Engesa»nın kendisi, holding «Engexo-Exportadopa» («Engesa» ve diğer askersel endüstri şirketlerinin ürünlerini pazarlayan ticaret firması), «Engex Equipmentos», (deney atölyeleri olan araştırma merkezi) ve videosistemler yoluyla mesleki eğitim programları alanında uzmanlaşmış olan «Engevideo»dan oluşuyor.

(4) «America Latina. Informe politico», 28 Mayıs 1982, s. 83.

yı kapitalist dünyanın baş sekiz silah üreticisinden birisi durumuna getirdi.

80'li yılların başında, dünya silah pazarının kapasitesi 500 milyar doları aştı. ⁽⁵⁾ Bu demektir ki ülkemizin payı yalnız yüzde 0,4'tür. Ancak bu sayının önemini değerlendirebilmek için, kimi etmenleri göz önüne almak gerekir. Birincisi, Brezilya'nın askersel-endüstriyel gelişmeye geç başlamış olması ve başladığından bu yana çok kısa bir sürenin geçmiş olması. İkincisi, Afrika, Asya ve Latin Amerika'lı silah üreticilerinin ana grubu ile Brezilya arasındaki büyüyen uçurum. Bir diğer etmen, silahlı kuvvetlere yapılan doğrudan harcamalardır (özellikle ulusal gelire oranla). Brezilya'nın boyutları ve kimi gelişmekte olan ülkelerdeki militarist tirmanma göz önüne alındığında bu harcamalar az gelebilir ve var olan askersel üretim kapasiteleri fazla görünebilir. Öyleyse sorun nerededir?

Brezilya silahlı kuvvetlerinin yüksek komutanlarının sözcüsü, ülkesi için yalnız kendi silahlı kuvvetlerinin gereksinimlerini karşılamamanın yeterli olmadığını belirtti. Gerçekten de, Brezilya'nın askersel endüstriyel sistemi kendini bu görevle sınırlamıyor. O, artık önemli ölçüde döviz kazanıyor. Endüstriyel dışsatım 1980'de 10,8 milyar dolara yükseldi, bunun bir milyar doları askersel amaçlı araçlar satışından geldi, yani toplamın onda biri. ⁽⁶⁾ 1981'de askersel araç dışsatımı yarı yarıya arttı. Bu, özellikle dünya kapitalist ekonomisindeki bugünkü devresel bunalım nedeniyle Brezilya'daki genel ekonomik çöküş göz önüne alındığında çok etkileyici bir hızdır. Brüt yerli üretimdeki düşüş, resmi ve fazlasıyla iyimser bilgilere göre yüzde 3,5'i (veya kişi başına yüzde 5,8) ⁽⁷⁾ buldu. Son on yıllarda böylesine keskin düşüş olmamıştı.

Nevar ki, ekonomi uzun zamandır zorluklar içindedir. Burjuvazinin o çok reklam ettiği «Brezilya mucizesi» ⁽⁸⁾ palavrasından geriye sadece bulanık anılar kaldı. Yetmişli yıllarda dünya pazarında sıkça yinelenen petrol fiyat artışları ticaret dengesi üzerinde yıkıcı etkiler yaptı. Dış borçlar o günden beri çığ gibi büyüyor. İç pazar genişledi ama bu Brezilya ekonomisinin zayıflıklarını aşmaya yeterli ölçüde olmadı. Ekonomik sistemi dışa yönelik bir ülke, artık ek yabancı pazarlara sahip olmadan yapamaz.

Bu bunalımlı durumda hükümet dışsatımı arttırmaya, dışalımını sınırlamaya yöneldi. Ne ki, geleneksel malların satımı aşılması zor engellerle karşılaştı. Ekonomik strateji çizicilerin yeni çıkış noktaları sağlayacak ve

⁽⁵⁾ Bak: «World Armaments and Disarmament», «SIPRI Yearbook» 1981, Londra 1981, s. 147.

⁽⁶⁾ «Ecame», 4 Kasım 1981, s. 42.

⁽⁷⁾ «Exame», 10 Mart 1982, s. 24.

⁽⁸⁾ Brezilya «ekonomik mucizesi»nin gerçek anlamı için, Giocondo Dias'ın, «Demokratikleşme zamanı geldi», adlı yazısına bakın, BSS, Kasım 1981.

güvenilir satış olanakları açacak mallara gereksinimi vardı. ⁽⁹⁾ Uluslar-
arası gerginlikler dünyanın çeşitli bölgelerindeki yerel çatışmalar ve pek
çok gelişmekte olan ülkenin kendi silahlı kuvvetlerini modernleştirme öz-
lemleri, tüm bunlar büyük bir pazar vaadediyordu.

Bu durum, endüstriyel temeli ve burjuva devletini güçlendirmekte ısrar
eden, bir yandan onun askersel gücünü kurmak, öte yandan ekonomik
dengeyi yeniden sağlamak isteyen yüksek rütbeli subayların çıkarlarıyla,
kârlı bir iş peşinde koşan büyük ulusal sermayenin çıkarlarını çakıştırdı.

Peki, Brezilya dışsattımcıları çok büyük deneyime, çok büyük bilimsel
ve teknolojik potansiyele ve geniş mali kaynaklara sahip olan geleneksel
silah üreticileriyle nasıl rekabet edebilirler? Çeşitli etmenler söz konusu.
En başta rakiplere oranla işgücüne yapılan düşük ödemeler (üstelik ye-
terli ölçüde kalifiye bir işgücüne) geliyor. Öteyandan, Brezilya şirketleri,
dünya pazarında, gelişmekte olan ülkelerin ordularınca kullanılabilir
orta düzeyde gelişmiş silahlarda uzmanlaşarak «yerini» aldı.

Brezilya askersel endüstriyel sistemi artık modern teknolojiye sahiptir.
Bu, büyük ölçüde uluslarüstü şirketlerden teknolojik buluşları ödünç al-
manın sonucudur. Ne ki, bir diğer önemli olgu ülke silahlı kuvvetlerinin
bütçeden ayrılan kaynaklarla laboratuvarlarda ve savunma bakanlık-
larının ateşleme alanlarında denemeler için büyük yatırımlara girişmiş
olmasıdır. Onların bilimsel ve teknolojik potansiyelleri, Brezilya endüstri-
sinin askersel sektörünün sürdürmekte olduğu özerk gelişmenin temelle-
rinden birisidir.

Şunu belirtmek önemlidir. Hükümet silah dış satımı için belirli avan-
tajlı koşullar sağlıyor. Bu reklam yapmaktan ve son modeller için sergiler
düzenlemekten daha öteye geçiyor. Yetkililer kârlı anlaşmalar imzalamak
için politik ve diplomatik araçlarla yardımcı oluyor. Ve kuşkusuz silah
dışsattımcılarına kredi almada, enerji ve hammadde kullanımında ve kam-
biyo işlemlerinde öncelik tanıyor.

Brezilya'da askersel üretimin kurulmasını ve gelişmesini inceleyen her-
hangi bir kimse onun yabancı sermaye ile çok yönlü bağlarını hemen

⁽⁹⁾ İlk silah satım kontratı 1975'de Libya ile bağlandı. Anlaşma «Engesa»
ile yapıldı. Bugün şirketin üretiminin onda dokuzu dışarıya, 32 ülkeye
gidiyor. «Engesa» kapitalist dünyanın başlıca tekerlekli zırhlı araç
sağlayıcılarından birisidir. O, dünya kapitalist pazarındaki bu tip as-
kersel araçların yarısını sağlıyor. «Embraer» tarafından üretilen «Ban-
deirante» uçakları, ABD'ne, Latin Amerika'ya, Afrika'ya ve kapitalist
Avrupa ülkelerine satılıyor «Xingu» eğitim uçağı, «Fransa'ya ve kapi-
talist Avrupa'nın kimi ülkelerine satılıyor. «Tucano» avcı uçağı İngil-
tere'de pazar buldu. «Helibras», «Esquilo» ve «Gaviao» helikopter-
lerini Bolivya, Şili ve Peru'ya satıyor. Brezilya modeli silahların geli-
miş kapitalist ülkelerde üretildiği üzerine söylentiler var. Birkere «En-
gesa», «Cascavel» zırhlı araçlarını, ABD'de ABD «Bell Aerospace
Textron» şirketi ile işbirliği içinde üretmeyi planlıyor.

farkedecektir. Uluslarüstü tekellerden silah üreticilerinin yerli silah endüstrisinin gelişmesinde belirli bir payı vardır. Onlar için ülkemizdeki silah üretimi hem kârlı bir yatırım olan, hem de umut verici bir pazardır. Ayrıca onlar düşük ücretlerden büyük kâr elde ediyorlar. Buna ek olarak yabancı tekeller kendi silah modellerini Brezilya aracılığıyla, onun sağladığı dışsattım kolaylıklarından yararlanarak satma olanakları peşindedirler.

Ancak şu nokta önemle belirtilmelidir: Brezilya silah endüstrisinin karakterini belirleyen onun yabancı sermaye ile ilişkilerinin çapından çok, bu ilişkilerin ekonominin sivil sektörlerinden çok daha fazla çeşitlenmiş olmasıdır. Özellikle üzerinde durulması gereken bir olgu, bu alanda ABD askersel endüstriyel şirketleri ile olan ilişkilerin boyutlarının, Batı Avrupa tekelleriyle olandan daha küçük olmasıdır. Neden? Bu, Brezilya silah endüstrisinin ABD'nin kontrolünden kurtulmakta olduğu anlamına mı geliyor?

Washington, «kızıkların genel saldırısı»ndan sonra (emperyalist propaganda Küba Devriminin etkisini ve anakarada onu izleyen yıllarda kuruluş savaşının yükselişini böyle niteliyor), Brezilya'daki Nisan 1964 darbesi ile öç alarak bu saldırıyı durdurduğunu sanıyordu. O, artık en büyük Güney Afrika ülkesinin egemen çevreleri ile arasında ciddi ayrılıklar olacağını pek ummuyordu. O dönemde, ABD strateji uzmanları, CIA kanalıyla çalışarak, silahlı kuvvetlerin kontrolünün Brezilya ordusunun aşırı sağ kanadına geçmesine yardım etti. Ülkemize üniforma giydirdikten sonra, Beyaz Saray onu uysal bir polis rolünde görmeyi umdu. Ama polis işlevini görebilmek için rejimin buna uygun «copları» olmalıydı. Brezilya endüstrisinin potansiyellerini de göz önüne alan Washington, silah üretiminin bir bölümünün Brezilya'da yapılmasının yararlı olacağına karar verdi. O, ayrıca ABD'nin doğrudan karışmasının istenmeyen politik sonuçlar verebileceği veya alıcının «tarafsız» bir vericiyi yeğlediği ülkelere dolaylı silah sağlamak gibi kimi hassas sorunları bu yolla çözmeyi hesapladı. Ve belirtmeye bile gerek yok, Washington ABD şirketlerinin, Brezilya askersel endüstrisinin ortağı olacağını ve onu dolaylı veya dolaysız kontrol edeceğini umdu.

Ancak zaman geçtikçe, kendi konumlarını güçlendiren Brezilyalı generaller, darbeden hemen sonraki yıllarda kuzeydeki patronlarının yardımına büyük gereksinim duyarken, «vefasızlık» göstermeye başladılar. Kendi çıkarları, kendini hep daha çok hissettirmeye başladı. Aynı zamanda, giderek egemen grup içinde değişiklikler olmaya başladı. «Aşarılıkları» nedeniyle, kaşarlanmış anti-komünistler, ABD yanlısı doğrultunun ünlü avukatları, azgın faşistler konumlarını yitirdiler. Onlar artık Brezilya sermayesi ile tam uyum içinde değillerdi, onun dünya sahnesinde kredisini düşürüyorlardı ve böylece yabancı pazarlara daha çok girmesine engel oluyorlardı. Ülkede ılımlı sağ milliyetçi bir eğilimin ve askersel

pragmatiklerin üstün geldiği günlere gelindi. Onlar, uluslarüstü tekellerle kalıcı ilişkiler içindeki, ancak onlara doğrudan bağlı olmayan yerli finans burjuvazisiyle ilişkiliydi. Askersel pragmatiklerle bağlaşıklık karşılığında Brezilya sermayesine politik güç sağladı ve ağırlığını koymasına yardım etti.

Yeni liderler, «ulusal güvenliğin» temeli olarak devlet sektörünü güçlendirmeye özel önem verdiler. 70'li yılların ortalarında, ekonomiyi çeşitlendirme ve iş çevrelerinin eylemleri üzerinde daha büyük devlet kontrolü uygulama politikasının belirtileri ortaya çıkmıştı. Bunun nedenlerini açıkça göremeyen kimi gözlemciler, imtiyazlı bir ABD bağlaşığı olarak bilinen Brezilya'nın, yabancı yatırımları sık sık ve Washington'un daha söz dinlemez ortakları olarak görünen komşu ülkelerden, daha sıkı kontrol etmesini şaşkınlıkla karşıladılar.

Devletin ve ülkenin kendi endüstriyel potansiyelinin rolünün artması eğilimi, çok geçmeden kendini Brezilya'nın askersel politikasında da ortaya koydu. Daha, 1968'lerde, silah dışalımını yerli üretimle karşılamak için bir çaba gösterilmişti. Hükümet ABD'den satın alınan modelleri, ordunun sahip olduğu işletmelerde üretmeyi denedi. Ancak, ABD donatımını taklit etmenin, karşılığını ödemeyen çok karmaşık bir şey olduğu kanıtlandı. 70'li yılların ortalarında hükümet, devletin ve özel şirketlerin olanca kaynaklarını birleştirmeye, onların geleneksel uzmanlık alanlarını gözönüne alarak askersel üretime çekmeye karar verdi. Bundan önce, ABD'nin artan yakınmalarına karşın silah dışalımında çeşitlenmeye doğru bir değişim oldu. Washington, 12 milyar marklık «asrın kontratı»nı, — 1975'de Batı Almanya ile Brezilya'nın nükleer enerji endüstrisine yardım sağlamak üzere bağlanan anlaşmayı kendisi için bir tehlike görmekte haksız değildi.

ABD emperyalizminin dikkatle yetiştirmekte olduğu Brezilyalı «polis» elden gitmekteydi. Karşılıklı «yakınmalar» birikti ve sonunda Carter döneminde, Washington Brezilyalı generalleri dizginlemeye karar verdi. Gerekeçte hazırıdı. Beyaz Saray kendi uydurma «insan hakları» kaygısını kullanmayı umarak, Brezilya'nın bunları çiğnediğine dikkat çekti. Carter yönetiminin gerçek amacı, askersel hükümete ABD'ye itaatte kusur ederse, uluslararası yalıtılma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu göstermekti. Bu, uygun bir biçimde sahneye kondu. Washington centilmenleri gorilleri azarladı ve rejimlerinin dış görünüşünü düzeltmelerini söylediler ve daha da önemlisi yeniden uysal ortak rolünü benimsemeye çağırıldılar.

ABD hükümetinin demagojik açıklamaları Brezilyalı generalleri kızdırdı, 1977'de Pentagon'la ilişkileri askıya aldılar ve 1952'de bağlanmış olan askersel işbirliği anlaşmasını bozdular. Ülkemiz egemen güçleri üzerindeki etkilerini abartan Washington'lu politikacılar umdukları sonucu alamadılar. Brezilya'nın askersel üretim potansiyeli ABD'den bağımsız

olarak büyüyordu, kendi başına bir güç olma nitelikleri kazanıyordu. Bu, son yıllarda böyle devam etti.

Yüzeyden çok derinlerde gizli şeyleri ortaya çıkaran bir fırtına gibi, bu yılın Malvinas (Folkland) krizi on yıllardır biriken ve Latin Amerika'yı ABD'den ayıran çelişkileri tüm çıplaklığıyla yüzeye çıkardı. Kriz herşeyden önce, bölgenin kimi egemen rejimleri ile ana emperyalist merkezlerin çıkarları arasındaki ciddi uyumsuzluk biçimindeki nesnel eğilimi açığa çıkardı. Geçmişte ABD-Brezilya ilişkilerinde soğumaya yol açan herşeyi bir kez daha ortaya koydu.

Reagan'ın, Thatcher hükümetine verdiği açık destek, pek çoklarını uyandırdı. Hâlâ ABD patronluğuna umut bağlayanlar, ABD'nin Latin Amerikalı ortaklarını yalnız kendi bencil nedenleri gereği küçümsemediğini bunu yakın emperyalist bağlaşıklarının çıkarları söz konusu olduğunda da yaptığını kavradılar. Bu olay, Washington'un karşılıklı tüm yasal yükümlülükleri, yalnızca Latin Amerikalıların tek yönlü görevi olarak gördüğünü bütün açıklığıyla gösterdi. Dahası, Malvinas çatışmasının sonucu ABD emperyalizminin on yıllardır bölgede savunduğu «yarım kürenin savunması» stratejik ilkesinin içyüzünü sergiledi.

Brezilya'nın ve kimi diğer Latin Amerika ülkelerinin egemen çevrelerinin görüşleri, Batı yarımküresindeki devletler arasındaki askersel dayanışma konusundaki eski kalıplardan gerçekten farklı yeni çözümler arayışı ile belirlenen bir değişim gösterdi. Latin Amerika'da, Rio de Janeiro Paketi⁽¹⁾ ürünü olan «Amerikalılar arası sistem» yerine «Latin Amerikalılar arası sistem»in geçmesi yolundaki artan çağrılar buna bağlıdır. Bu tür girişimler, bölgenin pek çok ülkesinde hükümet düzeyinde destek buluyor.

Nevar ki, söz konusu olan yalnız askersel-politik değil, aynı zamanda askersel-teknolojik bağımlılıktır. İngiliz ordusuyla çatışması sırasında dışarıdan silah sağlamasına izin verilmeyen Arjantin ordusunun deneyimi, silah sağlamada ABD veya diğer NATO ülkelerine bağımlı olan her devletin emperyalist bir saldırı karşısında tümüyle çaresiz kalabileceğini gösterdi. Zaten bu, ABD ile Latin Amerika arasındaki tüm askersel ilişkiler sisteminin kaçınılmaz bir sonucuuydu. Bu sistemin – söz konusu ülkelere sağladığı silahlar, hem de verdiği askersel eğitim yöntemleri «anti-gerilla» operasyonları, «yıkıcılık»a karşı savaşıma yani ulusal egemenliği savunmaya değil de, Washington için kabul edilebilir bir düzeni garanti etme amaçlarına göre ayarlanmıştır. Kavramın kendisi, Pentagon strateji uzmanlarının reçetelerinde «yarım kürenin savunulması»nın gerekleriyle

(1) Pakt, diğer bir deyişle Amerikalılar Arası Karşılıklı Yardım Anlaşması olarak anılıyor. Batı yarım küresi ülkelerince ABD'nin baskısıyla 1947'de imzalandı. Yeryüzünün çeşitli bölgelerinde «Pentagon» tarafından oluşturulan askersel politik bloklar dizisinin ilkidir.

yer değiştirmiştir. Buna göre ABD silahlı kuvvetlerine baş rol tanınmakta, Latin Amerika askersel gücünün bağımlı bir kapasitede, polis işlevi görevi beklenmektedir.

Malvinas çatışmasından sonra Latin Amerika kamuoyu ordunun toprak bütünlüğünü ve ulusal onuru savunma, ulusal egemenliği garanti etme gibi doğal ve ilkesel işlevlerine yeniden dönmesi sorunuyla karşı karşıya geldi. Bugün artık anakaraların politik sahnesinde ulusal savunma potansiyelinin bağımsız gelişmesi gerektiğini açıklayanların sayısı hayli çoktur. Yaygınlaşan bir görüş açısını dile getiren Venezuela'lı ilerici Jose Vicente Rangel, silahlı kuvvetlerin modernleştirilmesinin «emperyalist güç merkezlerine haber alma konusu dışında, politik, lojistik, teknolojik veya hareket gibi hiç bir açıdan bağımlı olamayacağı»nı vurguladı. (11)

Pek çok gerek askeri, gerekse sivil Latin Amerikalı politikacı, gözlerini Brezilya örneğine çeviriyorlar. Çünkü o, bölgedeki diğer ülkelerden ayrımlı olarak, son yıllarda kendi savunma gücünü sağlamaya özen göstermişti. Brezilya deneyiminin ışığında ne öneriliyor? Genel olarak çeşitli olanaklar üzerinde duruluyor. Birincisi, silah alımı kaynaklarını çeşitlendime gereğini tartışıyorlar. Sık sık Brezilya'yı bir silah sağlayıcı seçenek olarak gösteriyorlar. İkincisi, modern ulusal bir savaş endüstrisi kurulmasını savunuyorlar. Kuşkusuz, tüm ülkelerin ve orduların bu göreve yetenekli olduğu söylenemez. Kimileri bundan çok uzaktır. Bu nedenle üçüncü bir olanak olarak, Brezilya'nın ve Arjantin'in ilgili işletmeleri temeline dayanarak Latin Amerika askersel endüstriyel şirketlerinin kurulması önerilmektedir.

Burjuva politikacılarının ve askersel liderlerinin Malvinas krizinden ve buna bağlı olarak Brezilya örneğinden çıkardıkları dersler savunma sorunlarında geleneksel yaklaşımdan uzaklaşılığının önemli bir göstergesidir. Ne ki, bu sonuçlar kendi başlarına kesinlikle bir yenilik değildir. Komünistler öteden beri orduyu emperyalist güçlerin bir aracına dönüştürme sürecinin içyüzünü sergiliyorlar. Bugün, orduyu ülkenin kendi endüstriyel potansiyeli temeline modernleştirmek üzerine konuşulurken, onlar böyle bir seçimi sorunun son çözümü olarak değerlendirmiyorlar. Konuyu derinlemesine ele alıyorlar ve onun olası sonuçlarını gerçekçi olarak tartışıyorlar. Gerçekten de, Brezilya'daki gibi bir silah endüstrisi, büyük bir güçtür. Yakıcı sosyal ve ekonomik sorunların çözümü için, özellikle yığınlara daha yüksek yaşam standardı sağlamak için gerekli muazzam kaynakları yutuyor. Bunun ötesinde bu gücün kime çevrileceği, kimin yanında yer alacağı hiç belli değildir. Ulusal egemenliğin pekiştirilmesine yardım edecek ve emperyalist diktaya direnecek mi, yoksa ABD emperyalizminin stratejik çıkarlarına boyun mu eğecek, başka bir durumda da yerli gericiliğin düşüncesiz, yayılmacı özelemlerine mi hizmet edecek?

(11) «Tribuna Popular», 28 Mayıs – 3 Haziran 1982.

Kuşkusuz Brezilya'da askersel üretimin büyümesi burjuva topluma özgü etmenlerin dürtüsüyle gerçekleşti. Sermaye her zaman en çok kâr etme umudu gördüğü yere yönelir. Yine açık ortadadır ki, ahlaksal değerlendirmeler veya yurtsever ilkeler sermayenin umurunda değildir. Nerede silah üretimi böylesi kârları sağlıyorsa, sermaye oraya transfer edilir.

Askersel endüstriyel sektör, erkekleri destekleyen bir etmendir. O, tekellerin silah üretimiyle ilgili üst kesimlerine yüklü kâr akışı, devlete kriz dalgaları arasında bocalayan ulusal ekonomideki kimi delikleri tıkamak için gerekli araçları sağlar. Ne ki, bunun yüksek bir toplumsal maliyeti vardır. Emekçi halktan toplanan vergiler, askersel amaçlarla verimli olmayan bir biçimde kullanılırken, milyonlarca insan yoksulluk ve açlık içinde yaşıyor. Brezilya silahları gezegenimizdeki sıcak noktadaki ateşi körüklemekte ve Pinochet, Strossner gibi faşist tipi diktatörlüklerce rejimlerini sürdürmek, bu rejimlere karşı çıkan yığınları bastırmak için kullanılıyor.

Ama şunu unutmamak gerek: Biz dünya kapitalist ekonomisinin hâlâ çeperinde yer alan ve ABD'nin geleneksel askersel stratejik hegemonyasında olan bir alanda yer alan bir ülkedeki silah endüstrisini tartışıyoruz. Brezilya geniş ölçüde yabancı sermaye tarafından sömürülüyor. Ve o, ekonomisini emperyalist merkezlere bağlayan bağlardan kurtulmuş değildir. Bu nesnel koşullar, yapması gerektiği gibi bir etki yaratarak, bağrında karmaşık çelişkiler barındıran kendi askersel endüstriyel sisteminin kurulmasına yol açtı. Her ne kadar emperyalist istemlerin bağımlı bir yürütücüsü olmak işlevine uygun olarak gelişmeye başladıysa da, Brezilya'daki askersel üretim bu çerçeveyi aştı. O, ülkenin askersel ve askersel-teknolojik bağımlılığını azaltıyor, kimi durumlarda emperyalist güçlerin geleneksel silah üreticilerinin ve dışsatımcılarının bir rakibi oluyor.

Şunu da belirtelim ki, bunlar politik değişimler ortamında yer alıyor. Geçmiş yıllar boyunca, Brezilya, toplumsal gerginliklerin «buharını» kaçırmaya yarayan sübapların açıldığı «apertura»ya sahne oldu. Öteyandan gerçek değişiklikler de yer aldı. Ülke mutlak egemen, terörist bir askersel diktatörlükten «sınırlı demokrasi» rejimine geçti. Kimi anayasal haklar geri verildi ve zorbalığa yetki veren ve özellikle yığınların nefretini kazanmış yasal önlemler kaldırıldı. Bu, ülkenin sosyal ve ekonomik gelişmede aldığı yola ve yığınların yükselen savaşımına bağlı olarak ortaya çıkan sınıfsal ve politik güçler oranındaki değişimin sonucudur. Askerlerin milliyetçi kesimleri ve onlarla bağlaşan burjuva grupları – erkteki kaldırıcıları elinde bulunduranlar – «ideolojik cephe» kavramından ve kör anti-komünizmden uzaklaşarak «sorumlu pragmatizm» ilkelere yöneldiler. Ülkedeki ve dışardaki gerçekleri göz önüne almaya çalıştılar. Ama olumlu değişimler daha çok dış politikada belirgindir.

Çünkü bu alanda, artık kendi güçlerinin bilincinde olan Brezilya egemen çevrelerinin çıkarlarıyla Washington'un çıkarları sık sık çatışıyor.

Brezilya Angola Halk Cumhuriyeti'ni ilk tanıyan, bağımsız Mozambik'e ekonomik yardımda bulunan ilk kapitalist ülke oldu. O, Filistin halkının haklarını destekliyor ve İsrail'in saldırgan politikasını kınıyor. Nikaragua'da halk savaşı başladığında, Figueiredo hükümeti bu ülkenin diktatörlüğe karşı güçlerine arka çıktı. Brezilya hükümeti, Washington'un saldırgan bir Güney Atlantik Bloku kurma planını geri çevirdi ve Malvinas krizi sırasında Arjantin'le dayanışma içinde olduğunu açıkladı. Son dönemde Brezilya ile sosyalist ülkeler arasında yararlı ilişkiler gelişiyor. Bu açıdan da Brezilya Washington'un düzenlemelerinden uzaklaşıyor. Sovyetler Birliği ile ekonomik ilişkiler şimdiye kadar görülmedik boyutlara ulaştı. Hükümetler arasında varılan anlaşma ikili ticaretin 1982'de 1 milyar dolara yükselmesini öngörüyor. Bu 1981 yılındakinin iki katı demektir.

Nevarki, Brezilya ilerici kamuoyunun rahatlayıp, oturması için hiç bir neden yoktur. O, biliyor ki, ordudaki aşırı gerici güçler etkileri azaltılmış da olsa, kesinlikle tümüyle yok edilmemiştir. Bu gruplar halkın demokratik kazanımlarını sıfıra indiren 1964 darbesini gerçekleştiren vurucu gücün uzantısıdır. Öte yandan, Brezilya finans oligarşisinin tehlikeli, yayılmacı özlemlerini gözardı etmek yanlış olur. Ve ABD emperyalizminin, Brezilya'nın askersel endüstriyel potansiyelinin bağımsız bir rol oynamasına sessiz kalacağını hayal etmek saflıktır. Washington, yeni bir durumda Brezilya'yı kendi stratejik sistemine katma olanağı verecek bir yolda ilerliyor ve ilerleyecektir. Demokratlar, ulusal egemenliği savunma amacının çarpıtılması tehlikesinin ve tekellerin çıkarına bir silahlanma yarışının tirmandırılması tehlikesinin bilincindedirler.

Bu nedenle, anti-emperyalist hareket ve toplumun tam demokratikleştirilmesi için yığın eylemleri, Brezilya ekonomisindeki tehlikeli eğilimleri bastırmak için temel koşullardır. Halkımız, ulusal yaşamın kilit sorunlarının savaş ve barış konusunda sıkıca bağlı olduğuna inanıyor. Ülke ABD emperyalizminden askersel alanda da bağımsızlığını kazanmalıdır. Ne ki yığınlar silah işi yapanların çıkarlarının ulusun temel sorunlarını gölgelemesine ve diğer uluslara felaket getirmesine razı değildir.

Brezilya ilerici güçleri, kamuoyunu ülkenin yöneticilerinin militarist eğilimine karşı harekete geçirmeyi, orduyu emperyalist merkezlerin yozlaştırıcı etkisinden korumayı ve onun ulusal karakterini korumayı görev biliyor. Ülkenin silahlı kuvvetlerinin ve endüstriyel potansiyelinin halkı ezmeye değil, egemenliğin güçlenmesine hizmet etmesini, barış için bir tehdit oluşturmasını garantiye almak çok önemlidir. Brezilya halkı insanlığın başlıca görevinin bir nükleer yıkımı önlemek ve genel silahsızlanmayı sağlamak olduğunu unutmuyor.

Bunalımın burgacında

ENDÜSTRİLEŞMİŞ KAPITALİST ÜLKELERDE EKONOMİK DURUM

Bilindiği gibi dünya kapitalizmi 1980'den beri yeni bir ekonomik bunalım içinde. Burjuva tahminçileri ve fütürologları, yakında ekonominin canlanacağını, hızlı bir atılıma geçeceğini, dolayısıyla istihdam durumunun düzeleceğini, fiyatların yükselmesinin yavaşlayacağını, vb. söylediler. Gerçek durum nasıl? Olguları, istatistikleri inceleyelim.

Yokuş aşağı gidiş

Daha 70'li yılların ikinci yarısında, kapitalist yeniden-üretim koşullarının bir bütün olarak kötüleşme eğiliminde olduğu açık olarak görüldü.

Birinci olarak, büyüme oranları düştü. Bu konuda, ötekilerinin yanı sıra, 1974–1975 bunalımından önceki dönemle, yani 1969–1973 arasıyla, 1980'de başlayan bunalımdan önceki dönemi, yani 1976–1979 arasını kıyaslayalım. Gayri safi ulusal hasılanın (GSUH) yıllık ortalama gelişme oranı ABD'de $\frac{0}{0}$ 3,5'den $\frac{0}{0}$ 2,8'e, AET ülkelerinde $\frac{0}{0}$ 4,9'dan $\frac{0}{0}$ 2,4'e, Japonya'da $\frac{0}{0}$ 8,8'den $\frac{0}{0}$ 3,7'e düştü. Endüstri üretimindeki gelişme hızı ise çok daha fazla düşüş gösterdi. Bu oran, ABD'de $\frac{0}{0}$ 4,1'den $\frac{0}{0}$ 2,7'e, AET ülkelerinde $\frac{0}{0}$ 5,3'den $\frac{0}{0}$ 1,7'e, Japonya'da $\frac{0}{0}$ 10,9'dan $\frac{0}{0}$ 2,3'e düştü. (1)

İkinci olarak, insan kaynaklarının ve maddesel kaynakların etkili kullanımını dile getiren niteliksel göstergeler duyulur biçimde kötüleşti. Endüstrileşmiş kapitalist ülkelerin çoğunda emek üretkenliğinin yükselmesi yavaşladı; hatta ABD ve diğer bazı ülkelerde bir durgunluk eğilimi, ve bazı durumlarda, emekçi başına ortalama üretimde mutlak bir azalma eğilimi ortaya çıktı. Sermaye yoğunluğunun düşmesine yol açan süreçlere daha az rastlanır oldu. Sermaye-üretim oranında düşüş durumlarına daha fazla rastlanmağa başlandı. Nitekim, ABD'de, tarım dışındaki bütün dallarda, patronların kullandığı sermayenin hacmi, 1973–1979 yılları arasında, GSUH'nin gerçek hacminden $\frac{0}{0}$ 15 daha hızlı arttı. (2)

Savaş sonrasındaki en yıkıcı ekonomik bunalım olan 1974–1975 bunalımından sonraki devresel canlanma, görece zayıf ve kısa süreli oldu. Endüstri üretimindeki, bu evreye özgü artış 1978–1979 yıllarında meydana

(1) İlgili yılların «Monthly Bulletin of Statistics»ine göre hesaplanmıştır.

(2) «Economic Report of the President», Washington, 1982, s. 113.

geldi. Bunun nedenleri, herşeyden önce, kapitalist ekonominin yapısının yeniden düzenlenmesi, enerji tasarrufu sağlayan teknolojilerin daha ileri bir şekilde endüstriyle bütünleştirilmesi ve pek çok geleneksel kesimin, yeniden endüstrileştirilmesi idj.

Devresel canlanma sırasında talebin artması, enflasyonist süreçleri de peşinden getirdi. Şimdiye kadar, hiçbir canlanma dönemi hayat pahalılığının böylesine hızlı artmasına yol açmamıştı. Artan pahalılığın gerçek gelirler dinamiği üzerindeki yıkıcı etkisi kapitalist dünyadaki milyonlarca aileyi ipotek karşılığı, kredi ve tüketim kredisi kullanmağa zorladı. Devresel canlanma koşullarında bireysel tüketimin ilerlemesi, hep, önceden alınmış kredilere dayanılarak, yani gelecekteki gelirlerden karşılanarak gerçekleşti. Örneğin, ABD halkının dayanıklı: tüketim maddelerine yaptığı harcamalar 1977–1979 arasında 159 milyar dolar arttı. Aynı dönemde, tüketicilerin toplam borçları ise 134 milyar dolardan fazla arttı, yani toplam masrafların % 84'ünü buldu. 1971–1973 döneminde ise bu oran % 58'in altındaydı. (3) Tüketim talebindeki bu şekilde bir artışın uzun süremeyeceği açıktı.

Canlanma dolayısıyla ekonomik faaliyetlerin yoğunlaşmasına bağlı olarak, enerji maddelerinin dışalım fiyatlarında görülen yükselme, orantısızlıkları arttırdı ve yeni bir bunalımın koşullarını olgunlaştırdı. Bu bunalımda devresel faktörlerle yapısal faktörler içiçe geçmiştir. Bu koşullarda, sermaye dünyasında bu süreçlerin evriminde belirli bir eşitsizlik görülmüştür. Nitekim, savaş sonrası için çok karakteristik olan bir bunalıma «sürünerek girme» döneminin başladığı ABD, İngiltere ve Fransa'da 1979'a doğru canlanmanın nefesi kesilirken Japonya, FAC, İtalya ve diğer birkaç ülkede devresel canlanma 1979 yılında ve 1980'nin başlarında doruk noktasına ulaşmıştır.

Özgül nitelikler

Gelmekte olan sanayideki gerileme (bk. Çizelge 1), son derece eşitsiz bir biçimde ortaya çıktı. Bu da, bu sürecin iki evresinin saptanmasını sağladı. 70'li yılların ikinci yarısındaki devrede en fazla üretime 1980'in ilk üç ayı sırasında ulaşıldı. Bunalımın yakıp yıkıcı ilk kılıç darbesi ise aynı yılın ikinci ve üçüncü üç ayları sırasında indi. AET ülkelerinde, üretimdeki düşüş dördüncü üç aya kadar sürdü. Bunalım, hemen hemen bütün baştaki emperyalist devletleri sardı. 1980'in ikinci üç ayında, 15 ülkede sanayi üretiminde düşüş görülüyordu.

(3) Agy., s. 263.

Çizelge 1: Bunalımın etkisiyle endüstri üretiminin düşmesi (1)

	Düşüşün derinliği (yüzde hesabıyla) (2)	Süre (Üç ay olarak) (3)
ABD	- 9,0	8
Japonya	- 2,1	3
FAC	- 4,2	9
Fransa	- 5,0	10
İngiltere	- 13,6	11
İtalya	- 10,4	8
OECD ülkeleri	- 4,8	8
Batı Avrupa	- 5,0	8
AET	- 5,8	8

(1) İncelenen dönem, 1980 ile 1982'nin ilk üç ayı arasında yer almaktadır. Endüstrideki gerileme pek çok ülkede sona ermediği için, gerilemenin derinliği ve süresi ile ilgili veriler geçicidir.

(2) Bunalım öncesindeki en fazla üretimle, en az üretimin olduğu üç ay arasındaki oran.

(3) İki düşüş arasındaki belirli bir canlanma da içinde.

Kaynak: «Main Economic Indicators» OECD, s. 4, 1982.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, süresi sınırlı olmakla birlikte, ekonomik faaliyetlerdeki gerileme bu evrede çok belirgin oldu. Altı aydan kısa bir süre içerisinde üretim hacmi yaklaşık % 7 düştü. 1981'de yeni bir «fırtına» patlamasından önce, 1980 sonbaharında belirli bir sakinleşme görüldü. 1981 Ağustosunda, endüstri üretimindeki azalmanın ikinci evresi başladı. Bunun sonuçları daha da yıkıcı oldu. Nitekim, 1981'in üçüncü üç ayı ile 1982'nin birinci üç ayı arasında üretim düzeyi yaklaşık % 9 oranında düştü. Bunalım, özellikle, otomobil ve çelik endüstrileri gibi bazı kilit endüstri kollarını etkiledi. 1982 Haziranında son 11 yılın en düşük düzeyine düştü. 1981'in aynı döneminde 10,45 milyon ton iken, 1982'de 6,05 milyon tona indi.

1981 yazında, endüstri üretimindeki gerilemenin ikinci evresi Batı Avrupa'da da görüldü. İngiltere'deki bunalım, savaş sonrasındaki en şiddetli bunalım oldu. Petrol endüstrisi dışında bütün endüstri dallarını etkiledi. Kapsam olarak ancak 1929-1933 «büyük çöküş»üyle kıyaslanabilir. Bu son yıllarda, Federal Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ekonomilerindeki dalgalanmalar, endüstri kollarının çoğunda bir üretim düşüşü, bir durgunluk anı, bir canlanma, daha sonra yeni bir düşüş biçiminde ortaya çıktılar. Fransa'da 1981 sonbaharında ekonomide hafif bir canlanma olmasını, uzmanlar, yeni hükümetin aldığı, asgari ücreti yükseltici önlemlere bağlıyorlar. Ama, Batı Avrupa ülkeleri, bir bütün olarak, bunalım ve gerilemenin üçüncü yılını yaşıyorlar.

Japonya'da endüstri üretiminde bunalımın kapsamı ve süresi biraz daha kısıtlı oldu. Bunun başta gelen nedeni, diğer kapitalist ülkelere doğru yoğun bir şekilde «fazla-üretim ihraç edilmesi» oldu. Burada, 1981 yılında, ürünlerinin çoğunu dışarı satan makine yapımında üretim % 10,5 artarken, bütün öteki endüstri kollarında üretimin ortalama olarak % 3,1 oranında kısıldığını söylemek yeterlidir. Ülke içi tüketim ve yatırım talebi zayıf iken, 1981 sonbaharında dışsatım olanaklarında görülen kısılma, ekonominin bütünü için ağır bir darbe oldu. 1981 Kasımından beri, Japonya'nın endüstri üretiminin hacmi sürekli azalıyor. Bu azalma, özellikle, 1980–1981'deki artışı besleyen kollarla görülüyor.

1974–1975 bunalımı, endüstri mallarında bir fazla-üretim ile bir «eksik üretim»in birlikte gitmesi ve hammadde ve tarım ürünlerinin hızla pahalılaşmasıyla kendini belli etti. 1980–1981'de ise, ekonominin iki ana alanında, endüstride ve tarımda daha çok fazla-üretim belirtileri görülüyor. İçinde bulunulan «stagflasyon» koşullarında, kapitalist ülkelerde besin maddelerinin perakende fiyatları toptan fiyatlarından daha hızlı bir şekilde artıyor. Nitekim, bu nedenle, Kuzey Amerikalı çiftçilerin net gelirleri, 1979–1981 arasında 15 milyar dolardan 8,5 milyar dolara düştü. (4) Bu da, endüstrideki gerilemeden ileri gelen güçlüklerin daha da keskinleştiğini gösteriyor.

Öte yandan, bunalım, para ve bankalar sisteminde de ciddi bir şekilde karışıklık yarattı. 1980–1981 yıllarında, büyük kapitalist şirketlerde bile rekor düzeyde zararlar görüldü. Küçük ve orta şirketlerdeki iflaslar ise, savaş sonrasında görülmedik sayıda. Bu iflaslar ABD'de, bunalım öncüsünün iki katını aşkın. 1981 bilançolarını çıkartmış şirketlerin borçları da, 1974–1975 bunalımındakinden daha yüksek. İngiltere'de, kayıtlı şirketlerin % 1,2'si 1981 yılında iflas etti. Bu sayı, son 10 yılın en yüksek sayısıdır. FAC'de 11.500 firma iflas etti – «FAC tarihindeki mutlak rekor» (5). Nihayet, Fransa'da da bu iflasların sayısı yaklaşık % 20 oranında arttı.

Büyük sermaye, zayıflayan rakiplerini yutmak için, konjonktürden yararlanmayı hiç de ihmal etmedi. Birkaç sayı, yürürlükteki bunalım koşullarında ABD'deki tekelleri sermaye yoğunlaşmasının boyutları hakkında bir fikir verecektir: 1981 yılında, önde gelen ABD şirketleri en az 2.200 şirketi yaklaşık 84 milyar dolar karşılığında almışlardır. Bu kontratların en önemlileri, aktifleri 1'er milyar doları aşan firmalar arasında yapılmıştır.

Günümüzde, özel maliyenin geçirdiği ciddi sarsıntılar, kaçınılmaz bir şekilde, devlet maliyesinin kayıplarıyla içiçe geçiyor. ABD, Japonya, FAC, Fransa, İngiltere, İtalya ve Kanada'nın toplam bütçe açıkları, 1981 yılında, GSUH'larının yaklaşık % 2,5'ini oluşturuyordu (1979'da % 1,9) (6)

(4) Agy., s. 339.

(5) «Wirtschaftswoche», 9 Ekim 1981.

(6) «Economic Outlook» OECD № 30, Aralık 1981, s. 23.

ABD'de, 1982 ve 1983 cari yılları için beklenen eşi görülmedik açık (100 milyar dolar dolaylarında), Reagan yönetiminin ekonomi politikasını bu son zamanlara kadar koşulsuz destekleyen politikacıları bile ciddi bir şekilde düşündürüyor.

Emperyalistlerarası savaşımın keskinleşmesi

Aşırı üretim bunalımları, «burjuva üretiminin bütün öğeleri arasındaki çelişkilerin boşaldığı, dünya piyasasındaki bu büyük fırtınalar» (7), kapitalist uluslararası ekonomik ilişkiler sistemini her zaman güçlü bir şekilde etkilemişlerdir. Kapitalist dünyadaki uluslararası değişimin 1980-1981'de geçirdiği sarsıntılar, 1974-1975 bunalımı dışında, savaş sonrası bütün bunalımlardaki benzeri olayları açmıştır. 30'lu yıllardan beri ilk kez olarak, dünya kapitalist ticaretinde iki yılı aşan bir durgunluğa tanık olunmaktadır. Bütün bunlar da, emperyalist merkezler arasındaki rekabeti yeniden hızlandırmaktadır. Dünya bunalımı «fırtına»sından en fazla etkilenen otomobil, radyo-elektronik aygıtlar, takım tezgahı donatımları ve demirli madenler piyasalarında Japonya'nın varlığını arttırması, ABD ve Batı Avrupa'ya özellikle pahalya maloldu. 1979'dan bu yana otomobil üretiminin dörtte birinden fazla azaldığı ABD'de, 1981 yılında satılan otomobillerin %26'sı Japon malıydı. Japon ürünlerinin başarılı bir şekilde ABD ve AET piyasalarında yer tutması, bu ülkelerin Japonya ile olan ticaret açıklarının hatırı sayılır derecede yükselmesine yol açtı. ABD'nin 1980'de 7,0 milyar dolar olan açığı 1981'de 13,4'e, AET ülkelerinin 1980'de 8,8'e milyar dolar olan açığı 10,3'e yükseldi. ABD ve Ortak Pazar'ın baskısı altında, Japonya bu iki bölgeye yaptığı otomobil dış satımını biraz azalttı. Ama, diğer malların piyasalarındaki çabalarını daha da arttırdı ve rakiplerini itelemeye devam etti.

Kâr oranlarının hareketindeki eşitsizlik bu son zamanlarda hızlı bir şekilde arttı ve ABD'deki kâr oranlarıyla onun partnörlerinininki arasındaki fark büyüdü. Bu, hiç de küçümsenmeyecek bir ölçüde, bunalımın belirtilerinin ABD'nin kredi sisteminde de ortaya çıkmasından ve Amerikan federal rezerv sisteminin gittikçe daha sık başvurduğu kısıtlamalardan ileri geliyor. Washington'un tek yanlı kararlarıyla bir «faiz oranları savaş» başlatıldı. Bu, pek çok Batı Avrupa ülkesinin ekonomisini çok derin bir şekilde etkiledi.

Gittikçe daha artan ekonomik güçlüklerle karşı karşıya kalan endüstrileşmiş kapitalist ülkeler, bunalımının yükünün en büyük kısmını, özellikle fazla üretimle ilgili kısmını, en zayıf partnörlerinin üstüne yıkmak için ellerinden geleni yaptılar. Bu eğilim en iyi şekilde, emperyalist devletlerle kurtulmuş devletler arasındaki ekonomik ilişkiler düzeyinde ortaya

(7) K. Marks, F. Engels, yapıtlar, c. 13, s. 162 (Ruşça).

çıkıyor. GATT uzmanlarına göre, 1981 yılında endüstrileşmiş kapitalist devletlerdeki mamul ürün dışsatımı toplam artışının yaklaşık dörtte üçünü kurtulmuş ülkeler alıyorlardı. Oysa, gelişmekte olan ülkelerin hammadde satışından elde ettikleri gelirin, bunalımın etkisi altında azalması, onların, aldıkları malların bedellerini ödemelerini özellikle güçleştiriyordu. Burada, GATT'a göre, petrol ihraç etmeyen kurtulmuş ülkelerin ürünlerinin fiyatlarının % 13 oranında düştüğünü, buna karşılık dışalımının ise % 7 oranında arttığını hatırlatalım. Bu durum, bu ülkelerin dış borçlarının artmasına yol açıyor.

Üretim güçlerinin israf edilmesi

Kapitalist ekonominin son yıllarda içinde bulunduğu bunalım, kapitalizme özgü israfın boyutlarını da açıkça gösteriyor. Bu israf, özellikle, maddesel ve insan kaynaklarının üretici olmayan bir biçimde, öncelikle de insanlık için çok tehlikeli olan silahlanma yarışının hızlandırılmasında kullanılmasında görülüyor.

Bunalımın, devletlerin maliyetlerindeki gerilimi artırmasına karşın, NATO ülkeleri 1980-1981 yıllarında askersel giderlerini 80 milyar dolardan daha fazla arttırdılar (bk. Çizelge 2). ABD endüstrisi, gittikçe daha fazla miktarda savaş malzemesi imal ediyor. Yeni siparişlerin sayısı, toplam olarak azalmıştır. Ama bu siparişler 1981 Kısımla 1982 başı arasında (mevsimlik dalgalanmalar hesaba katılmıştır) yaklaşık dörtte üç oranında artmıştır. İngiliz hükümetinin, Falkland adaları anlaşmazlığını silah gücüyle çözme kararı, İngiliz askersel-endüstri şirketlerine yeni devlet siparişleri yapılmasına ve diğer NATO ülkelerinden silah alımına yol açtı. Militarizasyon, kapitalist dünya ekonomisindeki dengesizlikleri artırıyor.

Çizelge 2. NATO ülkelerinin askersel harcamaları (milyar dolar olarak) (1)

Ülkeler	1970	1978	1979	1980	1981
ABD	76,5	105,1	114,5	142,7	171,0
FAC	6,2	21,6	24,6	25,1	25,0
Fransa	6,0	15,2	18,8	20,2	26,0
İngiltere	6,0	14,1	17,6	24,4	28,7
İtalya	2,6	6,2	7,1	6,6	8,9
Diğer NATO ülkeleri	5,8	17,8	18,4	21,8	22,4
Toplam	103,1	179,9	200,7	240,9	282,0

(1) NATO ülkelerinin harcamaları, Yunanistan, Türkiye ve Kanada dışında, NATO'nun kendi yöntemleriyle hesaplanmış ve yıllık ödemeler biçimine çevrilmiştir.

Kaynak: İlgili yılların «Military Balance»ı.

Üretim kapasiteleinin gittikçe artan ölçüde düşük randımanla işletilmesi de, kapitalizmin yol açtığı o dev boyutlu israfın başka belirtilerinden birisidir. Düşük kapasite kullanımı, ABD'de ve pek çok Batı Avrupa ülkesinde, 1974-1975 bunalımı sırasında kırılan «rekor»lara çok yaklaşmış, hatta İngiltere'de erişmiştir. (bk. Çizelge 3). Nitekim ABD otomobil endüstrisinde, 1981-1982 yıllarında, potansiyelin yarısından daha azı kullanmıştır.

Çizelge 3. Endüstri kapasitelerinin kullanımı (% olarak)

Yıl	ABD (1)	FAC (1)	Fransa	İngiltere (2)	İtalya
1975-1976'daki en düşük kapasite kullanımı (3)	70,3	74,8	69,4	20	68,0
1979	85,6	84,7	81,8	42	76,3
1980	79,1	82,4	82,0	26	74,5
1981	78,5	79,0	78,2	20	72,6

(1) Yapım (imalat) endüstrisi.

(2) Tam randımanla çalışan firmaların oranı.

(3) ABD için 1975'in birinci üç ayı. Fransa için ikinci üç ayı. FAC için üçüncü üç ayı. İtalya için dördüncü üç ayı. İngiltere için 1976'nın birinci üç ayı.

Kaynak: «Main Economic Indicators» OECD, No 4, 1982.

ABD ekonomisinin üç ay içinde uğradığı toplam kayıpların tutarı (1972 fiyatlarıyla), 1957-1958 bunalımı sırasında ortalama 188 milyar dolar; 1974-1975 bunalımı sırasında 233 milyar dolar; üretim düşüşünün 1980-1981'deki birinci evresinde 255 milyar dolar; 1982 başlarında ise daha da yüksekti. (8) Bu da, şimdiki bunalımın yol açtığı zararların, ABD ulusal gelirin en azından altında biri tutarında olması demektir.

Üretim güçlerinin çok büyük boyutlarda çarçur edilmesi, kendisini ana üretim gücü olan işgücünü, kapitalizmin etkili bir şekilde kullanamamasında özellikle göstermektedir.

Ekonomik faaliyette bu son 40 yılda görülen en büyük gerileme, işgücü piyasasını da çok kötü bir duruma soktu. (Bk. Çizelge 4). Gerek mutlak sayı olarak gerekse toplam çalışan nüfus içindeki pay olarak işsizlerin sayısı 1974-1975 bunalımındaki en yüksek sayıyı çoktan aştı.

(8) «Survey of Current Business», No 2, 1981'e göre hesaplanmıştır.

Çizelge 4. İşsizliğin boyutları
(toplam çalışan nüfus içinde % olarak) ⁽¹⁾

	1970	1975	1979	1980	1981	aralık 1981
ABD	4,8	8,3	5,7	7,0	7,5	8,6
Japonya	1,1	1,9	2,1	2,0	2,2	2,2
FAC	0,8	3,7	3,2	3,1	4,3	5,4
Fransa	2,4	4,1	5,9	6,3	7,6	8,1
İngiltere	3,1	3,9	5,7	7,2	11,4	12,6
İtalya	5,3	5,8	7,5	7,4	8,3	8,9
OECD ⁽²⁾	3,0	5,1	5,1	5,8	6,8	7,6
AET ⁽³⁾	2,7	4,3	5,6	6,0	8,0	8,9

⁽¹⁾ Ulusal istatistikler düzeltilerek, OECD'nin İstatistik Bölümü tarafından hesaplanmıştır.

⁽²⁾ OECD'nin başta gelen 15 ülkesi. Bu ülkeler toplam işsizlerin % 85-90'ını içermektedirler.

⁽³⁾ OECD'nin başta gelen 6 ülkesi. Bu ülkeler AET'deki toplam işsizlerin % 95'ini içermektedirler.

Kaynak: «Main Economic Indicators» OECD, No 4, 1982.

Bunalım özellikle Batı Avrupalı emekçileri etkiledi. AET'de 1975'de % 4,3 olan işsizlik oranı, 1981 sonunda % 8,9'a çıktı. Bu oran ABD'de, 1982 Ağustosunda % 9,8 idi. Bu, 1929-1933'deki «büyük çöküntü»den bu yana en yüksek düzeydir.

Burada verilen sayılar, sadece kayıtlı «tam işsizler»i kapsıyor. Gerçekte ise, ABD'de işsizler çalışan nüfusun yaklaşık % 11'ini oluşturuyorlar. «Teknik işsiz»lerin sayısı da gittikçe artıyor. Bu sayı ABD'de 1982 başında 5,5 milyon kişi idi.

Son zamanlara kadar bunalım zamanlarında işsizlik, kamu hizmetinde çalışanları görece daha az etkiliyordu. Ama bu alanda da gözle görülür değişiklikler meydana geliyor. 1981 yılında, ABD'de, yerel erk organlarında çalışan memurların sayısı 100 bin kişi azaltıldı. Aynı şekilde, federal işletme ve kurumlarda çalışanların sayısı da yaklaşık bir o kadar indirildi. Nitelsiz işgücü piyasasında, arz ile talep arasında muazzam bir açık var. Nitekim, İngiltere'de, 1981 yılında, bir boş işyeri için başvuruların sayısı 300 kişiye kadar varıyordu. ⁽³⁾

Emekçilerin zararına

İşsizlik konusunda devresel ve yapısal faktörlerin içiçe gemesi gelecek yıllarda durumun düzelmesi olasılığının pek olmadığını gösteriyor. OECD

⁽³⁾ «Employment Gazette», Ocak 1982.

uzmanlarının 1982 Temmuzunda yaptıkları öngörülere göre, işsizlik 1982 sonu ve 1983 başında, endüstrileşmiş kapitalist ülkelerde 31,5 milyon kişiyi etkileyecek. Bu, çalışan nüfusun % 9'udur. Yine aynı uzmanlar, işsizliğin artışının önlenmesi için, bu ülkelerin gayrisafi yurtiçi üretimlerinde, her yıl en az % 3'lük bir maddesel artış olması gerektiği kanısındadır. ⁽¹⁰⁾ Oysa, en iyimser öngörülere göre bile, bu artış % 1-2'den daha yüksek olmayacaktır.

Emekçiler, bu son bunalımlarda tipik olarak görülen, bir yandan işgücü talebinde önemli bir düşüş olurken, bir yandan da fiyatların hızlı bir şekilde yükselmesinden çok zarar görüyorlar. İtalya'da, 1975-1981 arasında, günlük tüketim ürünlerinin perakende fiyatları 2,5 mislinden daha fazla arttı. Bu artış, İngiltere'de 2,2 kat, Fransa'da yaklaşık 3 kat oldu.

Bir yandan enflasyon, bir yandan da bu son yıllarda gerçek ücretlerde görülen düşüş eğilimi, tüketime olan talebin dinamiğini etkilediler. 50 li ve 60'lı yıllardaki ekonomik bunalımlarda endüstri donatımlarına olan talepteki düşüş, şu ya da bu ölçüde, halkın geniş tüketim malları ve hizmetlere yaptığı harcamalardaki görece istikrar ile dengeleniyordu. Ama bu son iki bunalımda (1974-1975 ve 1980-1982) önemli değişiklikler meydana geldi. Halkın talebinin önemli derecede düşmesi, bunalım sürecini derinleştiren bir faktör oldu. Aralarında FAC ve İngiltere de olmak üzere, OECD ülkelerinin yaklaşık yarısında, kişi başına düşen gerçek tüketim hacmi 1980-1981 yıllarında azaldı. Tüketim, bu iki yılda, Belçika'da, Danimarka'da, Hollanda'da, İrlanda'da ve Yunanistan'da 1980'de, İsveç ve İspanya'da ise 1981'de düştü. Japonya'da, işçi ve memur ailelerinin tüketim harcamaları, 1980 Şubatı ile 1982 Şubatı arasında ortalama % 7,5 oranında düştü. ABD'de, yıllık olarak alındığında yükseldiği görülen tüketim, mamul madde ve dayanıklı tüketim malları satışında duyulur bir düşüşü içeriyor. Bu malların satışı, 1979'un ilk üç ayı ile 1980'in ilk üç ayı arasında % 15,6 oranında düştü ve en azından 1982'nin başına kadar, bunalım öncesindeki düzeyin altında kaldı.

Tekelci devlet düzenleme sisteminde 70'li yılların sonlarında ortaya çıkan köklü değişiklik, bugün de, halkın büyük çoğunluğunun yaşam koşullarının kötüleşmesine yol açan bir faktördür. Endüstrice gelişmiş pek çok kapitalist ülkenin hükümetleri tarafından bu son yıllarda uygulanan «sıkı bütçe» politikaları, öncelikle işçi sınıfının kazanımlarını hedef alıyor. Örneğin ABD'de, 1982 yılında, devletin sağlık ve eğitim programları ve en yoksul katmanlara yapılan ödemeler azaltıldı. 1983 cari yılı federal bütçe tasarısında, sosyal ve kültürel harcamalarda önemli bir kısıntı yapılması öngörülüyor. Ayrıca, Reagan yönetimi, sosyal programların büyük bir kısmını oluşturan, eyaletlere ve yerel yönetimlere yapılan para yardımını da kırıyor. Ve bir yandan, içinde bulunulan bunalımın olağanüstü uzun ol-

⁽¹⁰⁾ «Economic Outlook» OECD, № 30, Aralık 1981, s. 21.

ması, düzenli geliri olmayan ücretlilerden çoğunun, belirli bir süre sonra, işsizlik parası alma hakkını yitirmelerine yol açarken, bir yandan da, «sıkı bütçe» önlemleriyle, en yoksul ailelere, bedava yemek vb. biçiminde yapılan yardımlar da kısıtlanıyor. Böylece, sosyal ödemeleri kararlı bir şekilde kısıtlayan ABD yönetimi, Batı Avrupa ve Japonya'da da benzeri süreçleri hızlandırmaya çalışıyor. Amerikan tekelci burjuvazisinin kapitalist dünyanın bütününde emekçilere karşı yürütülen cepheden saldırının başını çekme niyeti, bugün her zamankinden daha açık biçimde görülüyor. İngiltere'de uygulanan «sıkı bütçe» programlarıyla, sağlık, eğitim ve konut yapımı harcamaları kısıtlandı. Kamu hizmetinde çalışan emekçilerin ücretlerinde önemli sınırlamalar yapıldı. Bu ülkede, yıllardan beri okullar ve hastaneler kapanıyor, yüksek okullardaki yerler azaltılıyor, sağlık hizmetlerinde çalışanlar işten çıkartılıyor. Öteki kapitalist ülkelerde de benzeri olaylar görülmektedir.

Görüldüğü gibi, içinde bulunulan ekonomik bunalım, kapitalizmin çelişkilerini, öncelikle de emekle sermaye arasındaki çelişkiyi daha da keskinleştirdi. 1980–1981 yıllarında, en büyük 7 kapitalist ülkede greve çıkanların sayısı 40 milyonu aştı. Bu durumda, emekçilerin ekonomik savaşmaları, onların bunalımın burgacından çıkmak için bir alternatif oluşturan politik istemleriyle gittikçe daha sıkı bir şekilde örülüyor.

L. Grigorye, R. Entov

Açıklama

- Yurttaşlar!

29 Ağustos günü, Orgeneral Evren, Afyon'da konuştu. Doğrudan doğruya partimize yüklendi. Bu konuşma devlet radyo ve televizyonunda, gazetelerde yayınlandı.

Evren TKP'ye saldırdı, cuntayı savunmaya çalıştı. Somut verilere bakalım. Partimiz daha baştan bu cuntanın gerici niteliğini vurguladı. Onun getireceği anayasanın, baskıcı, anti-demokratik, askersel diktatörlüğe bir kılıf geçiren anayasa olacağını halkımıza açıkladı. Evren, bu konuşmasında bu gerçekleri doğrulamaktan başka birşey yapmadı.

Evren konuşmasında, bizim cunta yönetimine karşı yaptığımız yayınlardan alıntılar aktardı. Evet, biz cunta yönetiminin iç ve dış politikasına karşıyız. Cunta, halkımızın, geniş emekçi yığınların çıkarlarına, ulusal çıkarlara taban tabana aykırı olarak, bir avuç tekelcinin çıkarlarını savunuyor. O, NATO başlarının ve Amerika'nın dümen suyunda gidiyor. İki yüzlü politika uyguluyor. Bir yandan Arap halklarının dostu görünmeye çalışıyor. Öte yandan daha dün Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün ağzından, Reagan'ın, Ortadoğu'da, İsrail'e dayanarak ABD hegemonyasını güçlendirme amacı taşıyan plânını desteklediğini açıkladı.

TKP, emperyalizme, gericiliğe ve sömürü düzenine karşı, 62 yıldır savaşıyor. TKP, hiçbir burjuva partisinin olamadığı ve olamayacağı kadar ulusal bir partidir. Eğer bugün geniş çevreler, rejimin geleceği konusunda, cuntanın anayasasına karşı, TKP'nin görüşünü paylaşıyorsa, bu, TKP'nin, halkımızın çıkarlarını, tüm ulusal çıkarları savunduğunu ve cunta anayasasının gerçekten halk düşmanı, ulus düşmanı nitelik taşıdığını gösterir.

Cunta telâşlıdır. Halktan geniş tepkiler geliyor. Cunta halkı susturmadı. Halkımız anayasal haklarını savunmaya yöneldi. Cuntanın atadığı «Danışma Meclisi»nde bile bu anayasaya karşı çıkanlar oldu. Ordu içinde tedirginlik artıyor. Nasıl artmasın? Pentagon, NATO generalleri Edirne'den Kars'a, yurdu yolgeçen hanına çevirdiler. Öteyandan hükümette ve MGK içinde değişiklikler olacağı kimi gazetelerde, kimi yabancı radyolarda bile yayınlanıyor.

Anayasa konusu tüm çelişkileri yansıtan bir ayna oldu. Cunta, «komünizm umacısı» ile ilerici güçleri bölüp, parçalamaya çalışıyor. O, Cunta

Anayasasına «Hayır!» diyenleri, «TKP'nin yolunu izliyorsunuz» diye korkutuyor. Korkutma sökmeyecektir.

Cuntanın halka gerçekleri söylemeye yüzü yoktur. Ne ki, TKP'nin politikasını Evren bu kez çarpıtmıyor. Partimizin anayasa konusundaki görüşlerini kamuoyunun çok iyi bilmesi, onu ister istemez böyle konuşturuyor. O, halkın, «TKP'nin Sesi» ve «Bizim Radyo» yayınlarını sürekli dinlemesinden yakınıyor.

Evren, cunta anayasasına karşı oluşan geniş direnişi, «dış güçler»in etkisine bağlamak istiyor. Bu çürük bir koz. Direniş yurttta oluyor. Sonra, cuntanın yurttaşlık haklarını zorla ellerinden aldığı, halkımızın onuru, ilerici politikacılar, sendikacılar, bilim adamları, sanatçılar yurtdışına atılmıştır. Bunlar protesto eylemleri düzenliyor. Bunun da kökü içerde. Evren cuntası, NATO'dan, İMF'den izin almadan tek bir adım bile atamıyor. ABD emperyalizminin savunuculuğunu yapıyor. TKP ise, cuntanın ulusal onuru böylesine ayaklar altına almasına karşı çıkıyor.

Halkımız: iş, ekmek, barış, özgürlük, ulusal bağımsızlık, demokratik bir anayasa istiyor. Önce zindanların kapıları açılmalıdır. Partilere özgürlük tanınmalıdır. Sendikaların çalışmaları serbest bırakılmalıdır. TRT, mikrofonlarını herkese açsın! Cunta, halktan korkmuyorsa, bunları yapsın, görelim! Hodri meydan!

TKP, tüm demokrasi güçlerini cuntanın «böl ve yönet» oyununa gelmeye, uyanık olmaya çağırıyor. Anayasa referandumunda tek bir yumruk olalım! Cuntanın anayasasına geçit vermeyelim! TKP, bu anayasaya karşı olan, demokratik bir anayasa isteyen tüm güçleri destekliyor.

TKP, tüm yurttaşlarımızı cunta anayasasına hayır demeye, referandumun demokratik bir ortamda yapılması için sesini yükseltmeye çağırıyor.

*Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi*

6 Eylül 1982

Bildiri

CUNTA İKİ YILDA ÜLKEMİZİ NEREYE GETİRDİ?

Cunta yönetimi iki yıldır halkımız üzerindeki ağır baskıları sürdürüyor. İşçisinden, orta halli yurttaşlarımıza kadar, bir avuç parababasının, tekel-lerin dışında kalan 45 milyon halk, tarihinin en acılı, en güç iki yılını yaşadı, yaşıyor. Gerici askersel diktatörlük bir karabasan gibi ülkemizin üzerine oturdu.

Cuntacı generaller halka verdikleri hiçbir sözü tutmadılar. Ülkemizin karşı karşıya bulunduğu yaşamsal sorunlardan hiçbirini çözemediler. Ül-kemizi uçurumların eşğine getirdiler.

«Terörizmi önliyeceğiz» dediler. Terör estirdiler. En başta işçi sınıfımıza saldırdılar. Ellerini yüzlerce yurtseverin, ilerinin kanlarıyla yıkadılar. Halkımızın en seçkin evlâtlarını işkencehanelerden geçirdiler, zindanlara doldurdular. Fidan gibi gençleri astılar. Binlerce yurtseveri sakat bıraktı-lar. Terörizmin elebaşlarını MHP yöneticilerini birbir salıverdiler.

«Ekonomiyi düze çıkaracağız» dediler. Daha da batırdılar. Bunalımı daha da derinleştirdiler. İşçilerin, memurların, köylünün satınalma gücü-nü 20 yıl öncesinin düzeyine indirdiler. Yüzbinlerce yurttaşın, elindekini avucundakini bankalara, bankerlere, dev holdinglere kaptırmasına yol açtılar. Ülkeyi onlarca yıl altından kalkılamayacak daha ağır borçlara soktular. KİT'leri, tüm kamu mallarını Dünya Bankası'na ipotek ettiler. Halktan süngü zoruyla kestiklerini, kendi fabrikalarını, bankalarını bile ayakta tutamayan bir avuç holdinge verdiler, veriyorlar.

«Demokrasi getireceğiz» dediler. Bu kara ceza yasasını getirdiler. Ül-kemizi süngüler altında bir toplama kampına döndürdüler. Getirdikleri anayasayla gelecekte de bunu yasal kılıf altında sürdürmeye hazırlanı-yorlar.

«Atatürk'ün izindegiz» dediler. Atatürk'ün olumlu mirası olarak ne varsa, hepsine ihanet ettiler.

«Tüm komşularımızla dostluk istiyoruz» dediler. Gittiler, ABD yöneti-minin dümen suyuna daha da girdiler. Topraklarımızı yeni Amerikan kuv-vetlerine açtılar. Ülkemizi Reagan'ların çıkarı için nükleer bir yangına sürüklenmenin eşğine getirdiler. Yurdumuzu sosyalist ülkelere, Ortadoğu halklarına karşı ABD yönetiminin, NATO başlarının tam bir atlama tah-tasına çevirdiler. Kara gün dostumuz Sovyetler Birliği'ne karşı kampan-yalar yürütüyorlar. Cuntacı generaller ülkemizi tüm dünyada barışı, öz-gürlüğü savunan halklardan, dünya ilerici kamuoyundan yalıtıldılar.

MHP'nin faşist terörünü gerekçe yaparak erke geldiler, şimdi ayakta kalabilmek için bir avuç emperyalizmle bağlı, gerici Ermeni teröristinin saldırılarından bile yararlanmaya, halka korku salmaya çalışıyorlar.

Anayasayı zorbalıkla yok ettiler. Sonra dönüp, yurtsever sendikacıları, politikacıları, bilim adamlarını, barışseverleri, gençleri, ilerici her gücü «Anayasayı yıkacaklardı» diye yargılamaya koyuldular.

Onlar bu halk düşmanı ve ulusal çıkarlarımızı ayaklar altına alan politikalarına, baskı ve zorbalığa karşı halkımızın tepkisinden korkuyorlar. Bir yandan erkeklerini sağlama almaya çalışıyor, öte yandan aralarında koltuk kavgası yapıyorlar. Gelecek otoriter «sivil» rejim için tüm gerici güçlerle uzlaşma içinde bu gerici anayasayı halkımıza dayatmak istiyorlar. Ama yükselen tepkiler korku ve telâşlarını daha da artırdı. Baskıya, anti-komünizm ve anti-sovyetizme hız vererek halkımızı sindirmeye, korkutmaya çalışıyorlar.

TKP daha 12 Eylül 1980 günü sabahı «Bu cuntta halkımızın hiçbir sorununu çözemeyecek» dedi. Halkımız, ilerici güçler gerçekleri bugün daha iyi görüyor. Cunta açlık, işsizlik, terör, kan ve gözyaşı demektir. Cunta varken demokrasi olamaz.

Gerici askersel diktatörlüğün, ABD emperyalizminin, işbirlikçi tekellerin, toprak ağalarının, gericiliğin zorbalığını ve ikiyüzlülüğünü şimdi daha geniş yığınlara gösterebiliriz. Onların ekmek, barış ve özgürlük savaşımını yükseltmelerine destek olmak için olanaklar genişliyor.

TKP MK, yurt içinde ve dışındaki tüm parti örgütlerinden, komünistlerden yeni tehlikeleri unutmaksızın daha özverili, daha yaratıcı, daha aktif çalışma istiyor.

TKP şimdi, en başta işçileri, köylüleri, tüm çalışanları, asker sivil tüm ilerici yurtsever güçleri, güçlerini birleştirmeye, anayasa referandumunda cuntaya ağır bir darbe indirmeye çağırıyor. Bu amaçla şimdiden eylem birliğini yükseltmeye çağırıyor. TKP, bu yöndeki her adımı destekledi, destekliyecektir.

Cuntayı dize getirecek, yıkacak, bağımsızlık, barış, demokrasi ve sosyalizm savaşımını başarıya götürececek yenilmez güç, halkın ortak savaşımı ve birliğidir.

*Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi*

7 Eylül 1982

TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaşın TKP'nin 62. kuruluş yıldönümünde «TKP'nin Sesi» radyosunda yaptığı konuşma

Yoldaşlar, yurttaşlar,

TKP'nin 62. kuruluş yıldönümü. Böylesi bir günü kutluyoruz. TKP, herşeye karşın dimdik ayakta. Çok çetin koşullarda, çok çetin bir savaş yürütüyor. Bunu, halkımız her gün daha iyi görüyor. İşçi sınıfı, halkımız partimize, onun Leninci politikasına daha bir güvenle bakıyor. Onun saygınlığı, etkinliği artıyor. Bunu, cuntanın başı Evren de – cuntanın atadığı savcı ve yargıçlar da – ister istemez tanımak zorunda kaldılar.

Cunta, iki yıldır, har vurup harman savuruyor. O, işbirlikçi tekelci burjuvazinin, gericiliğin erkini sert askersel bir diktatörle sürdürüyor. Cunta içerde bu gerici güçlere, dışarda yayılcı Amerikan emperyalizmine, NATO'ya dayanıyor. Bu dayanma karşılıklı geliyor.

Gelişmeler diyalektik bir süreç izliyor. Tekelleşme ve militaristleşme iççedir. Son yıllarda birbirini izleyen askersel hükümet devirmeleri bu süreci en açık biçimde tanımlar. Militarizm Türkiye'nin toplumsal, politik yaşamına biryandan da Amerikan ve NATO çizmeleriyle, desteğiyle girmiştir.

Militarizm çağımızda kapitalizmin bir ürünüdür. Militarizm, kapitalist devletin askersel gücüdür. Bu gücün bu mekanizmayı biri içte, öteki dışta şu iki alanda kullanmasıdır. Dışta yad ülkelerle, devletlerle çatışmalarda. İçte proletaryanın, emekçi yığınların ekonomik, politik her tür çıkarlarını zorbalıkla bastırmakta.

İşte Türkiye'de de militarizm işbirlikçi, tekelci grupların, finans çevrelerinin elinde böylesine bir araç, böylesine bir silahtır. Türkiye'de militarizmin temel özelliği uzun yıllardır NATO'ya, ikili kölelik anlaşmalarıyla yayılcı Amerikan emperyalizmine bağlı olmasıdır. Militarizmin, bugün cuntanın, halkımız ve Anayurdumuz için en ölümcül, en yıkımcı yönü de budur.

Yayılcı Amerikan çevreleri, Reagan'lar, Weinberger'ler, CIA Türkiye'ye daha da yüklendiler. Bu her alanda gidiyor. Saldırı üslerini, dinleme, casusluk servislerini, istasyonlarını genişletiyorlar. Pentagon ve NATO'nun elebaşları, sürü sürü Anadolu'yu bir baştan bir başa dolaşıyor. Çevik kuvvetlere yer hazırlıyorlar. Bunlar, Sovyet sınırlarını dolaşıyor. Bu sınır boylarında yeni NATO manevraları hazırlanıyor. ABD başları ülkemizdeki üslerinden Sovyetler Birliği'ne nükleer saldırı planları yapıyor.

Reagan'ların atom saldırısı planlarına göre, Anadolu toprakları karşı

vuruşun gücünü, hızını kesecek bir tampondur. Sözün açıkçası atom ka-bağı Türkiye'nin başında patlayacak. Dünyamızın başına ağa olmak sev-dasındaki Amerikan yöneticileri, atom şantajı yapan bu çevreler düşleri-nin tersine kendileri de böylesi bir cehennem ateşinden kurtulamıyacak-lardır. Ne ki, cunta, topraklarımızı çılgın Reagan'lara atlama tahtası yapanlar, 45 milyon insanımızı bu atom harmanlarında yakacaklar.

ABD yönetiminin, NATO başlarının, işbirlikçilerinin, cuntanın giderek yoğunlaştırdıkları anti-sovyetizm, kör Sovyet düşmanlığı bu planlarla bağ-lıdır. Cunta hükümeti öteyandan Türkiye'nin yanbaşında, İsrail siyonist-lerinin barbarlığına karşı sessiz kaldı. Araplara karşı iki yüzlü bir politika izledi. NATO içinde ABD'nin Batı Avrupa'nın göbeğine yeni orta men-zilli roketler yerleştirme planını destekliyor.

Değerli dinleyiciler, yurttaşlar,

Günümüzün en yakıcı, insanlığı canevinden ilgilendiren sorundu, barış mı, savaş mı sorunudur. Dünyamız, bölgemiz korkulu, kaygılı günler yaşı-yor. Bunun sorumlusu ABD yönetiminin izlediği gerginlik ve çatışma poli-tikasıdır. Bunlar atom silahlarıyla oyun oynuyorlar. Türkiye'yi de, cuntacı generallerin eliyle, bu ölümcül oyuna çekme politikası uyguluyorlar.

Ne ki, dünyamızda barış mı savaş mı sorunu, çoktan yalnız emperya-listlerden Reagan'lardan sorulmuyor. Barışı ardıcıl savunan bir anaguç vardır. Sovyetler Birliği, sosyalist ülkeler topluluğu bu alanda en büyük etkindir. Dünya komünist ve işçi hareketi, halkların ulusal kurtuluş ve bağımsızlık savaşları, tüm anakaralarda yükselen yığınsal barış hareketi emperyalizmin savaş kışkırtıcılığına karşı somut bir güçtür.

TKP öteden beri, 62 yıldır Sovyetler Birliği'nin ardıcıl Leninci barış poli-tikasını var gücüyle savunagelmıştır. Sovyetlerle en iyi dostluk ve en yakın komşuluk ilişkileri için savaşım vermiştir, vermektedir. Bundan böyle de savaacaktır. Anti-sovyet curcunalara, Sovyet düşmanlığına karşıyız. Bundan böyle de karşı duracağız. Bunu yapmak en büyük yurtseverliktir. Sovyetler halkımızın karagün dostudur. Bizim bir atalar sözüdür: Eski dost düşman olmaz. Sovyetler Birliği hiç bir zaman halkımıza kem gözle bak-mamıştır. TKP bu dostluğu açıkça savunduğu için cunta ve tüm gericiler bize saldırıyor. Bu da, TKP'nin doğru yolda olduğunu, Sovyetlerle dost-luğun halkımızın yararına olduğunu, daha da doğruluyor.

Değerli yoldaşlar, yurttaşlar,

Cunta geldi, anayurdun, halkın hiçbir sorununu çözmedi, çözemedi. Hem çözmek istemiyor. Evren daha ilk gün söyledi: Amacımız rejimi ayakta tutmaktı dedi. Cuntanın, süngü zoruyla ayakta tutmaya çalıştığı düzen, çürüyen, yıkılmaktan kurtulamayacak olan acı bir sömürü, bir yağma düzenidir. Bu düzen bunalımların burgacında debeleniyor. Buna-

lının böylesine sürekli olmasının kaynaklarından biri de, militarizmdir. Ulusal gelirin büyük payı, bütçenin arslan payı her yıl silah harcamalarına, bu dipsiz kuyuya gidiyor.

Halk yığınsal açlık çekiyor. İşçi sayısı hızla artıyor. Köylü kan ağlıyor. Geniş orta katmanlar köyde, kentte yıkılıyor. Dış borçlar 26 milyar doları aştı. Tüm bunlar, bugünkü düzenden, işbirlikçi tekelleri burjuvazinin, toprak ağalarının, onlara balyoz olan cuntanın halk düşmanı politikasından geliyor. TKP buna karşı savaş açmıştır, savaşıyor. Halk yığınlarını, tüm yurtsever güçleri, bu savaşta eylem ve cephe birliği yapmaya, bu savaşa katılmaya çağırıyor. TKP barışı korumak için, tüm ulusal güçleri birleşmeye çağırıyor. Cunta böylesi ulusal, demokratik bir cephenin kurulmasını zorbalıkla önlemeye çalışıyor. Evrenin Afyon konuşmasının ana amacı buydu.

TKP yurdumuzda tüm ilerici demokratik yurtsever güçleri, örgütleri, partileri kişileri onların savaşımını tutuyor, destekliyor. Cuntanın tutukladığı, barbarca işkenceler uyguladığı, zorbalıkla yargıladığı Barış Derneği yöneticileri, DISK yöneticisi sendikacılar, gençler, kadınlar hepsi duruşmalarda barışı, halkın ekmeğini, özgürlüğünü demokratik haklarını savunuyorlar. TKP, halkımızın onuru bu insanları var gücüyle destekliyor. Bu da birkez daha dünya kamuoyu karşısında, halkımızın önünde TKP'nin geniş emekçi yığınların çıkarlarını, ulusal çıkarlarımızı savunduğunu kanıtıyor. TKP davalarında yargılananların boyun eğmez tutumu bunun bir başka kanıtıdır.

Kardeşlerim,

Baştan beri sıralaya geldiğim tüm çelişkiler, şimdi cuntanın dayatmak istediği anayasaya karşı yurt çapında patlak veren direnişle apaçık ortaya çıktı. Çok geniş güçler bu anayasaya karşıdır. Cuntanın elinde hile, şantaj ve zorbalıktan başta çare kalmamıştır. Ne ki, her geçen gün görülüyor ki, halkımız korkutmalara boyun eğmiyor. Cuntanın anayasasına geçit vermemek için direnenlerin sayısı ve kapsamı genişliyor.

TKP, onun tüm örgütleri, tüm komünistler bu genel direniş kampanyasını geliştirmek için var güçleriyle çalışacak, her çabayı göstereceklerdir.

TKP'nin 62. kuruluş yıldönümü hepinize kutlu olsun!

«Yeni Çağ» dan Okurlara

Federal Almanya'daki okurlarımız «Yeni Çağ» dergisini aşağıdaki kitapçıılardan satın alabilirler:

Adam-Kuckhoff-Buchhandlung

5100 Aachen

Löhergraben 4

Buchhandlung Ludwig Feuerbach

8600 Bamberg

Obere Brücke 3

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

5070 Bergisch-Gladbach

Bensberger Straße 128

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

4800 Bielefeld

Feien Straße 10

Progress-Buchhandlung

5300 Bonn

Oxford Straße 17

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

3300 Braunschweig

Adolfstraße 1

Dein Buch Volksbuchhandlung

2800 Bremen 1

Richtweg 4

Wissen und Fortschritt Buchhandlung

6100 Darmstadt

Leuteschläger 3

Büchershop Angela Davis

4600 Dortmund

Kampstraße 80

Heinrich-Heine-Buchhandlung

4000 Düsseldorf

Ackerstraße 3

Libresso-Buchzentrum Sabine Weber

8520 Erlangen

Schiffstraße 5

Karl-Liebnecht-Buchhandlung
4300 Essen 1
Viehofer Platz 14
Tat-Buchhandlung «Johanna Kirchner»
6000 Frankfurt/Main
Schumannstraße 56
Buchzentrum in der Goethestraße
6000 Frankfurt/Main
Goethestraße 56
Buchhandlung Walter Herbster
7800 Freiburg
An der Mehlwaage 2
Wissen und Fortschritt Buchhandlung GmbH.
6300 Gießen
Schiffenberger Weg 1
Wissen und Fortschritt Buchhandlung
3400 Göttingen
Burgstraße 24
Internationale Buchhandlung GmbH.
2000 Hamburg 13
Johnsallee 67
Wissen und Fortschritt Buchhandlung
3000 Hannover
Hamburger Allee 37
Buchhandlung kollektiv GmbH.
6900 Heidelberg
Plöck 64a
Wissen und Fortschritt Buchhandlung GmbH.
3500 Kassel
Werner-Hilpert-Straße 5
Kollektiv-Buchhandlung
2300 Kiel 1
Falkstraße 16
Wissen und Fortschritt Buchhandlung
5000 Köln
Fleischmengergasse 31
Buchhandlung Rosa Luxemburg
4150 Krefeld
St.-Anton-Straße 86

Bücherzentrum Süd-West
6500 Mainz
Bilhildisstraße 15
Wissen und Fortschritt Buchhandlung
6800 Mannheim
U 2, 3
Wissen und Fortschritt Buchhandlung GmbH.
3550 Marburg
Am Grün 56
Buchhandlung Libresso
8000 München 40
Türkenstraße 66
Karl-Liebknecht-Buchhandlung
4400 Münster
Steinfurter Straße 15
Libresso-Buchzentrum Sabine Weber
8500 Nürnberg
Weinmarkt 12 a
Dein Buch Volksbuchhandlung
2900 Oldenburg
Am Damm 26
Libresso-Buchzentrum Sabine Weber
8400 Regensburg
Glockengasse 7
Lenchen Demuth-Buchladen
6600 Saarbrücken
Nauwieser Straße 13
Wissen und Fortschritt Buchhandlung
5900 Siegen
Freudenberger Straße 18
Buchhandlung Hornung und Steinbach
7000 Stuttgart
Wilhelmsplatz 1
Buchhandlung W. A. Bastigkeit
5500 Trier
Lindenstraße 10
Friedrich-Engels-Buchhandlung
5600 Wuppertal-Elberfeld
Gathe 55-57

**«YENİ ÇAĞ» I
OKU
VE
OKUT!**

İÇİNDEKİLER

Sayfa

<i>Mihail Gorbaçev</i> Gelişmiş sosyalizm aşamasında SBKP'nin tarım politikası	921
<i>Pavel Auersperg</i> «Dehşet dengesi»ne karşı eşit güvenlik	935
<i>Joaquim Gorgao Duarte</i> Küçük özel sektör: Emekçiden yana mı, patronlardan yana mı?	946
<i>Jaime Barrios</i> Radyo Venseremos	950
xx: Yeni uluslararası enformasyon düzeni yolunda	954
<i>Naim Aşhab</i> Halk dize gelmedi, savaşım sürüyor	968
<i>Paul Valbuena, Jerzy Wasczuk, Semy Pathe Gueye, Rodny Ohman</i> Atılımlar içindeki ülke	978
<i>Gabriel Lopez</i> Savaş endüstrisi ve ulusal egemenlik	994
<i>L. Grigoryev, R. Entov</i> Bunalımın burgacında	1004

ÖZEL SAYFALAR

xx: TKP Merkez Komitesinin Açıklaması	1014
xx: TKP Merkez Komitesinin Bildirisi	1016
xx: TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaşın TKP'nin 62. kuruluş yıldönümünde «TKP'nin Sesi» radyosunda yaptığı konuşma	1018